

Grb i Zastava

Glasnik Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva
 Broj 22, Godina XI.
 Zagreb, studeni 2017.

Bulletin of the Croatian Heraldic & Vexillological Association

Number 22, Volume XI, Zagreb, November 2017

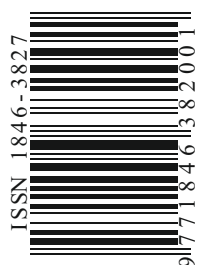

Laureat Federacije *Laureate of the Federation*

Oznake počasnog naslova Laureata FIAV-a (Međunarodna federacija vekisloloških udruga): ogrlica sa znakom odlikovanja (sredina), umanjene za civilno odijelo (lijevo), mala oznaka za odoru (desno).

Insignia of the award of Laureate of FIAV (International Federation of Vexillological Associations): neck ribbon with the emblem (center), button-pins for civilian suit (left), ribbon bar for uniform (right).

→ 18 – 20

Fédération Internationale des Associations Vexillologiques

Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo osnovano je 2006. godine. HGZD je član
 Croatian Heraldic & Vexillological Association is established in 2006. HGZD is a member of

Confédération Internationale de Généalogie et d'Héraldique

Dragi čitatelju,

Dear Reader,

Nadam se da ćete mi dozvoliti da se već na naslovnici dičim rijetkom časti koju sam primio. To je ujedno i veliko priznanje našem Društvu i našem časopisu. Koristim priliku da se zahvalim svima vama, čitaocima i suradnicima GiZ-a kao i kolegama u našem Društvu, koji me godinama podupirete u mojim nastojanjima i inspirirate da nastavim.

Iz Londona sam, osim toga, dobio i poveću hrpu ranijih brojeva *Flagmastera*, vjerojatno najtiražnijeg i širom svijeta najčitanijeg tromjesečnog veksilološkog časopisa. Pregledavajući ih po povratku, zanimljivo mi je bilo primijetiti da se naš rad itekako prati – u posljednjih pedesetak brojeva, prebrojao sam u njemu ništa manje nego 15 članaka koji ili prenose obavijesti o našim aktivnostima, ili prenose neke zanimljivosti pa i cijele članke iz našeg GiZ-a ili pak prate međunarodne aktivnosti naših članova. To nam je jedno konkretno priznanje, vjerujem i značajnije od onog simboličnog s kojim sam počeo ovaj Uvodnik.

Iz Londona i još jedna lijepa vijest: naši slovenski kolege dobili su priliku organizirati veksilološki kongres za četiri godine u Ljubljani. Siguran sam da ćemo se tada moći uključiti u većem broju, a rado ćemo, u okviru svojih mogućnosti, pomoći u organizaciji. No, o tom po tom.

To nam ne ostavlja mnogo mjesta za uobičajeni uvod, no ne sumnjam da ćete se i sami uvjeriti da su one itekako atraktivne – nastavljamo neke ranije sadržaje: leksikon, portolane, bračke plemići; a započinjemo i neke nove serijale, kao zastave u bitkama, razvoj municipalnih grbova iz pera njihovih tvoraca, a pratimo i uspjehe i postignuća naših drugih članova.

Kao i inače, želim vam da uživajte čitajući GiZ,

Željko Heimer

I hope you will permit me to boast, as I've done on the cover page, about a rare distinction that I received – the Laureate of the Federation (FLAV) – a great recognition for our Society and our journal as well. I take this opportunity to express my gratitude to all of you, readers and collaborators of the GiZ as well as my colleagues in our Society, who have supported my endeavors for years and who inspire me to persevere.

Besides that, I also brought back from London a rather large pile of back numbers of the UK's Flagmaster, probably the highest-circulation quarterly vexillological journal world-wide. Browsing through them back home, it was interesting to note that our work is well tracked in it – in the most recent 50 issues I counted at least 15 articles which report on our activities, communicate some curiosities (even entire articles) from our GiZ, or follow the international activities of our members. In my opinion that is fairly substantial recognition, more important than the symbolic one with which I started this editorial.

In more nice news from London: our Slovenian colleagues were given the opportunity to organize the vexillological congress in Ljubljana in four years. I am sure that we will be able to participate in it in large numbers, and that we will be glad to help, within the limits of our abilities. Time will tell.

This all leaves us little space for the usual short introduction, but I have no doubt you will see for yourself how attractive the contents of this issue are – we continue covering some previous subjects: the lexicon, portolans, the nobility of Brač; and we begin some new series, such as flags in battles and the development of municipal arms as reported by their designers, while we follow the successes and the achievements of our other members.

As usual, I hope you will enjoy reading GiZ,

Željko Heimer

P.S. Pred samo zaključene broja stigla nam je obavijest o zanimljivoj izložbi zastava u Osijeku, vidi str. 36. Pokušajte je ne propustiti do veljače 2018.

P.S. Just before finishing this issue we received info on the interesting flag exhibition in Osijek, see p. 36. Try not to miss it until February 2018.

Grad Zagreb sufinancirao je objavljivanje ovog broja časopisa **Grb i Zastava** u sklopu godišnjeg Programa javnih potreba u kulturi

*The City of Zagreb co-funded the publication of this issue of **Grb i Zastava** through its annual public cultural needs program*

Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske financijski podupire časopis **Grb i Zastava** kao časopis za popularizaciju znanosti

*Ministry of Science and Education of the Republic of Croatia provide financial support to **Grb i Zastava** as a journal for popularization of science*

Suradnici u ovom broju / Authors in this issue → 17

S A D R Ž A J
C O N T E N T S

Laureat Federacije <i>Laureate of the Federation</i>	1, 18 – 20
Uvodnik Editorial	2
Leksikon hrvatske heraldike – Hrvatski heraldičari (12): Stjepan Antoljak (1909. – 1997.) <i>The Croatian Heraldry Lexicon – Croatian Heraldists (12): Stjepan Antoljak (1909 – 1997)</i>	3 – 6
- Tomislav Galović	3 – 6
Neke hrvatske (i mađarske) vojne zastave iz 15. i 16. st. (1) – Bitka kod Varne 10. studenoga 1444. <i>Some Croatian (and Hungarian) Military Flags of the 15th and 16th c. (1) – Battle of Varna 10 November 1444</i>	7 – 9
- Matija Horvat	7 – 9
Kako su se radali grb i zastava Grada Ivanca: 20 godina ivanečkog grba i zastave (1996. – 2016.) <i>How the Coat of Arms and Flag of Ivanec were Born: 20 Years of the Symbols of Ivanec (1996–2016)</i>	10 – 16
- Eduard Kušen	10 – 16
Mauritanija mijenja zastavu <i>Mauritania Flag Change</i> - Željko Heimer	17
Čestitamo! <i>Congratulations!</i>	20
Heraldika u službenim glasilnicima hrvatskih županija <i>Heraldry in Official Gazettes of Croatian Counties</i>	21 – 22
- Marko Vitez	21 – 22
Zastave jadranskog priobalja na portolanskim kartama (2) – Zastava Šibenika <i>Flags of Adriatic Coast on Portolan Charts (2) – Flag of Šibenik</i>	23 – 27
- Tomislav Todorović	23 – 27
Errata za 1. dio <i>Errata for Part 1</i> – Senj ...	27
Skradinski i porečki plemići Berisatići <i>Berisatić Nobility from Skradin and Poreč</i>	28 – 31
- Nikša Kuščić	28 – 31
»Večernji list« objavio postere grba i zastave <i>»Večernji list« Issues Posters of Coat of Arms and Flag</i>	32
Nove knjige: Zbornici zadarskih znanstvenih skupova o Domovinskom ratu <i>New Books: Proceedings of Zadar Scientific Conferences on Homeland War</i>	33 – 34
Kronika HGZD <i>HGZD Chronicles</i>	36

Grb i Zastava

Glasnik Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva
Bulletin of the Croatian Heraldic & Vexillological Association

IMPRESSUM

Grb i Zastava : Glasnik Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva

Broj 22, Godina XI. Zagreb studeni 2017.

ISSN1846-3827

Urednik i engleski prijevod: **Željko Heimer**

Predsjedništvo HGZD-a: **Željko Heimer**, predsjednik; **Dubravka Peić Čaldarović**, potpredsjednica; **Mateja Brstilo Rešetar**, tajnica; **Tijana Trako Poljak**, **Tomislav Galović**. Engleska lektura:

Ted Kaye, North American Vexillological Association

Cijena broja 35 kn, za inozemstvo 7 €.

Godišnja pretplata (2 broja): 60 kn, inozemstvo 12 €.

Za članove HGZD-a besplatno.

Narudžbe na **Leykam international**, Ilica 42, HR-10000 Zagreb ili leykaminternational@gmail.com

Izdavač:

Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo
Pazinska 50, HR-10110 Zagreb

E-mail: hgzd@hgzd.hr Web: <http://www.hgzd.hr>

IBAN **HR2323600001101905988** Tisak: **Denona doo**
OIB **21212575148** Naklada ovog broja: **200 komada**

Prilozi za "Grb i Zastavu" dobrodošli su. Članci, fotografije i ostalo mogu se dostaviti izdavaču u pisanom ili tiskanom obliku, u elektroničkom obliku ili kao privici elektroničkom poštom. Materijali se ne vraćaju.

Stavovi i mišljenja izneseni u glasilu su autorski, i ne predstavljaju stavove i mišljenja uredništva ni HGZD-a. Iako se HGZD trudi da su podaci izneseni u glasilu točni, Društvo ne garantira njihovu točnost i ne preuzima nikakvu materijalnu ni moralnu odgovornost za štetu koja bi zbog njih nastala.

Ovaj broj zaključen je 1. studenog 2017.

Leksikon hrvatske heraldike – hrvatski heraldičari (12)

Stjepan Antoljak (1909. – 1997.)

Lexicon of Croatian Heraldry – Croatian Heraldists (12)

Hrvatski povjesničar i arhivist, sveučilišni profesor **Stjepan Antoljak** rođen je u **Doboju**, u Bosni i Hercegovini, 29. VIII. 1909. godine. Obitelj mu potječe iz **Virja** u Podravini. Gimnaziju pohađa u **Sarajevu**, **Vinkovcima** i **Zagrebu**. Na zagrebačkom *Filozofskom fakultetu* 1933. diplomirao je studij povijesti (XXIII. studijsku grupu) te 1935. doktorirao disertacijom »*Dalmacija i Venecija na preliminarima u Leobenu i na miru u Campo-Formiu*« (radnja odobrena kao disertacija za doktorski ispit na sjednici Savjeta Filozofskog fakulteta *Sveučilišta Kraljevine Jugoslavije u Zagrebu* od 11. XII. 1935., br. 1930 prema referatu članova ispitnog odbora **Ferde Šišića** i **Grga Novaka**) koja je kao knjiga objavljena iduće godine. Odmah po završetku studija postao je asistent-dnevničar (1934. – 1938.) odnosno asistent (1938. – 1941.) profesorima **Ferdi Šišiću**, **Grgi Novaku** i **Ljudmilu Hauptmannu**. Za docenta na Filozofskom fakultetu u Zagrebu izabran je 24. II. 1941. te je u tome zvanju bio sve do 6. XI. 1946. kada je odlukom nove vlasti (kao nepodobna osoba na Sveučilištu u Zagrebu) imenovan direktorom *Državnog arhiva u Zadru* (1946. – 1952), gradu koji je bio teško stradao tijekom Drugog svjetskog rata, sa zadatkom restitucije arhivskoga gradiva odnesena u Italiju. U tome razdoblju Antoljak sve više počinje istraživati srednjovjekovnu povijest. Potom mijenja zaposlenje i postaje zaposlenik i najzad znanstveni suradnik *Državnog arhiva u Rijeci*, ali svega nekoliko godina (1953. – 1956.), jer uskoro biva izabran za redovitog profesora na *Filozofskom fakultetu Univerziteta u Skopju* (1956. – 1969.) odnosno nešto kasnije za honorarnog redovitog profesora *Filozofskog fakulteta Univerziteta u Prištini* (1963. – 1969.) gdje utemeljuje *Odsjek za povijest*. Sveučilišnu karijeru završio je kao redoviti profesor na *Filozofskom fakultetu u Zadru* (1969. – 1979.) pri Sveučilištu u Zagrebu odnosno od 1974. godine u sastavu novoosnovanog *Sveučilišta u Splitu* te je još bio vanjski suradnik istoga (1979. – 1986.). Od umirovljenja ponovno živi, piše i istražuje u Zagrebu.

Proučavajući poglavito povijest hrvatskog i makedonskog te djelomično albanskoga, ali i susjednih naroda – kao jedan od vodećih hrvatskih povjesničara u drugoj polovici XX. stoljeća publicirao je brojne radove i knjige koje se tematski odnose na srednji i rani novi vijek, kao i na druga razdoblja, te pomoćne povijesne znanosti (paleografiju, diplomatiku, kronologiju, sfragistiku, heraldiku, genealogiju, arhivistiku). Potonje je posebno u Hrvatskoj aktualizirao Poslijediplomskim magistarskim studijem »*Pomoćne povijesne znanosti*« koji je bio izvođen na Filozofskom fakultetu u Zadru tijekom 1970-ih i 1980-ih. Vrlo dobar poznavatelj domaćih arhiva (posebno u Zagrebu, Zadru i Rijeci) te istraživač u europskim arhivima (Bari, Beč, Bologna, Firenza, Graz, München, Padova, Pariz, Rim, Stockholm, Udine, Venecija i dr.).

U iznimno bogatu opusu mogu se izdvojiti sljedeći naslovi: *Dalmacija i Venecija na preliminarima u Leobenu i*

Stjepan Antoljak, Croatian historian, archivist, and university professor, was born in Doboju, Bosnia and Herzegovina, on 29 August 1909. His family originated in Virje in Podravina. He attended gymnasium in Sarajevo, Vinkovci, and Zagreb. He graduated in history at the Faculty of Philosophy in Zagreb in 1933 and attained his doctorate with his dissertation "Dalmatia and Venetia at the preliminary treaty of Leoben and the peace treaty of Campo-Formio" (approved for doctoral thesis at the Council of the Faculty of Philosophy of the Kingdom of Yugoslavia University in Zagreb on 11 December 1935, no. 1930, after a report by the examination board by Ferdo Šišić and Grga Novak), published as a monograph the next year. Immediately after graduation he first became junior assistant (1934–1938) and then assistant (1938–1941) to Professors Šišić, Novak and Ljudmil Hauptmann. He was elected a docent at

the Faculty of Philosophy in Zagreb on 24 February 1941 and remained in that position until 6 November 1946, when the new regime (being politically unsuitable for the University of Zagreb) named him director of the State Archives in Zadar (1946–1952). The city was heavily damaged in World War II, and he was charged with pursuing restitution of archival items taken to Italy. In that period, Antoljak intensified his research into medieval history. Eventually he became an employee of and eventually also a scientific advisor to the State Archives in Rijeka, but only for a short time (1953–1956) before he was named a tenured professor at the Faculty of Philosophy of the University of Skopje (1956–1969), and eventually an adjunct tenured professor at the Faculty of Philosophy of the University of Prishtina (1963–1969), where he established the History Department. He finished his university career as a tenured professor at the Faculty of Philosophy in Zadar (1969–1979) attached to the University of Zagreb and since 1974 part of the newly established University in Split, where he continued to work as an external associate (1979–1986). After his retirement, he lived, wrote, and researched in Zagreb again.

As one of the leading Croatian historians of the second half of the 20th century – researching mostly the history of Croatia and Macedonia, as well as Albania and some other neighboring nations – he published many papers and books on the topics of the Middle Ages and the early New Age, as well as on other periods, and on auxiliary history sciences (paleography, diplomatics, chronology, sphragistics, heraldry, genealogy, archive studies). He pursued the latter in Croatia especially with the postgraduate master studies course "Auxiliary History Sciences" which he taught at the Faculty of Philosophy in Zadar during the 1970s and 1980s. As a researcher he was well acquainted with domestic archives (especially Zagreb, Zadar, and Rijeka) and was a diligent explorer in European archives (Bari, Vienna, Bologna, Florence, Graz, Munich, Padua, Paris, Rome, Stockholm, Udine, Venice, etc.)

In Antoljak's extraordinary rich opus, one may highlight the following: Dalmatia and Venetia at the Preliminary Treaty of

na miru u Campo-Formiu (Zagreb 1936.); *Pregled hrvatske poviesti* (Zagreb 1942.); *Poviest Hrvata* (Priručnik državno-narodne nastave, sv. 2, Zagreb 1943.); *Dalmatinsko pitanje kroz vijekove. Vjekovne težnje i borbe Hrvata za ujedinjenje Dalmacije s Hrvatskom* (Zagreb 1944.); *Bune pučana i seljaka u Hrvatskoj* (Zagreb 1956.); *Samuilovata država* (Skopje 1969.); *Orahovac – Boka kotorska* (Herceg-Novi 1979.); »Pacta« ili »Concordia« od 1102. godine (Zagreb 1980.); *Средновековна Македонија. Том први* (Skopje 1985.); *Samuel and His State* (Skopje 1985.); *Pregled hrvatske povijesti* (prošireno izdanje objavljeno je u Splitu 1994. u suradnji s drugim autorima te englesko izdanje istoga: *A Survey of Croatian History*, Split 1994.); *Renesansa hrvatske historiografije: dosadašnje, sadašnje i buduće zadaće* (Pazin 1996.).

U zborniku *Naša domovina 1* (Zagreb 1943.) autor je *Hrvatske poviesti u tabelama* (str. 305-359, kasnije ponovljeno i u zborniku *Ante Pavelić: 100 godina*, ur. Višnja Pavelić, Madrid 1989. i reprint Zagreb 1995.) i sintetske *Poviesti* (str. 507-513) koja je tiskana iste godine kao separat u izdanju **Matice hrvatskih akademika** u Zagrebu. Uredio zbirku mješovite građe iz Državnog arhiva u Zadru u dva sveska pod naslovom *Miscellanea [Jadertina]* (I/1949. tiskano 1950. i II-IV/1950-1952., tiskano 1953.) te priredio vodič kroz gradivo za srednjovjekovnu povijest Hrvata i balkanskih naroda: *Izvori za historijata na narodite FNRJ za sreden vek* (Skopje 1962.), odnosno: *Izvori za historiju naroda Jugoslavije. Srednji vijek* (Zadar 1978.). Objavo je i knjigu/vodič kroz *Izvore i literaturu o prošlosti otoka Raba od ranoga srednjeg vijeka do godine 1797.* (Zadar 1986.) dok je za internu uporabu studentima postdiplomskog studija iz »Pomoćnih povijesnih znanosti« na Filozofskom fakultetu u Zadru izradio skripta *Metodologija i tehnika znanstvenog rada u povijesnoj znanosti* (Zadar 1973.).

Objavljivao u brojnim novinama, časopisima i zbornicima (npr. *Croatia sacra*; *Annales de l'Institut français de Zagreb*; *Jugoslovenski istoriski časopis*; *Židov*; *Nastavni vjesnik*; *Časopis za hrvatsku poviest*; *Gospodarstvo*; *Starine JAZU*; *Istorijski zapisi*; *Građa za povijest književnosti hrvatske*; *Rad JAZU*; *Starohrvatska prosvjeta*; *Riječka revija*; *Peristil*; *Radovi Instituta JAZU u Zadru*; *Vjesnik Državnog arhiva u Rijeci*; *Godišen zbornik* (Skopje); *Jadranski zbornik*; *Zbornik radova Vizantološkog instituta SAN*; *Zadarska revija*; *Glasnik na Institutot za nacionalna istorija* (Skopje); *Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku*; *Mogućnosti*; *XXIIe Congrès international des études byzantines Ochrides*; *Gjurmime albanologijke*; *Istorija*; *Godišnjak Arhiva Kosova*; *Prilozi MANU*; *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*; *Diadora*; *Radovi Instituta za hrvatsku povijest*; *Adriatica maritima* i dr.).

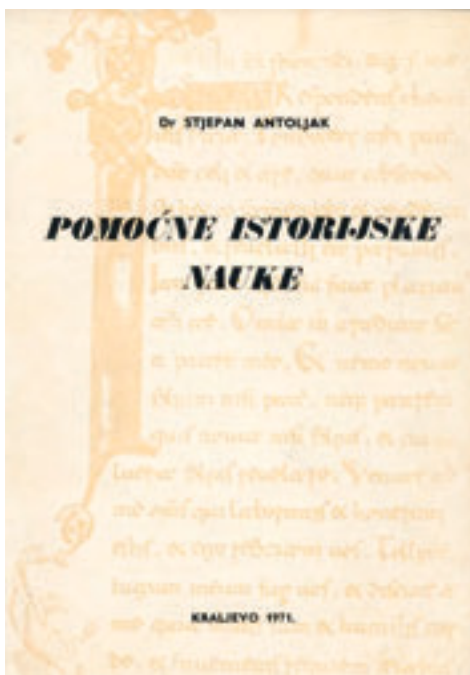
Važan je i raznovrstan njegov leksikografski rad. Prvo je bio vanjski strukovni urednik za povijest u *Hrvatskoj enciklopediji* (1941. – 1945.) pod uredništvom **Mate Ujevića** te kasnije u *Enciklopediji Jugoslavije* i posebice u *Hrvatskom biografskom leksikonu*, također od 1992. u novoj *Hrvatskoj enciklopediji Leksikografskog zavoda »Miroslav Krleža«* u Zagrebu. Suradnju je ostvario i u *Hrvatskom leksikonu* (Zagreb 1996. i 1997.). Bio je imenovan urednikom treće knjige *Povijesti hrvatskoga naroda* (od god. 1102. do 1526.) koja je do danas ostala nerealizirana. Opširno je autorski zastupljen u prvom svesku *Istorije*

Leoben and the Peace Treaty of Campo-Formio (Zagreb, 1936); *A Review of Croatian History* (Zagreb, 1942); *The History of Croats* (Handbook of State-Nation Course, Vol. 2, Zagreb, 1943); *The Dalmatian Issue through Centuries: Eternal Aspirations and Struggles of Croats for Unification of Dalmatia with Croatia* (Zagreb, 1944); *Commoners and Peasants Rebellions in Croatia* (Zagreb, 1956); *Samuel's State* (Skopje, 1969); *Orahovac-Boka Kotorska* (Herceg Novi, 1979); »Pacta« or »Concordia« of 1102 (Zagreb, 1980); *Medieval Macedonia*, Vol. I (Skopje, 1985); *Samuel and His State* (Skopje, 1985); *A Review of Croatian History* (enlarged issue Split, 1994, in cooperation with other authors, the same in English as A Survey of Croatian History, Split, 1994); and *Renaissance of Croatian Historiography: Past, Present and Future Tasks* (Pazin, 1996).

In the proceedings *Our Homeland 1* (Zagreb, 1943), he is the author of *Croatian History in Tables* (pp. 305-359, reissued afterwards in the proceedings Ante Pavelić: 100 years, Višnja Pavelić ed., Madrid 1989, reprint Zagreb 1995) and the synthetic *History* (pp. 507-513), issued separately in the same year by the **Matrix of Croatian Academicians** in Zagreb. He edited a collection of various documents from the State Archives in Zadar in two volumes entitled *Miscellanea [Jadertina]* (I, 1949 [1950] and II-IV, 1950-1952 [1953]) and he prepared a guide to documents of medieval history of Croatia and the Balkan peoples *Sources for Medieval History of Peoples of FPRY* (Skopje 1962) in *Macedonian and the same* (Zadar, 1978) in *Croatian*. He issued the guidebook *Sources and Bibliography on the History of the Island of Rab from the Early Middle Ages to 1797* (Zadar, 1986). For the internal use by students of his postgraduate courses he prepared the handbook *Methodologies and Techniques of Scientific Work in the History Sciences* (Zadar, 1973).

Antoljak published in numerous newspapers, magazines, and proceedings (e.g. *Croatia Sacra*; *Annales de l'Institut français de Zagreb*; *Journal of Yugoslav History*; *Jew*; *Educational Herald*; *Journal of Croatian History*; *Economy*; *Antiquities of Yugoslav Academy of Sciences and Arts* (JAZU); *Historical Notes*; *Sources for History of Croatian Literature*; *Papers of JAZU*; *Old Croatian Education*; *Rijeka Review*; *Peristil*; *Papers of the JAZU Institute in Zadar*; *Journal of the State Archives in Rijeka*; *Annual Proceedings* (Skopje); *Adriatic Proceedings*; *Proceedings of the Byzantological Institute of the Serbian Academy of Sciences*; *Zadar Review*; *Journal of the Institute of National History* (Skopje); *Annals of the JAZU History Institute Dubrovnik*; *Possibilities*; *XXIIe Congrès international des études byzantines Ochrides*; *Albanological Reconnaissance*; *History*; *Yearbook of the Kosovo Archives*; *Contributions of the Macedonian Academy of Sciences and Arts*; *Papers of Faculty of Philosophy in Zadar*; *Diadora*; *Papers of the Croatian History Institute*; *Adriatica Maritima*, etc.).

He had an important lexicographical opus. First he was an external professional editor for history in the *Croatian Encyclopedia* (1941-1945) with the editor-in-chief **Mate Ujević** and afterwards in the *Encyclopedia of Yugoslavia* and notably in the *Croatian Biographical Lexicon*, and from 1992 also in the new *Croatian Encyclopedia* by the **Lexicographic Institute »Miroslav Krleža«** Zagreb. He also collaborated on

Makedonije (Beograd 1970.) te (postumno) suautor sinteze *Istorija na makedonskiot narod* (knj. 1, Skopje 2000.). Suurednik, uz Trpimira Macana i Dragutina Pavličevića, *Kninskog zbornika* (Zagreb 1993.).

Međunarodni ugled stekao je sudjelovanjima na brojnim znanstvenim skupovima u tadašnjoj Jugoslaviji i inozemstvu kao što su: *Međunarodni kongres za bizantološke studije* u Ohridu (1960.) i Oxfordu (1966.), *Intereklezijastički kongres* u Bariju (1969.), *Međunarodni balkanološki kongres* u Ateni (1970.), *III. međunarodni kongres za povijest i filologiju* u Salzburgu i Regensburgu (1970.), *Međunarodni kongres historičara* u Moskvi (1970.), *Međunarodni kongres bizantologa* u Bukureštu (1971.), *Međunarodni kulturno-historijski simpozij* u Mogersdorfu (1975.), *XVI. međunarodni bizantološki kongres* u Beču (1981.) i dr.

Antoljak je jednim manjim, ali ipak bitnim dijelom svoga znanstveno-stručnog opusa zašao u heraldiku. To se ponajprije odnosi na razdoblje kada je kao predavač pomoćnih povijesnih znanosti u Skopju objavio na makedonskom jeziku udžbenik *Pomošni istoriski nauki* (1966., drugo izd. 1980., treće izd. 1982.) odnosno na srpskom *Pomoćne istorijske nauke (Istorijski arhiv Kraljevo / Biblioteka časopisa »Naša prošlost«*, knj. 3, Kraljevo 1971., poglavlje o heraldici je na str. 121-130 i slikovni prilozi na str. 283-289) i 1972. izdanje na albanskom jeziku za **Filozofski fakultet u Prištini** (*Shkenca ndihmëse të historisë*). Također je heraldička tematika zastupljena i u njegovu kapitalnom djelu *Hrvatska historiografija do 1918.* Knjiga I-II (Zagreb: **Nakladni zavod Matice hrvatske / Biblioteka Hrvatske povjesnice**, 1992.) i drugo dopunjeno izdanje *Hrvatska historiografija* (Zagreb: **Matica hrvatska / Posebna izdanja**, 2004.) gdje opširno piše o pojedinim heraldičarima, npr., o **Pavlu Ritteru Vitezoviću**, **Marku Lauru Ručiću** i dr. Također pojedini njegovi enciklopedijski i leksikonski članci opremljeni su vrijednim heraldičkim priložima (npr. u *Hrvatskom biografskom leksikonu Anžuvinci, Arpadovići* i dr.). Od njegovih drugih radova treba istaknuti one posvećene plemstvu dok su mu najvrjednije studije i rasprave iz hrvatske povijesti sakupljene u djelu *Hrvati u prošlosti. Izabrani radovi* koje je izabrao i uredio **Stijepo Obad** (Split: **Književni krug / Biblioteka znanstvenih djela**, knj. 59/, 1992.).

Bio je član nekoliko kulturnih i strukovnih društava (**Matice hrvatske** u Zagrebu, **Kulturno-umjetničkog društva** u Zadru, **Povijesnog društva Hrvatske** – Podružnica u Zadru i dr.). Suradnik **JAZU** postaje 1950., a kao dopisni član izabran je 1979. u **Makedonsku akademiju nauka i umjetnosti** (izvan radnog sastava). U četverogodišnjem razdoblju (1976. – 1980.) bio je potpredsjednik **Jugoslavenskog komiteta za historijske nauke** u Beogradu. Obavljao je i brojne druge funkcije. Za svoj rad primio je niz nagrada i to u mjestima gdje je djelovao kao službenik, profesor i(li) istraživač: 1947. **Nagrada Oblasnog Narodno-oslobodilačkog odbora za Dalmaciju**, 1968. **Orden rada s crvenom zastavom**, 1970. **Republička nagrada »11 oktombri«**, 1970. **Pohvala Univerziteta u Prištini**, 1976. **Nagrada za životno djelo Socijalističke Republike Hrvatske** (uručena 1977.), 1978. **Nagrada grada Zadra**, 1978. **Orden bratstva i jedinstva sa zlatnim vijencem**, 1978. **Zahvalnicu Makedonske akademije nauka i**

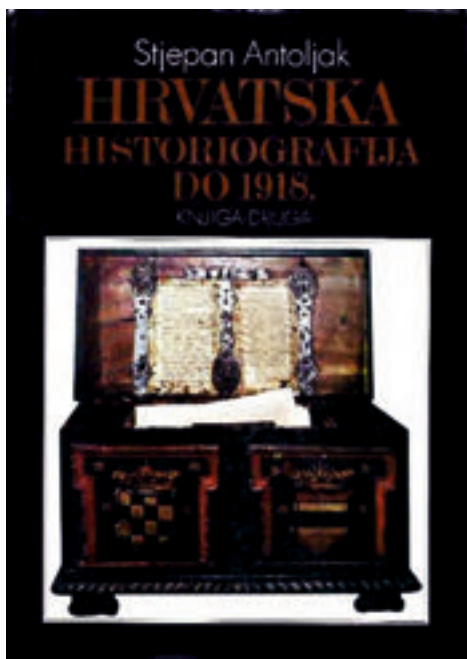
the Croatian Lexicon (Zagreb 1996 and 1997). He was named editor of the third volume of the *History of Croatian People* (from 1102 until 1526) that was not yet issued. He had extensive authorship in Vol. 1 of the *History of Macedonia* (Belgrade, 1970) and was the posthumous co-author of the synthesis *History of the Macedonian People* (Vol 1, Skopje, 2000). He was co-editor, with **Trpimir Macan** and **Dragutin Pavličević**, of the *Knin Proceedings* (Zagreb, 1993).

Antoljak enjoyed an international reputation in numerous scientific conferences in the then Yugoslavia and abroad, such as: International Congress for Byzantology Studies, Ohrid (1960) and Oxford (1966); Interecclesiastical Congress, Bari (1969); International Balcanological Congress, Athens (1970); 3rd International Congress for History and Philology, Salzburg and Regensburg (1970); International Congress of Historians, Moscow (1970); International Congress of Byzantologists, Bucharest (1971); International Cultural History Symposium, Mogersdorf (1975); 16th International Byzantological Congress, Vienna (1981); etc.

In a lesser, but still important, part of his scientific-professional opus, Antoljak entered the field of heraldry. That is most notable in the period when he was lecturing in the auxiliary history sciences in Skopje, where he issued a handbook in Macedonian, *Auxiliary History Sciences* (1966, reissued 1980 and again 1982) and also in Serbian (*History Archives Kraljevo*, series "Our History", Vol. 3, Kraljevo, 1971, chapter on heraldry pp. 121–130 and figures pp. 283–289), and in Albanian for the *Faculty of Philosophy in Pristina* in 1972. Heraldic topics are also present in his capital work *Croatian Historiography until 1918*, Vol. I–II (Zagreb, **Nakladni zavod Matice hrvatske**, 1992) and in the second enlarged issue *Croatian Historiography* (Zagreb, **Matica Hrvatska**, 2004), in which he wrote in much detail about individual heraldists, such as **Pavao Ritter Vitezović**, **Marko Lauro Ručić**, etc. His articles in encyclopedias and lexicons are often accompanied by valuable heraldic illustrations (e.g. in the *Croatian Biographical Lexicon House of Anjou, House of Arpad*, etc. One should also note his papers on nobility. His most valuable studies and discussions on the history of Croatia are collected in *Croats in History, Selected Works selected and edited by Stijepo Obad* (Split, 1992).

Antoljak belonged to several cultural and professional societies (*Croatian Matrix* in Zagreb, *Cultural-Artistic Society* in Zadar, *History Society of Croatia* – Zadar Chapter, etc.) He became a contributor to the *JAZU* in 1950 and was elected an

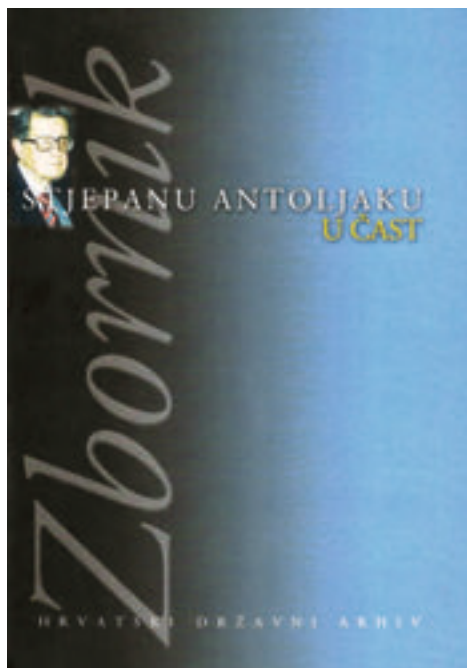
associate member in 1979 of the *Macedonian Academy of Sciences and Arts* (exterior member). For four years (1976–1980) he was a vice-president of the *Yugoslav Committee for History Sciences* in Belgrade. He held many other functions and offices. For his work he was awarded a number of acknowledgments, where he worked as an official, professor, or researcher: 1947 *Award of the Regional People's Liberation Council for Dalmatia*, 1968 *Order of Work with a Red Flag*, 1970 *Republican Award "11 October"*, 1970 *Citation of the University of Pristina*, 1976 *Lifetime Achievement Award of the Socialist Republic of Croatia*, 1978 *Award of the City of Zadar*, 1978 *Order of Fraternity and Unity with Golden Wreath*, 1978 *Acknowledgment of the Macedonian Academy of Sciences and Arts*, and in the independent Republic of

umjetnosti, a u samostalnoj i nezavisnoj Republici Hrvatskoj 1996. **Redom Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića.** Bio je između ostalog počasni predsjednik **Povijesnog društva Zadar** te predsjednik **Hrvatsko-makedonskog društva** u Zagrebu.

Stjepan Antoljak umro je u Zagreb 2. IX. 1997. godine. Njegova ostavština čuva se (jedan manji dio) u **Državnom arhivu u Zadru** (sign. HR-DAZD-505) te osobni arhivski fond u **Hrvatskom državnom arhivu** u Zagrebu (HR-HDA-998), a ta je institucija objavila i *Zbornik Stjepanu Antoljaku u čast* (ur. **Josip Kolanović**, 2003.).

O životu i djelu Stjepana Antoljaka v. **Vesna Mušeta**, "Noviji udžbenici o pomoćnim istorijskim naukama", *Prilozi Instituta za istoriju /Sarajevo/ IX (1973) 1: 443-448*; **Jakov Stipišić**, "Metodologija jedne insinucije", *Dometi VI (1973) 7-8: 89-96*; **Vjekoslav Maštrović**, "Antoljak, Stjepan, povjesničar (Doboj, 29. VIII 1909)", *Hrvatski biografski leksikon I (1983): 185-186*; **Stijepo Obad**, *Život i djelo Stjepana Antoljaka u povodu 75. obljetnice života i 50. obljetnice znanstvenog rada*, Zadar: Povijesno društvo Zadar (Povijesno društvo Zadar, knj. 2), 1985.; **Ivan Kampuš**, "Stjepan Antoljak, Hrvati u prošlosti, Književni krug Split, 1992." [predstavljajući knjige, Zagreb, 21. XII. 1992.], *Historijski zbornik XLV (1992) 1: 207-211*; **Serđo Dokoza**, "Stjepan Antoljak: Hrvatska historiografija do 1918, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1992." [prikaz], *Croatica Christiana periodica XVI (1992) 29: 183-187*; **Marija Hribar**, "Hrvatska historiografija – signum Croaticum (Razgovor s akademikom Stjepanom Antoljakom)", *Kana XXIV (1993) 9/259: 20-22*; **Stijepo Obad**, "Dr. Stjepan Antoljak: posljednji sljedbenik Šišićeve historiografske škole", *Radovi (Sveučilište u Splitu. Filozofski fakultet Zadar. Razdio povijesnih znanosti) XXXVI (1997) 23: 203-208*; **Mladen Švab**, "U spomen – Odhodu gospoda", *Vijenac V (18. IX. 1997.) 96: 8*; **Borislav Pavlovski**, "In memoriam: prof. dr. sc. Stjepan Antoljak (1909–1997)", *Makedonski glas V (1997) 17: 9*; **Mladen Švab**, "In memoriam – Stjepan Antoljak (1909. – 1997.)", *Radovi Leksikografskoga zavoda »Miroslav Krleža« 6 (1997): 131-137*; *Zbornik Stjepanu Antoljaku u čast*, ur. **Josip Kolanović**, Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2003.; *Pregled arhivskih fondova i zbirki Republike Hrvatske*, sv. I., ur. **Josip Kolanović**, Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2006., 122; **Branimir Janković**, "Kritička ocjena doprinosa Stjepana Antoljaka (1909. – 1997.) historiji hrvatske historiografije: povodom 100. godišnjice rođenja", *Pro tempore. Časopis studenata povijesti VII/2010-2011 (2012) 8-9: 549-570* [Tematski blok: O historiografiji]; *Iz riznice rukopisnih ostavština Hrvatskoga državnog arhiva. Katalog izložbe* (Zagreb, Hrvatski državni arhiv, 9. listopada – 25. studenoga 2014.), ur. **Melina Lučić i Marina Škalić**, Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2014.; **Mithad Kozličić – Branko Kasalo**, *Studij povijesti u Zadru 1956. – 2016.*, Zadar: Sveučilište u Zadru, 2016., 6, 19-21, 43, 50, 52-53, 55-56, 58, 77-78, 80-83, 86-87, 105-109; **Nikola Cik**, "Povjesničar dr. Stjepan Antoljak (1909. – 1997.)", <http://podravske-sirine.com.hr/2017/08/25/povjesnicar-dr-stjepan-antoljak-1909-1997/> (pristupljeno 15. X. 2017.). ■

Croatia in 1996 **Order of Croatian Daystar with the figure of Ruđer Bošković.** Among others, he was an honorary president of the **History Society of Zadar** and president of the **Croatian-Macedonian Society** in Zagreb.

Stjepan Antoljak died in Zagreb on 2 September 1997. His heritage is preserved in part in the **State Archive in Zadar** and in his personal archive, held in the **Croatian State Archives** in Zagreb, which issued the Proceedings Honoring Stjepan Antoljak (**Josip Kolanović**, ed., 2003).

On the life and work of Stjepan Antoljak see **Vesna Mušeta**, "Newer Handbooks on Auxiliary History Sciences", Contributions of the History Institute (Sarajevo) IX (1973) 1: 443–448; **Jakov Stipišić**, "Methodology of an Insinuation", Ranges VI (1973) 7–8: 89–96; **Vjekoslav Maštrović**, "Antoljak, Stjepan, historian

(Doboj, 29 August 1909)", Croatian Biographical Lexicon I (1983): 185–186; **Stijepo Obad**, Life and Work of Stjepan Antoljak on the occasion of his 75 years and 50th anniversary of his scientific work, Zadar: History Society Zadar (Vol. 2), 1985.; **Ivan Kampuš**, "Stjepan Antoljak, Croats in the Past, Literary Circle, Split, 1992" [book review, Zagreb, 21 December 1992], History Proceedings XLV (1992) 1: 207–211; **Serđo Dokoza**, "Stjepan Antoljak: Croatian Historiography to 1918, Printing Institute of the Croatian Matrix, Zagreb, 1992" [review], Croatica Christiana Periodica XVI (1992) 29: 183–187; **Marija Hribar**, "Croatian Historiography—Signum Croaticum (interview with Academician Stjepanom Antoljakom)", Kana XXIV (1993) 9/259: 20–22; **Stijepo Obad**, "Dr. Stjepan Antoljak: the Last Disciple of Šišić's Historiography School", Radovi (Split, Zadar) XXXVI (1997) 23: 203–208; **Mladen Švab**, "In Memoriam—Departure of a Lord", Wreath V (18. IX. 1997) 96: 8; **Borislav Pavlovski**, "In memoriam: Prof. Dr. Stjepan Antoljak (1909–1997)", Macedonian Voice V (1997) 17: 9; **Mladen Švab**, "In memoriam—Stjepan Antoljak (1909–1997)", Papers of the Lexicographic Institute "Miroslav Krleža" 6 (1997): 131–137; Proceedings Honoring Stjepan Antoljak, ed. **Josip Kolanović**, Zagreb: Croatian State Archives, 2003; Review of Archival Holdings and Collections of the Republic of Croatia, Vol. I., ed. **Josip Kolanović**, Zagreb: Croatian State Archives, 2006, 122; **Branimir Janković**, "Critical Evaluation of Stjepan Antoljak (1909–1997) Contributions to the History of Croatian Historiography: On the Occasion of Centenary of Birth", Pro tempore. Journal of History Students VII/2010–2011 (2012) 8–9: 549–570 [Chapter: On Historiography]; From Treasury of Inherited Manuscripts of the Croatian State Archives; Exhibition Catalogue (Zagreb, Croatian State Archives, 9 October–25 November 2014), ed. **Melina Lučić and Marina Škalić**, Zagreb: Croatian State Archives, 2014; **Mithad Kozličić – Branko Kasalo**, Studies of History in Zadar 1956–2016, Zadar: University of Zadar, 2016, 6, 19–21, 43, 50, 52–53, 55–56, 58, 77–78, 80–83, 86–87, 105–109; **Nikola Cik**, "Historian Dr. Stjepan Antoljak (1909–1997)", <http://podravske-sirine.com.hr/2017/08/25/povjesnicar-dr-stjepan-antoljak-1909-1997/> (last accessed 15 October 2017). ■

Neke hrvatske (i mađarske) vojne zastave iz 15. i 16. stoljeća (1)

Some Croatian (and Hungarian) Military Flags of the 15th and 16th centuries (1)

Uvod

Problematika hrvatske vojne veksilologije iz razdoblja srednjeg i ranog novog vijeka proizlazi iz toga što zapravo i ne postoji jedan veći, obuhvatan izvor koji bi nam otkrio kakve su sve zastave koristili plemići i vojnici Hrvatskog kraljevstva. Nažalost (gledano iz perspektive današnjih povjesničara i istraživača), hrvatske vojne zastave nisu bile zarobljene u većem broju od strane zapadno-europskih snaga, kao što je to bio slučaj sa zastavama Teutonskog viteškog reda nakon poraza kod Tannenberg 1410. god.¹ ili pak zastavama burgundijskih četa vojvode Karla Hrabrog, pa tako nisu bile niti katalogizirane od strane onodobnih kroničara i sačuvane u današnjim vojnim zbirkama.² Nemamo niti domaćih izvora, kao što su npr. kronike s prikazima bitaka koje su vodili Hrvati. Moglo bi se zaključiti kako pokušaj otkrivanja tog dijela naše veksilološke baštine unaprijed osuđen na propast. Međutim, brojne reference i tragovi postoje u raznim izvorima, od pisanih do grafičkih, koji se odnose na bitke i ratove u kojima su sudjelovali Hrvati. Ovaj rad ne pokušava obuhvatiti sve izvore niti ima namjeru predstaviti sve spomenute zastave, kao jedine čije postojanje možemo otkriti/potvrditi, već se radi o prilogu hrvatskoj veksilologiji, maleni kamenčić u mozaiku, koji će (nadam se) pokrenuti daljnja istraživanja. Neki izvori su iz mnogo kasnijeg razdoblja (pogotovo oni grafički), ali kroz usporedbu s onima iz određenog vremena/bitke, uvidjet će se njihova međusobna podudarnost.

Prvotno zamišljen kao svojevrsan katalog pojedinih hrvatskih vojnih zastava, ovaj rad će se baviti i nekim mađarskim zastavama, odnosno zastavama koje spadaju u zajedničku povijest (stjegovi kraljeva, plemića koji su imali posjede u oba kraljevstva), koje se ne mogu okarakterizirati kao jedino „hrvatske“.

Bitka kod Varne 10. studenog 1444.

U bitci kod Varne Osmanlije predvođene sultanom **Murat II.** sukobile su se s križarskom vojskom poljskog kralja **Władysława III.** (kao mađarsko-hrvatski kralj **Vladislav I. Jagelović** odnosno mađarski **I. Ulászló**). Križarska vojska bila je većinom sastavljena od četa hrvatskog i mađarskog plemstva, uz nešto križara (Nijemaca i Talijana) pod vodstvom kardinala **Cesarinija** i Poljaka pod **Leskom Bobricijem** koji su dobrovoljno pristupili vojsci svojeg kralja – sveukupno 16 tisuća konjanika, kojima se na putu do Varne pridružilo 4000 vlaških konjanika pod zapovjedništvom **Mirčee II.** Križarske snage su tokom same bitke bile podijeljene na tri divizije/krila sastavljene od banderija/stjegova – na lijevome krilu Transilvanci (Sasi i Vlasi), Sekelji, banderiji **Ivana Hunjadija**, mačvanskog bana **Mihaela Szilagyja** i **Jurja Orosza**. U središtu su se nalazila dva kraljevska banderija pod zapovjedništvom **Stjepana III. Bathoryja** i **Vladislava Banffyja od Losoncza**, sastavljena od 4000 ljudi/kraljevskih vitezova iz Ugarske (i Hrvatske) i Poljske.³ Na desnome krilu nalazili su se Mirčei Vlasi (pred početak bitke prebačeni na lijevo krilo), banderiji bosanskog biskupa **Rafaela Herczega**, egerskog biskupa **Simona**

Introduction

The challenge for Croatian military vexillology of the medieval and early modern period lies in the absence of single large, comprehensive source that would reveal the kinds of flags used by nobility and soldiers of the Croatian kingdom. Unfortunately (from the point of view of current historians and researchers), Croatian military flags were never captured in larger numbers by western European forces – as was the case with flags of the Teutonic Knightly Order after the defeat at Tannenberg in 1410,¹ or the flags of Burgundian companies of Duke Charles the Bold – thus these were never catalogued by the chroniclers of the period nor preserved in current military collections.² Neither do we have domestic sources, such as chronicles of battles fought by Croats. One may hastily conclude that an attempt to discover that part of our vexillological heritage would be condemned to fail. However, many references and clues are provided in various sources, from written to graphic, referring to battles and wars in which Croats participated. This paper is not an attempt to encompass all of such sources, nor does it intend to present all of such flags, as the only ones that we may discover/confirm existing at one point, but rather it is a contribution to Croatian vexillology, a small tile in a mosaic, that will (it is hoped) incite further research. Some sources come from much later period (especially the graphic depictions), but through comparison with those from the battle/war period, they may confirm congruences.

Initially conceived as a partial attempt to catalogue some Croatian military flags, this paper will also present some Hungarian flags, i.e. flags that come from the common history of the countries (royal standards, flags of nobility with lands in both kingdoms), that might not be classified solely as “Croatian”.

Battle of Varna, 10 November 1444

The Battle of Varna was fought between the triumphant Ottoman forces led by Sultan **Murad II** and the Christian army of the Polish King **Władysław III** (as **Władysław I** of Croatia-Hungary, in Croatian **Vladislav I. Jagelović**, and in Hungarian **I. Ulászló**). The Christian army was composed mostly of companies of Croatian and Hungarian nobility, with some crusaders (Germans and Italians) led by Cardinal **Cesarini** and Poles led by **Lesko Bobrici**, who volunteered for their king – totaling to some 16,000 cavalymen, joined on the way to Varna by 4,000 Wallachian horsemen commanded by **Mircea II**. During the battle the crusade forces were divided into three divisions/wings composed of banderiums/flag-companies – on the left wing the Transylvanians (Saxons and Wallachians), the Szeklers, and the banderiums of **John Hunyadi**, of **Michael Szilágyi** – the Ban of Macsó/Maćva, and of **George Orosz**. In the center were two royal banderiums commanded by **Stephen III Báthory** and **Vladislav Banffy de Losoncz**, consisting of 4,000 troops of royal knights from Hungary (and Croatia) and Poland.³ On the right wing were Wallachians of Mircea (at the eve of the battle they transferred to the left wing), the banderiums of **Rafael Herczeg**, the Bishop of

1 Zarobljene zastave teutonskih vitezova opisane su i ilustrirane u rukopisu Jana Długosza *Banderia Prutenorum*. U djelu je detaljno opisano ukupno 56 zastava koje su Poljaci i Litvanci zarobili od tokom borbe. The captured flags of the Teutonic Knights are described and depicted in the manuscript by Jan Długosz, *Banderia Prutenorum*. It describes in much detail 56 flags captured by Poles and Lithuanians during the battle. Vidi See http://en.wikipedia.org/wiki/Banderia_Prutenorum

2 Kao što su sačuvane vojne zastave hrv. konjaničkih pukovnija iz Tridesetogodišnjeg rata. As flags of Croatian cavalry regiments from the Thirty Years' War are preserved.

Rozgonyja i **Franka Talovca** (Tallóczi), križari kardinala Cesarinija i banderij varadinskog biskupa **Ivana Domnianića** (de Dominis).⁴ Svaki od njihovih banderija imao je svoj stijeg, od kojih su neki opisani u izvorima. Tako je čitava vojska nosila dva velika, „glavna“, stijega – stijeg sv. Jurja i stijeg sv. Ladislava. Stijeg sv. Jurja nosio je sam Bathory, a opisan je kao crveni križ na bijelome polju,⁵ dok je stijeg sv. Ladislava pripao biskupu Ivanu, zbog toga što je doveo najviše ljudi od svih, čak četiri i pol tisuće konjanika. Izgled te zastave nije nam poznat iz izvora koji opisuju bitku, ali sudeći po imenu samog stijega, možemo pretpostaviti kako je na sebi sadržavao crveni patrijarhalni (ugarski) križ na bijelome polju.⁶ Sličnu takvu zastavu nosi i Ivan Hunjadi, na jednome od njegovih prikaza u *Ugarskoj kronici* **Ivana Thuroczyja**: crveno obrubljena bijela trokutasta zastavica sa vodoravno položenim crvenim patrijarhalnim križem.⁷ Poljski kroničar **Jan Długosz** navodi kako su Cesarinijevi križari nosili „stijeg Svete Crkve“,⁸ što će možda biti papinska zastava sa ključevima sv. Petra. Posebno se još opisuje crni ugarski stijeg, kojeg spominju sudionik bitke **Andrija Palacije**⁹ i anonimni osmanlijski kroničar iz polovice 15. st.,¹⁰ a prema rasporedu postrojbi nesumnjivo je pripadao bosanskome biskupu Rafaelu. Sam je barjak zarobljen i spominje se kasnije kao dio sultanovog plijena. Zastave ostalih križara se ne opisuju, pa tako niti stijeg našeg Franka Talovca, premda je spomenut.¹¹ Međutim, osmanlijski Anonim prilikom opisa borbi Osmanlija i križara na njihovom pohodu po Bugarskoj, spominje „stjegove prokletnika sa njihovim crnim križevima“,¹² a iz opisa tih ratnika (teško oklopljeni vojnici, „opremljeni od glave do pete željezom“)¹³ znamo da se radilo o vojnicima sa desnog krila križarske vojske (to je krilo bilo sastavljeno mahom od teško oklopljenih konjanika), u ovome slučaju vojnicima Franka Talovca i/ili Simona Rozgonyja.

Grafički prikaz same bitke nalazimo kod *Poljske kronike* **Joakima Bielskog**, izdanoj 1579. godine.¹⁴ Križarska je

Bosnia, of **Simon Rozgonyi**, the Bishop of Eger, of **Franko Talovac** (Tallóczi), the crusaders of Cardinal Cesarini and the banderium of **John de Dominis** (Domnianić), the Bishop of Varad.⁴ Each of their banderiums had its flag, some of which were described in sources. The entire army carried two large, “main”, banners – the banner of St. George and the banner of St. Ladislaus. The banner of St. George was carried by Bathory himself, and it is described as red cross on a white field,⁵ while the banner of St. Ladislaus was given to Bishop John, because he brought the majority of men, 4,500 cavalry. The design of that flag is not known from the sources describing the battle, but based on the name given to it, we may assume that it could have included a red patriarchal (Hungarian) cross on a white field.⁶ A similar flag was carried by John Hunyadi in a depiction in the Hungarian Chronicle by **John Thuroczyi**: a red-bordered white triangular flag with a horizontally laid red patriarchal cross.⁷ The Polish chronicler **Jan Długosz** recounts that Cesarini's crusaders carried the “standard of the Holy Church”,⁸ that might have been a pontifical flag with keys of St. Peter. Also described separately is a black Hungarian flag, mentioned by a participant in the battle, **Andreas Palacius**,⁹ and an anonymous Ottoman chronicler from the mid-15th century,¹⁰ and based on the order of battle, it undoubtedly belonged to the Bosnian Bishop Rafael. That flag was captured and it is mentioned afterwards as part of the sultan's loot. The flags of other crusaders are not described, nor the flag of Franko Talovac, although it is actually explicitly mentioned.¹¹ However, the Ottoman Anonym, describing the battles of Ottomans and crusaders in their campaign in Bulgaria, mentions “accursed men's standards with their black crosses”,¹² and by the description of those soldiers (heavily armored, “clad from head to toe in iron”)¹³ we know that these were the soldiers from the right wing of the Christian army (it was composed mostly by heavy armored cavalry), in this case the soldiers of Franko Talovac and/or Simon Rozgonyi.

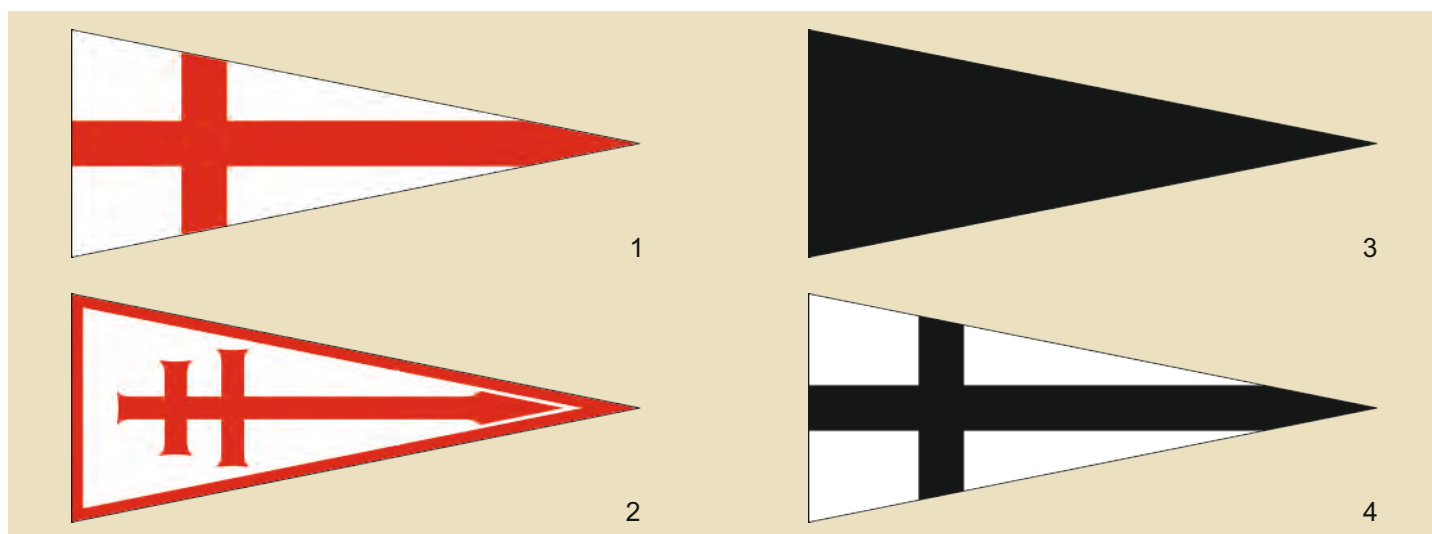
A depiction of the battle is found in the Polish Chronicle by

Joakim Bielski: Bitka kod Varne, 1444., Poljska kronika, 1564.
Joakim Bielski: Battle of Varna, 1444, Polish Chronicle, 1564.

vojska podijeljena na tri velika dijela, što je u skladu s ostalim izvorima koji opisuju bitku, sa jednim manjim odjelom konjanika ispred cijele vojske koji jurišaju na sultanov logor (najvjerojatnije se radi o prikazu posljednjeg kraljevog juriša). Desno križarsko krilo nosi šest zastava, od kojih četiri na sebi imaju nordijski križ, a dvije obično polje bez ičega, odnosno jednoboje su. Lijevo krilo također ima šest barjaka, od kojih su tri sa križem i tri jednoboja. Središte nosi jednu običnu zastavu, dok isturena grupa vitezova dvije. Između njih nalazi se trubač s pravokutnom zastavom, obješenoj o trubi, na kojoj je križ. Sve ostale zastave su trokutastog oblika, i svi križevi na njima su nordijskog tipa. Ilustracija bitke savršeno se slaže i nadopunjuje sa pisanim izvorima, te se kroz međusobnu usporedbu mogu rekonstruirati kraljevi i stijegovi banderija desnog krila. Svi stijegovi su bili trokutasti, a kraljevski stijeg sv. Jurja i oni vojnika s desnog krila, sa crnim križevima, nosili su nordijske križeve. Nažalost, o zastavama križara s lijevog boka, koji su se borili pod zapovjedništvom Hunjadija i Szilagyja, i Vlaha ne postoje pisani podaci. ◀

Joakim Bielski, issued in 1579.¹⁴ The Christian army is divided in three large groups, matching the sources describing the battle, with a smaller cavalry detachment in front of the army galloping at the sultan's encampment (thus probably depicting the final royal assault). The right Christian wing carries six flags, four of them depicting a Nordic cross, and two plain without any devices, i.e. monocolored. The center has a single plain flag, while the detachment has two. Between them is a trumpeter with a rectangular flag hanging from the trumpet, with a cross throughout. All other flags are triangular, and all with crosses use the Nordic type. The depiction perfectly matches and complements the written sources and by comparing the two, one may reconstruct the royal and banderial flags of the right wing. All of them are triangular, the royal one of St. George and those of the right wing soldiers with a black cross of the Nordic type. Unfortunately, we have no written record of the flags in the left wing, commanded by Hunyadi and Szilágyi and the Wallachians. ▶

Rekonstrukcije zastava iz bitke kod Varne: 1. zastava sv. Jurja, 2. zastava sv. Ladislava, 3. zastava biskupa Rafaela, 4. zastava Franka Talovca i/ili biskupa Simona.

Flag reconstructions from the Battle of Varna: 1. flag of St. George, 2. flag of St. Ladislaus, 3. flag of Bishop Rafael, 4. flag of Frank Talovac and/or Bishop Simon. (Drawings ŽH)

3 „...postque et rex ipse cum suis vexillis et aciebus electorum ex Pollonia et Hungaria militum...“, Palacius, 1891 : 464.

4 Rapska plemićka obitelj. Ivan je prethodno bio senjski biskup. *A noble family from Rab (Arbe). John was previously the Bishop of Senj.*

5 Mihael Beheim, *This Poem Tells of King Pladislavo, King of Hungary, and How he Fought with the Turks*, Imber, 2006 : 179. Mihael Beheim napisao je pjesmu na temelju svjedočanstva jednog od križara, Hansa Maugesta. *Mihael Beheim (Michael Behaim, Beham, Behm) wrote the poem based on testimony of the crusader Hans Maugest.*

6 Kao apokrifni grb sv. Ladislava u srednjovjekovnim grbovnicima, kao što je njemački *Ingeram Codex* iz 1459., pojavljuje se srebrni štit sa crvenim patrijarhalnim križem. *The attributed coat of arms of St. Ladislaus in medieval armorials, such as the 1459 German Ingeram Codex, depicts argent a patriarchal cross gules. See. Vidi See http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ingeram_Codex_035.jpg*

7 Cf. Vukšić, 2008 : 4.

8 Michael, 1997 : 496.

9 „...aliud nigrum vexillum Hungarorum...“, Palacius, 1891 : 464.

10 Anonymous, *The Holy Wars of Sultan Murad Son of Sultan Mehmed Khan*, Imber, 2006 : 101.

11 „Why it was, I do not know, but the Hungarians in the first ranks with four standards, i.e. those of Duke Waradyn, the Legate, the Ban of Slavonia's brother and Bishop Simon of Eger, are unable to withstand the Turks' first assault, and retreat towards Galata, which lies between the bay and the lake and the mountains towards Romania.“, Michael, 1997 : 496.

12 Anonymous, *The Holy Wars of Sultan Murad Son of Sultan Mehmed Khan*, Imber, 2006 : 82.

13 Anonymous, *The Holy Wars of Sultan Murad Son of Sultan Mehmed Khan*, Imber, 2006 : 97.

14 Bielskova ilustracija bitke može se naći kod *Bielski's illustration is published, among others, in Michael, 1997 : 495. Vidi reprodukciju u javnom vlasništvu na http://en.wikipedia.org/wiki/File:Varna_1444_Polski_Kronika_from_1564.jpg*

Izvori i literatura Sources and Bibliography

Michael, Maurice, ed. (1997), *The Annals of Jan Długosz : Annales seu cronicae incliti regni Poloniae*, Chichester, IM Publications.

Imber, Colin (2006), *The Crusade of Varna, 1443-45*, Series: *Crusade Texts in Translation*, 14, Aldershot, Ashgate.

Palacius, Andreas (1891), *Scriptura de curia super incolumitate regis Polonie Roma post conflictum cum Turcis habitum, de qua per suos dubitabatur*, Codex epistolaris saeculi decimi quinti, Tomus II., Series: *Monumenta Medii Aevi Historica res gestas Poloniae illustranta*, Tomus XII., pp. 454-469.

Vukšić, Velimir (2008), *Ratni stroj Ivana Hunjadija i kralja Matije Korvina*, HUSAR - slikovni časopis za vojnu povijest i militariju, Zagreb, Carski Husar d.o.o., pp. 4-15.

Kako su se rađali grb i zastava Grada Ivanca 20 godina ivanečkog grba i zastave (1996. – 2016.)

Samo mjesto **Ivanec** nije imalo svoj povijesni grb. Isto tako, nisu ga imale ni bivše upravne jedinice, kojih je Ivanec bio sjedište (kotar ili općina). Grad Ivanec je svoj grb i zastavu dobio tek 1996. godine. I tu je bilo „porođajnih muka“ koje nisu mimošle ivanečki grb i zastavu. Dvadeset godina kasnije, one svjedoče o klesanju jednog od kamena temeljaca, koji su ugrađeni u zdanje modernog grada Ivanca. O tome u nastavku iz prve ruke.

Pristup, osnova i okvir

Generacije i generacije Ivančana maštale su o danu kada će Ivanec dobiti vlastiti grb, dakle, simbol i znak vlastite prepoznatljivosti. To je poglavito bio rezultat razvoja njihove lokalpatriotske svijesti, koju je više od stotinu godina, osobito podgrijavao ivanečki planinarski pokret. Pritom se sudionici ovih snatrenja nisu odveć opterećivali sadržajem i oblikom željno očekivanog zaštitnog biljega njihovog zavičaja. O heraldičkoj disciplini, koju mora zadovoljiti svaki grb, nisu ni razmišljali. Svatko je tada imao pravo na vlastito viđenje i izbor sastavnica prepoznatljivosti Ivanečkog kraja, o čemu najbolje govori tadašnje likovno rješenje *Plakete općine Ivanec*, iz 1977. godine, koja se kao *Nagrada općine Ivanec „8. svibnja“*, do Domovinskog rata dodjeljivala njenim najzaslužnijim građanima. Plaketa, pravokutnog oblika, je sadržavala gotovo sve tadašnje značajke Ivanečkog kraja pretočene u prepoznatljive znakove: šuma, vinograda, rudarenja, graditeljstva, industrije i spomenika kulture. Jednostavno, Plaketa je već onda bila „prebukirana“ sadržajem, kako će kasnije, u povodu prvog natječaja za likovna rješenja ivanečkog grba 1995. godine, napisati **Ljiljana Risek**. Spomenuta Plaketa je prvi puta objavljena u *Ivanečkom kalendaru '79 (IK'79)*.¹ (Slika 1.)

Domovinski rat i demokratske promjene su početkom 90-ih godina prošlog stoljeća, donijele bitne promjene ranije profiliranih značajki Ivanečkog kraja. Novi teritorijalni ustroj Republike Hrvatske je Ivanečki kraj podijelio na šest općina, od kojih će dvije od njih, Ivanec i Lepoglava, kasnije dobiti status grada. Predratna ivanečka gospodarska prepoznatljivost je počela kopniti. Supstitucija rudarenja, u Ivanečkom kraju završila je već 1976. godine, a poratna privatizacija je počela nagrizzati i samu industriju. Iako je na novu općinu Ivanec otpalo više od trećine površine i broja stanovnika bivše velike općine Ivanec, u novonastaloj situaciji Ivanec je po prepoznatljivosti postao bezličan. Još je samo habitus Ivanšćice iznad njega ostao stamen i

How the Coat of Arms and Flag of Ivanec were Born 20 Years of the Symbols of Ivanec (1996–2016)

Ivanec as an inhabited place never had its own historical coat of arms. The same is true of various administrative units for which the city was the seat of administration (districts and municipalities). The City of Ivanec only acquired its coat of arms and flag in 1996. Certainly, no “labor pains” were evaded. Twenty years afterwards, they confess of chiseling of a cornerstone, embedded into the edifice of the modern city of Ivanec. Here is a first-hand report.

Approach, base, and framework

Generations of residents of Ivanec dreamed of the day when Ivanec would get its own coat of arms, a symbol and mark of its own identity. It was first of all the result of development of their local-patriotic conscience, which was stoked for over a century mostly through the mountaineering movement in Ivanec. Participants of such daydreams were not burdened much with the content and shape of the much-anticipated token of their homeland. Certainly, they were not pondering heraldic discipline, to which any coat of arms must conform. In those days everyone was entitled to his own view and choice of components of recognition of the Ivanec region. This is best exemplified in the design of the Community of Ivanec Plaque of 1977, which was awarded to meritorious citizens as the Community of Ivanec Award “8th May”, until the Homeland War. The rectangular plaque contained nearly all of the characteristics of the region transferred into recognizable symbols: forest, vineyards, mining, construction, industry, and cultural monuments. Simply put, the plaque was already “overbooked” with contents, as **Ljiljana Risek** wrote afterwards, commenting the first competition for the coat of arms and the flag design in 1995. That plaque was first documented in the *Ivanečki kalendar '79 (Almanac of Ivanec, IK'79)*.¹ (Figure 1.)

The Homeland War and the democratic changes brought substantial changes to the established nature of the region in the early 1990s. The new territorial structure of Croatia divided the region of Ivanec into six municipalities, two of them, Ivanec and Lepoglava, would later gain city status. The pre-war economic structure of Ivanec started to diminish. The winding down of mining in the region had finished in 1976, and the process of privatization soon eroded much of the remaining industry. Although the new municipality of Ivanec covered more

1. Plaketa općine Ivanec, 1977.
1. Plaque of the Community of Ivanec, 1977.

2. Stari Grad Ivanec, 1941.
2. Old City of Ivanec, 1941.

¹ Kušen, Eduard (Ed.) *Nagrada općine Ivanec*, *Ivanečki kalendar '79*, NIŠP Varaždin, Ivanec, 1979. : 80 – 83.

prepoznatljiv, ali to nije bilo više dovoljno.

U međuvremenu su *Ivanečki kalendari*, u razdoblju od 1974. do 1994. godine, u svojih 9 godišta, na preko 1000 stranica bogato ilustriranog teksta, Ivančanima približili mnoge nepoznate ili *malo poznate činjenice iz ivanečke povijesti i kulture*. Prepoznatljivost Ivanca sve se više počela tražiti u njegovoj prošlosti. Uz **Stari grad Ivanec**, afirmirala se povijest plemenite obitelji **Kukuljević-Sakcinski**, njegovih posljednjih vlasnika. S druge strane, „*Ivanovci*“, u Ivanečkom kraju dotad gotovo nepoznata tema, postaju *hit tema*.

Ivanovci, viteški križarski red hospitalaca sv. Ivana Krstitelja su u srednjem vijeku bili vlasnici **Puste Bele** iz koje su upravljali velikim *belskim posjedom* na kojem se nalazilo i mjesto Ivanec. To je bilo prije 1523. godine, kada je sjedište Ivanovaca bilo na otoku **Rhodosu**, kada se još nisu ni mogli nazivati malteškim vitezovima, jer s **Maltom** nisu imali nikakve veze.

Starijim generacijama još su bili u živom sjećanju ostaci Starog grada Ivanca, spaljenog u ratu 1943. godine, koji su se do sredine 50-ih godina prošlog stoljeća nalazili uz sam *ivanečki trg*. (Slika 3.) *Ivanečki kalendari* su u 9 svojih godišta, u različitim priložima, na različite načine, osiguravali sve nove i nove podatke i dokaze o Kukuljevićevom gradu, koji su kod stanovnika Ivanca stvarali njegovu virtualnu, a ipak toliko realnu sliku. Vrhunac animiranja građanstva u tom smjeru, predstavljalo je posljednje godišće *Ivanečkog kalendara*, na čijoj se naslovnici nalazila fotografija poznatog *ivanečkog fotografa Petra Jagetića*, a koja je u punom sjaju predstavila stari grad Ivanec iz 1941.² (Slika 2.) Osim toga, tu su objavljena i dva animirajuća teksta, *Povijest starog grada Ivanca* (III. Dio), profesora **Ladislava Šabana**,³ i *Moguća obnova Starog grada Ivanca*, glavnog urednika *Kalendara*.⁴ S druge strane, posebna je pozornost poklonjena grbovima obitelji Kukuljević-Sakcinski i **Ivana Kukuljevića-Sakcinskog**.⁵ (Slika 4.)

Zanimanje za Ivanovce je počelo objavom u *IK'74* podataka da se prvi pisani spomen Ivanca nalazi u listini belskih ivanovaca s kraja 14. stoljeća.⁶ Tada je krenula lavina. U sljedećem godištu *IK'75*, arhivist

3. Crtež ostataka dviju sjevernih kula Starog grada, prema dokumentima iz 1955. godine (EK).
3. Drawing of the remaining northern tower of the Old City after 1955 documents (EK).

4. Grb obitelji Kukuljević-Sakcinski.
4. Kukuljević-Sakcinski family coat of arms.

5. Križ vojničkog reda Vitezova sv. Ivana (ivanovaca) na pečatima, 14. st.
5. Cross of the Military Order of Knights of St. John on seals, 14th c.

than a third of the area and number of inhabitants of the previous greater municipality, the newly formed conditions left Ivanec faceless. It was only the shape of Ivanščica Mountain above the city that remained firm and recognizable, but it was not nearly enough.

In the meantime, from 1974 to 1994, the *Ivanečki kalendar* (IK), in its 9 volumes with more than 1,000 richly illustrated pages, brought many unknown or lesser known facts from the history and culture of Ivanec to its inhabitants. The character of Ivanec was ever more often sought in its history. Besides the **Old City of Ivanec**, the history of the noble family of **Kukuljević-Sakcinski**, its last owners, was affirmed. On the other hand, the „*Johannites*“, until that moment a nearly unknown topic in the region, became a hit. The **Johannites**, the military crusader order of hospitalers of St. John Baptist, were the medieval owners of **Pusta Bela**, from where they administered a large estate of Bela which included the Ivanec area. That was before 1523, when the Johannites had their seat on the island of Rhodes, and still had no connection with **Malta**, and were thus not yet called the Maltese knights (or Order of Malta).

Older generations still remember remnants of the Old City, which was burned down in the war in 1943, which stood next to the marketplace well into the mid-1950s. (Figure 3) The IK, in its 9 volumes, in various articles, and in differed modes, delivered new and fresh information about the Kukuljevićs' city, thus creating a virtual, and yet so real, image to the inhabitants of Ivanec. The peak of citizen excitement in that sense was the last volume of the IK, depicting on its cover page a photo by well-known Ivanec photographer **Petar Jagetić**, showing the old city of Ivanec in its full glory in 1941.² (Figure 2.) It also included

two animating papers, the History of the Old City of Ivanec (Part 3) by professor **Ladislav Šaban**,³ and Possible renovation of the Old City of Ivanec, by the IK's editor-in-chief.⁴ On the other hand, special attention was given to the coats of arms of the Kukuljević-Sakcinski family and of **Ivan Kukuljević-Sakcinski**.⁵ (Figure 4.)

The interest in Johannites started in IK'74 with the revelation that the first written mention of Ivanec could be found in a charter by the Johannites from Bela in the late 14th century.⁶

That started an avalanche. In the next volume, IK'75, **Metod Hrg**, an archivist from Ivanec working in the Croatian Archives in Zagreb, first issued a translation and detailed findings of the Charter of **Johannes de Palisna** (a Johannite knight, Prior of

2 *Ivanečki kalendar* '94 : naslovnica front cover.

3 *Ivanečki kalendar* '94 : 45-52.

4 *Ivanečki kalendar* '94 : 53-59.

5 *Ivanečki kalendar* '94 : 59.

6 *Ivanečki kalendar* '74 : 39.

7 *Ivanečki kalendar* '75 : 128 – 130.

u Arhivu Hrvatske u Zagrebu, **Metod Hrg**, rođen u Ivancu, prvi puta objavljuje prijevod i detaljne nalaze sada dostupne Povelje belskog priora **Ivana od Paližne** (vranski prior i hrvatski ban), prema kojima se 22. lipnja 1396. godine, prvi puta spominje pisano ime naselja Ivanec.⁷ Slijedila je objava niza tekstova i akcija o onovremenoj povijesnoj povezanosti Ivanca i Ivanovaca. Pritom je nezaobilazna Kraševa knjiga *Ivanec, Prilozi povijesti Ivanca do 1940. godine* (1996).⁸ Isti autor je u IK'94, objavio aktualni tekst *Prilozi za povijest Ivanca (do 1396. godine)* u kojem se nalaze primjeri pečata ivanovaca iz 14. stoljeća, s prepoznatljivim križem s osam vrhova,⁹ među kojima se nalazi i crtež pečata ivanovaca u Novom Dvoru (Nova Curia), Međimurje, Župa sv. Martin na Muri. (Slika 5.) Ovaj križ je predstavljao načela milosrđa prema prijateljima i neprijateljima, načela odanosti, viteštva, hrabrosti, plemenitosti i zaštite slabih. Bijeli malteški križ na crvenoj podlozi simbol je *Suverenog malteškog vojnog reda*, današnjeg slijednika srednjovjekovnih ivanovaca, predstavlja modernu verziju križa s osam vrhova.¹⁰

Srednjovjekovna veza Ivanca i Ivanovaca, stalno se produbljivala. U tom smislu, najznačajnija je bila velika proslava u čast obilježavanja 600. obljetnice Ivanca, održana u Ivancu u drugoj polovici lipnja 1996. godine. Pripreme za ovu kapitalnu ivanečku proslavu su započele vrlo rano, što se može utvrditi već u IK'86.¹¹ Među njima se nalazila i kratka najava pod naslovom *Ususret 1996. godini*, koja završava slijedećim riječima „stiglo je vrijeme za izradu programa priprema i akcija za proslavu 600-godišnjice Ivanca!“.

Osam godina kasnije, u IK'94, je objavljeno poglavlje *Ususret 600. obljetnici Ivanca*,¹² koje, između ostalog, sadrži *Okvirni program proslave s Odlukom o osnivanju Odbora za proslavu 600. obljetnice Ivanca i popisom imena članova Odbora*, u kojem se kaže:

Sastavni dio tih aktivnosti biti će utvrđivanje vizualnog identiteta proslave, temelj kojeg bi trebao biti grb Ivanca, koji će se adekvatno reproducirati u raznim tehnikama i prilikama.

Naprijed izneseno predstavlja tek naznake pristupa, osnove i okvira koji je zainteresiranima mogao biti od koristi za izradu *likovnog rješenja ivanečkog grba i zastave*. Kako se uživo odvijala izrada likovnog rješenja ivanečkog grba i zastave te njihovo usvajanje, opisati će se u nastavku kronološki.

Godina 1993.

Jedinice lokalne samouprave (županije, gradovi i općine) stekle su 1993. godine zakonsko pravo da usvoje svoj grb i zastavu, što je predstavljalo veliki izazov za novoustrojenu općinu (uskoro grad) Ivanec. To se poklopilo s ivanečkim euforičnim razdobljem završnih priprema za proslavu 600 godina prvog pisanog spomena naselja Ivanec, koja se planirala održati 1996. godine. Osim toga, nakon dulje stanke, za tisak se pripremao IK'94, velikim dijelom posvećen povijesti naselja Ivanec, s naglaskom na okvirni

6. Suvenir TZ Grada Ivanca izrađeni prema tim pečatima Ivanovaca. (Foto EK)

6. Souvenirs of the Ivanec Tourist Board modelled on these seals. (Photo EK)

points,⁹ including the seals from Novi Dvor (Nova Curia), Međimurje, parish of Sv. Martin na Muri. (Figure 5) The cross symbolized the principles of mercy toward friends and foes, loyalty, chivalry, courage, nobility, and the protection of weak. A white Maltese cross against a red background is the symbol of the Sovereign Military Order of Malta, the present-day successor of the mediaeval Johannites, being a modern version of the cross with eight points.¹⁰

The medieval link between Ivanec and the Johannites strengthened. The most important in that sense was a grand celebration marking the Ivanec Sexacentennial, held in the second half of June 1996. The preparations for this capital celebration started quite early, as may be found in IK'86.¹¹ That issue contained a brief announcement titled *Approaching 1996, ending with these words* “it is time to prepare a program for preparations and actions towards the celebration of the Ivanec Sexacentennial!”

Eight years later, in IK'94, a chapter entitled *Approaching the Ivanec Sexacentennial*,¹² included also Framework Program for the Celebration with Decision on Establishing of a Committee for the Ivanec Centennial Celebration and a List of Committee Members, determining also:

A part of these activities will also be the determination of a visual identity of the celebration that should be based on the coat of arms of Ivanec, to be adequately reproduced in various techniques and occasions.

The above observations are merely hints about the approach, base, and framework that those interested might use to design

artwork for a coat of arms and a flag of Ivanec. The actual process is described chronologically.

1993

In 1993, Croatian units of local self-administration (counties, cities, and communities) gained the legal right to adopt a coat of arms and flag, presenting a great challenge for the newly formed Community (soon to be City) of Ivanec. It coincided with euphoric period of final preparation for the sexacentennial of the first written mention of the city's name,

8 Kraš, M. *Ivanec, Prilozi povijesti Ivanca do 1940. godine*, Zlati ajngel, Varždin, 1996.

9 Ivanečki kalendar '94 : 36.

10 Trischitta, M.M.M. *Cavalieri di Malta – Una leggenda verso il futuro*, Associazione dei Cavalieri del Sovrano Militare Ordine di Malta, Roma, 1995.

11 Ivanečki kalendar '86 : 12.

12 Ivanečki kalendar '94 : 30 – 35.

program Proslave 600 godišnjice Ivanca, ali i na povijest Starog grada Ivanca, kojom prigodom se prvi puta objavljuju fotografije interijera i građevinski nacrti ovog zdanja te *Provedbeni plan Centra Ivanca*.

Prosinec 1993.

Kad je krajem 1993. godine, glavni urednik *IK* odložio konačno korigirani probni otisak njegovog posljednjeg godišta, nije se mogao otarasiti brojnih tema, koje su u ovom Kalendaru predstavljene tijekom proteklih 20 godina. Miješale su se ivanečka prošlost, netom minula burna sadašnjost (Domovinski rat) i anticipirana budućnost (veliki planovi za razvoj Ivanca). ...*Ivanec; Ivanščica; Ivanovci, Maltezeri: suvereni vojni red hospitalaca Sv. Ivana Krstitelja od Jeruzalema, otoci Rhodos i Malta; Vranski priorat ivanovaca, Ivanec na belskom posjedu ivanovaca sa sjedištem u Pustoj Beli; 600 godina od prvog pisanog spomena naselja Ivanec u listini ivanovca Priora belskog, 1396. godine; Malteški križ; Stari grad Ivanec s grbom Kukuljevića-Sakcinskih te izrada Programa priprema i akcija za proslavu 600-godišnjice Ivanca, vizualni identitet i grb Ivanca...*

U takvom se trenutku, odjednom, „posložila“ ideja koja je povezivala sve navedene teme. Bio je to vrlo jasan i razložan *sadržaj i izgled novog ivanečkog grba*, koji se svakako uskoro mora dogoditi. Za svega pola sata bila je zgotovljena *prva maketa prijedloga novog ivanečkog grba*. Štit grba je izrezan od plavih korica odbačene brošure, na njega je nalijepljen malteški križ od bijelog papira, dok je u desni gornji ugao nalijepljen mjesec mlađak, također od bijelog papira, a u gornji lijevi ugao, šesterokraka zvijezda od žutog papira. Ovaj koncept će trajno pratiti ivanečki grb i zastavu. (Slika 7.)

Oblik makete štita je proporcionalan službenom grbu Republike Hrvatske. Štit je plave boje, Malteški križ, koji simbolizira povijesnu povezanost Ivanca s viteškim redom, nalazi se na sredini štita i bijele je boje, a par što ga čine zvijezda i mlađak u gornjim kutovima štita, žute su, odnosno bijele boje, a povijesni su heraldički simboli starih slavenskih pretkršćanskih božanstava ljepote i ljubavi, koje nailazimo u grbu Grada

ZASTAVA IVANCA

Likovno rješenje zastave u boji
Autor: Eduard Kalen, Zagreb

8. Varijante prijedloga grba i zastave Ivanca sa Starim gradom, 14. veljača 2006. (Autor EK)

8. Variants of the Ivanec arms and flag proposal with the Old City, 14 February 2006. (Author EK)

being planned for 1996. Besides, after a longer pause, *IK'94* was being prepared. It was mostly devoted to the history of Ivanec, highlighting the framework program of the sexacentennial, but also the history of the Old City, publishing the first photographs of the interior and the construction plans of the edifice, and including the Implementation Plan for the Ivanec Center.

December 1993

When I as *IK* editor-in-chief finally laid aside the corrected trial print of the final volume in the end of 1993, I could not get past the numerous topics presented in the publication in the 20 years. There mingled the Ivanec history, the present stormy events (Homeland War), and anticipated future (great plans for the development of the city). ... Ivanec; Ivanščica mountain; Johannites; Maltese knights; Sovereign Military Hospitaller Order of St. John Baptist

of Jerusalem; islands of Rhodes and Malta; the Johannite Priorate of Vrana; Ivanec in the Bela estate of the Johannites of Pusta Bela, 600 years of the first written mention of Ivanec in the charter of the Johannite prior in 1396; Maltese cross; Old City of Ivanec with then coat of arms of the Kukuljević-Sakcinski family; Program for preparations and actions towards the celebration of the Ivanec Sexacentennial; visual identity and coat of arms of Ivanec...

In that moment, suddenly, an idea “fell together”, linking all of those concepts. It was very clear and rational, the contents and design of a new coat of arms of Ivanec, which was soon to happen. In barely half an hour the first model of the Ivanec arms proposal was ready. The shield of the arms was cut out from blue jacket of a discarded

brochure, in it a Maltese cross cut from white paper was glued in, while in the right top corner a crescent moon was glued, also cut out from white paper, and in the left corner a six-pointed star cut from yellow paper. The development of the coat of arms and the flag of Ivanec has steadily followed that concept ever since. (Figure 7)

The shield shape was made proportional to the official coat of arms of the Republic of Croatia. The shield is blue, the Maltese cross, symbolizing the historical link of Ivanec with the knightly order, is set in the center in white, while the star a crescent in the top corners are yellow and white,

Zagreba i nekim drugim grbovima u Hrvatskoj, ali i na pečatu ivanovaca u 14. stoljeću.

Maketa je ostavljala mogućnost mutacije boje štita i malteškog križa, te oblika i boje zvijezde.

Godina 1995.

Zahvaljujući tadašnjem *Poglavarstvu Općine Ivanec*, osobito njegovom načelniku, arhitektu **Adamu Pintariću**, je raspisan 1995. natječaj za izradu likovnog rješenja grba i zastave Ivanca, koji prema ocjeni stručne komisije nije polučio željene rezultate. Prispjeli radovi su bili „prebukirani“, kako će kasnije, 17. travnja 1996. godine pisati Lj. Risek u *Varaždinskim vijestima*, aludirajući na njihove brojne motive i baroknu kićenost. Natjecatelji su primijenili pristup oblikovanju grba, kakav je opisan u slučaju oblikovanja Plakete. Bilo je jasno da potragu za likovnim rješenjem ivanečkog grba valja ponoviti, ali na djelotvorniji način budući da preostalog vremena do proslave 600. obljetnice nije ostalo na pretek.

Godina 1996.

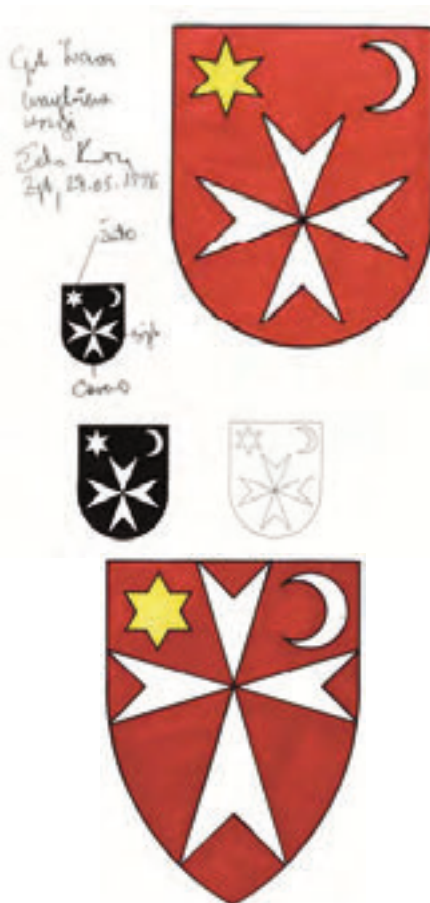
Ponukan navedenim ishodom natječaja, autor prve makete ivanečkog grba iz 1993. godine, krajem siječnja 1996. godine je dogovorno poslao izravnu ponudu za likovno rješenje grba i zastave Ivanca Poglavarstvu općine Ivanec. Prema toj ponudi, *heraldika reda ivanovaca treba poslužiti kao osnova likovnog rješenja novog grba i zastave Ivanca*.

Veljača – travanj 1996.

U vrijeme pripreme likovnog rješenja, naručitelj je izrazio želju da na svom grbu, uz malteški križ ima i stilizirani motiv Starog grada Ivanca, što se dijelom može pripisati i netom završenoj uspješnoj kampanji prikupljanja i objavljivanja brojnih novih podataka i dokumenata o Starom gradu Ivanu.

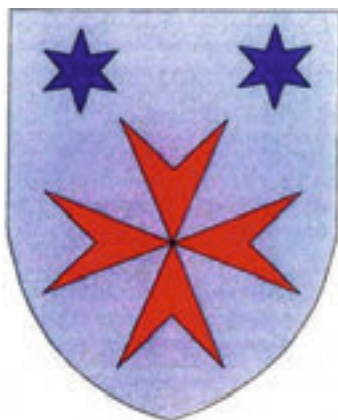
Unutar mjesec dana su autor i naručitelj usuglasili stavove o sadržaju i obliku grba, koji ima oblik štita, a ugrubo je horizontalno podijeljen na tri glavne kolorističke i tematske cjeline; srednji dio grba, srebrne (bijele) boje, i predstavlja stilizirani prikaz Starog grada Ivanca s dvije kule i spojnim zidom; donji dio grba, crvene boje, zauzimaju hipertrofirana vrata dvorca na čijoj se crvenoj podlozi nalazi srebrni (bijeli) malteški križ; gornji dio grba, zauzima nebo plave boje na kojem se u sredini vijori žuta lenta s brojem „1396“, godinom prvog pisanog spomena naselja Ivanec. Zastava je omjera 1:2. Za ovako utvrđen sadržaj izrađena su varijantna likovna rješenja grba i zastave. (Sl. 8.)

Početkom travnja 1996. godine, s naručiteljem su usuglašena varijantna likovna

9. Heraldika grafička interpretacija prve makete grba Ivanca iz 1993. godine, varijantno s oblim i ušiljenim štitom, 29. svibnja 1996. (Autor EK)

9. Heraldic graphical interpretation of the 1993 Ivanec coat of arms first model, variants with a semicircular and a pointed shield, 29 May 1996. (Author EK)

10. Likovno rješenje grba i zastave kao sastavni dio Odluka o grbu i zastavi općine Ivanec od 13. lipnja 1996. godine.

10. Design of the coat of arms and the flag as part of the Decision on the Coat of Arms and the Flag of the Community of Ivanec, 13 June 1996.

respectively, being historical heraldic symbols of the old Slavic pre-Christian deities of beauty and love, found in the coat of arms of the City of Zagreb and a number of other coats of arms in Croatia, as well as in a 14th century Johannites seal.

The model allowed for color mutations of the shield and the cross and the shape and color of the star.

1995

In 1995, thanks to the Community of Ivanec Magistrate, notably its mayor, architect **Adam Pintarić**, a competition for design of a coat of arms and a flag of Ivanec was announced. According to its professional jury, it did not yield the desired results. The submitted designs were “overcrowded”, as Lj. Risek wrote afterwards in *Varaždinske vijesti* on 17 April 1996, alluding to numerous motifs and Baroque ornateness. The contestants had approached the design of the coat of arms in the same manner as described for the plaque design. It was clear that the search for artistic solution of the coat of arms should be repeated, but in a more efficient way, since the time remaining until the sexacentennial was getting shorter.

1996

Spurred by the competition results, in late January 1996, as the author of the 1993 model of the Ivanec arms, I submitted with prior agreement a direct offer to the community Magistrate to design the coat of arms and flag. According to the offer, the heraldry of the Johannite order was to serve as the base of the design of the new coat of arms and flag of Ivanec.

February–April 1996

While preparing the design, the client expressed the desire that the coat of arms include, beside the Maltese cross, also a stylized depiction of the Old City. In part it should be ascribed to a just-finished successful campaign to acquire and publish of numerous new data and documents on the Old City.

Within a month the client and I agreed on contents and shape of the coat of arms, in a shield shape, approximately horizontally divided in three main color and thematic units; the central part silver (white) representing a stylized depiction of the Old City of Ivanec with two towers and a connecting wall; the lower part red in shape of hypertrophied castle gates with a Maltese cross; and the top part of blue skies with a yellow ribbon inscribed “1396”, as the year of the first written mention of the place-name. The flag was devised in the ratio 1:2. Using these contents, variant designs of arms and flag were prepared. (Figure 8)

In early April 1996, the choice of variants was agreed upon, which included the Old

rješenja grba i zastave, koje sadrže Stari grad Ivanec. Njih je autor odnio osobno na preliminarnu konzultaciju sa specijalicom arhivisticom *Hrvatskog državnog arhiva*, dipl. ing. **Majom Bejdić** iz *Povjerenstva za davanje ocjene o grbu i zastavi jedinice lokalne samouprave*, kako bi se eventualne primjedbe Povjerenstva mogle usuglasiti do 24. lipnja 1996., do obljetnice 600 godina ivanečke pisane povijesti. Usmeno mišljenje je bilo kratko: Komisija je za svoj rad ocjenjivanja podobnosti prijedloga likovnih rješenja novih grbova hrvatskih gradova i općina, već imala nekoliko ranije usvojenih uvjeta. Jedan od njih govori da *novi grbovi gradova i općina više ne mogu sadržavati građevine, jer su one rezervirane samo za povijesne grbove, a zastave moraju biti jednoboje, u omjeru 1:2*. Time je najavljeno negativno mišljenje na prijedlog grba s prikazom Starog grada Ivanca. Naručitelj nije imao izbora, donio je odluku da se izradi novi prijedlog likovnog rješenja grba i zastave na osnovi prijedloga prve makete ivanečkog grba iz 1993. godine. No, nesuđena verzija grba Ivanca sa Starim gradom, nije bila uzaludna, 1997. je redizajnirana kao znak Turističke zajednice (TZ) Grada Ivanca.

Svibanj – lipanj 1996.

Nastao je veliki vremenski tjesnac. U roku od mjesec dana valjalo je izraditi i usuglasiti novo likovno rješenje grba i zastave Ivanca, kako bi bili aplicirani na odgovarajuće, poglavito promotivne sastavnice skore proslave 600. obljetnice Ivanca.

Autor je sredinom svibnja 1996. godine, kao podlogu za dogovor o konačnom likovnom rješenju grba Ivanca, grafički reinterpretirao svoju prvu maketu grba Ivanca iz 1993. godine, s tim da je sada *štit bio crvene, a malteški križ na njemu bijele boje. Mlađak je ostao bijele a zvijezda žute boje*. (Slika 9)

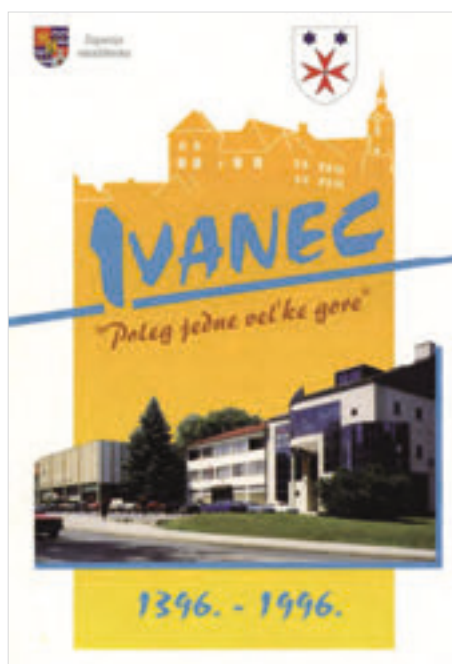
Spomenuta podloga je ubrzo usuglašena sa sugestijama naručitelja, čime se dobilo konačno likovno rješenje: Grb ima oblik štita srebrne boje na kojem se nalazi malteški križ crvene boje i dvije plave šesterokrake zvijezde uz njegov gornji rub. Zastava omjera 1:2 plave je boje s grbom u sredini. Zamjena zvijezde i mlađaka na prvoj maketi, s dvije plave zvijezde u konačnoj verziji grba, ima uporište u grbu obitelji Kukuljević-Sakcinski, posljednjih vlasnika Starog grada Ivanca, koji sadrži parove šestokrakih zvijezda.

Općinsko vijeće općine Ivanec donijelo je 13. lipnja 1996. *Odluku o grbu i zastavi općine Ivanec*, koja sadrži opis grba i zastave, uvjete i način njihove uporabe, te prikaz grba i zastave u boji. (Slika 10.)

Članak 4.

Grb ima oblik štita srebrne boje na kojem se nalazi malteški križ crvene boje i dvije plave šesterokrake zvijezde uz njegov gornji rub. U jednoboju verziji, na obrubljenom bijelom štitu nalaze se tamni malteški križ i tamne šesterokrake zvijezde. U grbu se koriste heraldičke boje: srebrna (štit), crvena (malteški križ) i plava (šesterokrake zvijezde).

Zastava ima omjer 1:2. Plave je boje, a u njezinom središtu nalazi se grb Ivanca.

11. Grb na publikaciji *Ivanec – Poleg jedne vel'ke gore*, 1396. – 1996., 17. lipnja 1996.
11. Coat of arms on the publication *Ivanec – Poleg jedne vel'ke gore*, 1396. – 1996., 17 June 1996.

City of Ivanec. Those drawings were personally brought for preliminary consultations with the Croatian State Archives specialist, Maja Bejdić, from the Commission for Evaluation of Coats of Arms and Flags of Units of Local Self-Administration, so that eventual remarks of the Commission could be agreed upon before 24 June 1996, when the sexacentennial was celebrated. The oral judgment was brief: the Commission had already adopted several decisions in its work judging the suitability of proposed designs for the new coats of arms of Croatian cities and communities. Among the principles adopted was that new coats of arms of cities and communities could not contain buildings, as these are reserved solely for historical coats of arms, while the flag should be monocoloured, in the ratio 1:2. This was a negative opinion of the proposal showing the Old City. The client had no choice but to decide to make a new design proposal, based on the first model of 1993. However, the version of the Ivanec arms depicting the Old City was not in vain – in 1997 it was redesigned as a symbol of the City of Ivanec Tourist Board (TB).

May–June 1996

At this point there was only a month to make and agree upon a new design, so that it could be used, first of all, in the promotional elements for the upcoming sexacentennial celebration.

In mid-May 1996 I graphically reinterpreted my 1993 model of the Ivanec arms, as basis for agreement on the final design, but now with a red shield and a white Maltese cross. The crescent remained white and the star yellow. (Figure 9)

This was soon agreed upon, with suggestions by the client, thus yielding the final design: the coat of arms is a silver shield with a red Maltese cross and two blue six-pointed stars in the top corners. The flag in the ratio of 1:2 is blue with the coat of arms in the center. The replacement of the crescent and star in the first model with the two blue stars in the final design is based on the coat of arms of the Kukuljević-Sakcinski family, the last owners of the Old City of Ivanec, which contained a pair of six-pointed stars.

On 13 June 1996 the Community Council of the Community of Ivanec adopted the Decision on the Coat of Arms and the Flag of the Community of Ivanec, containing descriptions of the coat of arms and the flag, the condition and mode of their use, and colored depictions of the symbols. (Figure 10)

Article 4.

The coat of arms is in shape of a silver shield with a red Maltese cross and two blue six-pointed stars in its top corners. In monocolored versions, in an outlined white shield there is a dark Maltese cross and dark six-pointed stars. In the coat of arms the heraldic colors are used: silver (shield), red (Maltese cross), and blue (six-pointed stars).

The flag is in the ratio 1:2. It is blue and in its center there is the coat of arms of Ivanec.

U nemogućim rokovima pred jubilarnu proslavu 600 godina Ivanca, gotovo paralelno se rješavalo konačno likovno rješenje grba i zastave, pripremala i donosila Odluka o grbu i zastavi, ali i pripremali, gotovo tiskali, prateći materijali s novim grbom i zastavom, namijenjeni velikoj proslavi.

Tako je svega četiri dana po donošenju spomenute Odluke, prvi puta je javno objavljen novi grb, otisnut na promotivnoj publikaciji *Ivanec - Poleg jedne vel'ke gore, 1396.-1996.* (Slika 11.) Kao da je bio pušten dobi duh iz boce, od tih je dana počeo buran život ivanečkog grba i zastave. *Plaketa općine Ivanec, 1396-1996*, posebno priznanje u povodu 600. godišnjice prvog pisanog spomena Ivanca, od 22. lipnja 1996. također sadrži novi grb Ivanca.

Ministarstvo uprave RH donijelo je 17. listopada 1996. Rješenje kojim se odobrava općini Ivanec da ima svoj grb i zastavu, uz:

Opis grba: Na bijelome crveni malteški križ sa dvije šesterokrake plave zvijezde u glavi.

Opis zastave: Zastava omjera 1:2 plave boje s grbom općine u sredini.

Prosinac 1996.

Slijedom dobrenih opisa Rješenja donesena je 12. prosinca 1996. Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o grbu i zastavi općine Ivanec, te je ujedno na priloženom likovnom rješenju srebrna boja grba zamijenjena bijelom.

Od 1997. do danas

Autor je 24. travnja 1997. godine potpisao ugovor o izradi likovnog rješenja znaka TZ Grada Ivanca, kojemu osnova treba biti jedna od ranijih verzija ivanečkog grba sa Starim gradom Ivancem. (Slika 12.) Promocija Znak Turističke zajednice Grada Ivanca održana je u *Planinarskom domu „Josip Pasarić“* na Ivanščici, 25. lipnja 1997. godine, u okviru svečanosti Dana Ivanca.

Opis likovnog rješenja: Znak je izrađen u obliku štita s čije je donje vanjske strane poluovalno opisan tekst „TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA IVANCA“. Donji dio štita ispunjavaju zidine stiliziranog dvorca Ivanca, bijele boje, s hipertrofiranim vratima crvene boje, na kojima se nalazi bijeli malteški križ. Gornji dio štita dobiva trogrbu stiliziranu siluetu planine Ivanščice, ispunjen je zelenom bojom. Iznad dvorca, na zelenoj podlozi, vijori se bijela lenta na kojoj je ispisana brojka „1396“.

Već su se iduće godine našli zajedno grb Grada Ivanca i znak TZ Grada Ivanca na novoj turističkoj publikaciji *Trasa hodočasničkog puta „Ivanečki romarski put“*,¹³ koji je bio prvi obilježeni hodočasnički put u Hrvatskoj.

Za sada se ova priča završava donošenjem nove Odluke o grbu i zastavi Grada Ivanca, koju je Gradsko vijeće donijelo 23. veljače 2011, a u kojoj se pobliže reguliraju osobito uvjeti korištenja grba i zastave Grada. Riječ je zapravo o pročišćenom tekstu ranijih odluka. *

12. Likovno rješenja znaka Turističke zajednice Grada Ivanca, od 15. svibnja 1997. godine. Redizajn jednog od neprihvaćenih prijedloga grba Grada Ivanca sa slikom Starog grada Ivanca.

12. Design of the emblem of the Ivanec Tourist Board, 15 May 1997. Redesign of the rejected proposal for the city arms depicting the Old City.

With impossible deadlines for the Ivanec jubilee, there were nearly parallel ongoing processes for the final design of the coat of arms and flag, the preparations and adoption of the Decision regarding them, but also in the preparation and printing of the promotional and other printed materials with the new symbols, on the occasion of the grand celebration.

Thus only four days after the Decision, the first public issue of the new coat of arms appeared, in the promotional publication Ivanec – Under a Large Mountain, 1396–1996. (Figure 11) As if a good spirit had been released from a bottle, the new life of the new symbols started on that day. The Community of Ivanec 1396–1996 Plaque was awarded as a special recognition on the occasion of the sexacentennial on 22 June 1996, also including the new coat of arms of Ivanec.

On 17 October 1996 the Ministry of Administration of the Republic of Croatia issued a Rescript granting the Community of Ivanec its own coat of arms and flag, with:

Description of the coat of arms: Argent a Maltese cross gules and in the chief two mullets azure.

Description of the flag: A flag in the ratio 1:2 colored blue with the community coat of arms in the center.

December 1996

On 12 December 1996, following the approved descriptions in the Rescript, a Decision on amendments of the Decision on the coat of arms and the flag of the Community of Ivanec was adopted, and in the attached graphic design the silver background in the shield was replaced with white.

Since 1997

On 24 April 1997 I signed a contract to design the emblem of the City of Ivanec Tourist Board, which I based on one of the previous rejected proposals for the community arms depicting the Old City. (Figure 12) The promotion of the TB emblem was held appropriately in the Mountaineering House “Josip Pasarić” at Ivanščica, on 25 June 1997, as part of the Day of Ivanec celebrations.

The design is described: The emblem is in shield shape and below it a semi-oval inscription “Tourist Board of the City of Ivanec”. The bottom of the shield is filled with the walls of stylized castle of Ivanec, colored white, with hypertrophied gates colored red, on which there is a white Maltese cross. The top part of the shield has a three-mounted stylized silhouette of the Ivanščica mountain, filled in green. Above the castle, in the green background there is a white ribbon inscribed with the numeral “1396”.

The very next year the coat of arms of the City of Ivanec and the emblem of the TB appeared together on a new tourist publication Route of the Pilgrimage Path “Road of Ivanec Peregrines”, describing the first marked pilgrimage route in Croatia.

The story so far ends with a new Decision on the Coat of Arms and the Flag of the City of Ivanec, which was adopted by the City Council on 23 February 2011. It regulates in more detail conditions of use of the coat of arms and flag of the City, being in fact, a consolidated text of the previous decisions. *

13 Kušen, Eduard *Doktorska disertacija (PhD thesis)*, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1999. : 169.

Mauritanija mijenja zastavu

Mauritania Flag Change

Kao što smo već najavili u **GiZ 20**, Mauritanija mijenja svoju nacionalnu zastavu. Predsjednik **Mohamed Ould Abdel Aziz**, predložio je da se na dosadašnjoj zelenoj zastavi sa žutom petokrakom zvijezdom i polumjesecom koji je vrhovima okrenut nagore, dodaju po jedna uska crvena pruga uz gornji i uz donji rub, „u čast žrtve koju su podnijeli nacionalni mučenici“, a najavljena je i izmjena u državnoj himni. Najava promjene zastave nije naišla na opće oduševljenje, a dakako izazvala je oštre kritike kod opozicije.

Promjenu je formalno predložila vladajuća stranka **UPR** (*Union pour la République*) 6. listopada 2016. te je najavljen nacionalni referendum koji bi između ostalog imao i to pitanje.¹ Referendum na koncu nije proveden zbog visoke cijene, a pitanje je predano **Nacionalnoj skupštini**, kojoj je 8. ožujka ministar obrane **Diallo Mamadou Bati** „uživo“ predstavio predloženu novu zastavu.² Sljedeći je dan Skupština usvojila prijedlog zakona o opisu zastave sa 121 glas za, 19 protiv i 7 suzdržanih. Širine pruga u novoj zastavi odnose se 15:70:15.

Zakon nije potvrdio **Senat** (17. ožujka, protiv 33 od 56 senatora), te predsjednik opet poziva na referendum,³ koji je uz nekoliko odlaganja, održan 5. kolovoza 2017. s odazivom 53,72%, očekivano nešto boljim u ruralnim područjima, a razne opozicijske skupine bojkotirale su ga. Rezultat je objavljen sljedeći dan, 85,61% za i 9,99% protiv.⁴ Iako je 15. kolovoza predsjednik proglasio ustavne promjene koje proizlaze iz referenduma, a koje omogućuju između ostalog i promjenu zastave, čini se da nije proglasio i samu promjenu zastave, kao što se ponegdje može pročitati.⁵

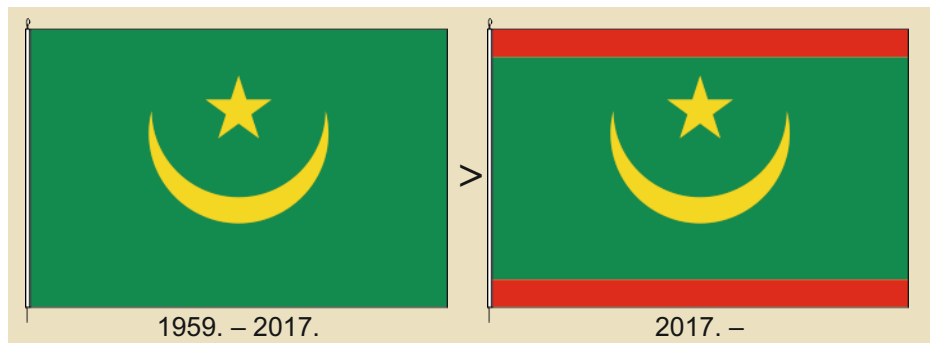
Zakon je ponovo poslan u zakonodavnu proceduru, gdje ga je 5. listopada odobrio nadležni Skupštinski odbor za pravosuđe, unutrašnje poslove i obranu,⁶ i potom 12. listopada ga je usvojila i **Skupština**.⁷ Da bi zakon postao važeći još je potrebno da ga proglasi predsjednik te da se objavi u službenom glasniku, što se očito može očekivati svaki dan. Prvo svečano isticanje nove zastave planira se za godišnjicu nezavisnosti, 28. studenog.⁸

As we reported in **GiZ 20**, Mauritania is changing its flag. President **Mohamed Ould Abdel Aziz** announced that the current green flag, with a yellow five-pointed star and a crescent with its horns pointing upwards, would include red stripes along the top and bottom of the flag “to honor the sacrifice of the nation's martyrs”, while a change in the national anthem was also proposed. The proposal was not received with enthusiasm, and provoked harsh criticism by the opposition.

The change was then proposed formally by the ruling **UPR** (*Union pour la République*) on 6 October 2016, and a national referendum was announced to include, among others, that issue.¹ The referendum was not held due to high costs, and the issue was submitted to the **National Assembly**, where the Minister of Defense **Diallo Mamadou Bati** presented the new proposed flag “in the flesh” on 8 March 2017.² The next day the Assembly adopted newly proposed legislation on the description of the flag, with 121 voting for, 19 against, and 7 abstentions. The widths of the stripes are given as 15:70:15.

The law was not approved by the **Senate** (on 17 March, 33 of 56 senators were against) and the President again called for a referendum.³ With a few more delays, eventually it was held on 5 August 2017, with a turnout of 52.72%, somewhat better in the rural areas, while various opposing groups boycotted it. The results were announced on the next day, 85.61% for and 9.99% against.⁴ Although on 15 August the President promulgated the constitutional changes adopted with the referendum that enable the change of the flag, it appears that the actual flag change was not thus enforced, as some media informed.⁵

The law was again sent through the legislative procedure, where the Assembly Committee for Justice, Interior, and Defense supported it on 5 October,⁶ and then on 12 October it was adopted by the **Assembly**.⁷ To become a valid law, it has to be promulgated by the President and issued in the official gazette, which is expected to happen any day now. The first ceremonial hoisting of the new flag is planned for 28 November 2017, the anniversary of the nation's independence.⁸

1 Le parti au pouvoir propose un nouveau drapeau pour la Mauritanie, Points Chauds, <http://www.pointschauds.info/fr/2016/10/06/le-parti-au-pouvoir-propose-un-nouveau-drapeau-pour-la-mauritanie/>

2 Le ministre de la défense présente aux députés le nouveau drapeau, Sahara Media Agency, http://fr.saharamedias.net/Le-ministre-de-la-defense-presente-aux-deputes-le-nouveau-drapeau_a7931.html

3 Mauritania vows referendum to abolish Senate, change flag, News24, <http://www.news24.com/Africa/News/mauritania-vows-referendum-to-abolish-senate-change-flag-20170323>

4 Mauritanie : La CENI proclame les résultats provisoires du référendum constitutionnel, Agence Tawary, http://tawary.com/fr/index.php?option=com_content&view=article&id=4891:mauritanie-la-ceni-proclame-les-resultats-provisoire-du-referendum-constitutionnel&catid=1:actualites&Itemid=2

5 Mauritanie : le changement de drapeau et la suppression du Sénat sont officiels, Jeune Afrique, <http://www.jeuneafrique.com/466592/politique/mauritanie-le-changement-de-drapeau-et-la-suppression-du-senat-sont-officiels/>

6 Examen du projet de loi n°136/17, Assemblée Nationale Mauritanienne, <http://www.assembleenationale.mr/2017/10/05/examen-du-projet-de-loi-n13617/>

7 Adoption du projet de loi n°136/17, Assemblée Nationale Mauritanienne, <http://www.assembleenationale.mr/2017/10/12/adoption-du-projet-de-loi-n13617/>

8 L'Assemblée nationale adopte le projet de loi portant description du drapeau de la RIM, Agence Mautiranienne d'Information, <http://fr.ami.mr/Depeche-42367.html>

Suradnici u ovom broju

Authors in this issue

Tomislav Galović, doc. dr. sc., prof. povijesti i dipl. arhivist, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, voditelj seminara *Pomoćne povijesne znanosti*, član Predsjedništva HGZD-a, tgalic@ffzg.hr

Željko Heimer, pukovnik dr. sc., LF, FF, predsjednik HGZD-a, Zagreb, zheimer@gmail.com

Matija Horvat, nezavisni istraživač, matija191@gmail.com

Nikša pl. Kuščić, predsjednik ogranka Split Hrvatskog plemićkog zbora, član HRD-a **Pavao Ritter Vitezović** i HGZD-a, nkuscic@hotmail.com

Eduard Kušen, dr. sc., dipl. ing. arh., Institut za turizam Zagreb, profesor na Velučilištu **VERN**, sada u mirovini, eduard.kusen1@gmail.com

Tomislav Todorović, inženjer elektrotehnike iz Zrenjanina, član udruge *Flags of the World*, član HGZD-a, tomislav.todorovic.rs@gmail.com

Marko Vitez, mag. educ. geogr. et hist., član HGZD-a, markovitez@yahoo.com

Međunarodna federacija veksiloloških udruga (FIAV) kao svoje najviše priznanje dodjeljuje počasni naslov *Laureate of the Federation* (Laureat Federacije). Nagrada je osnovana već na prvoj sjednici Opće skupštine Federacije održane u Bostonu, Massachusetts, 7. rujna 1969. godine na 3. međunarodnom veksilološkom kongresu, članom 11. tada usvojenog Statuta Federacije.¹ Laureate imenuje Opća skupština Federacije, no na temelju čl. 13 stavka (a) Ustava Federacije (*The FIAV Constitution*)² skupština delegira tu nadležnost Odboru (*FIAV Board*, sastavljen od predsjednika, glavnog tajnika i glavnog tajnika za kongrese). Naslov se dodjeljuje za izvanredan originalan znanstveni doprinos u veksilologiji.

Do 2017. počast laureata Federacije dodijeljena je šest puta, a četiri dobitnika nisu više među nama. Prvi put je dodijeljena je 1983. godine, kapetanu britanske ratne mornarice **Edwardu Murrayju Conradu Barracloughu** (1893. – 1984.), osnivaču Zastavne sekcije Heraldičkog društva (*Heraldry Society Flag Section*) 1967., koja je 1971. prerasla u *Flag Institute*.³ **Whitney Smith Jr.** (1940. – 2016.), „otac veksilologije“ i osnivač *Flag Research Centra*, imenovan je laureatom 1991. godine,⁴ a još dvama velikanima nagrada je dodijeljena posmrtno 1999. godine – njemačkom heraldičaru i veksilologu **Ottfriedu Neubeckeru** (1908. – 1992.) i britanskom veksilologu **Williamu Georgeu Cramptonu** (1936. – 1997.), osnivaču i dugogodišnjem voditelju *Flag Instituta*.⁵

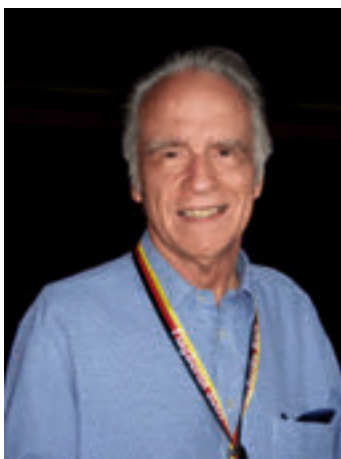
Čast laureata dodijeljena je 2003. godine profesoru amerikanistike na Državnom sveučilištu San José, **Scotu M. Guenteru** (rođ. 1956.),⁶ prvom uredniku veksilološkog znanstvenog časopisa *Raven*, te 2015. južnoafričkom socijalnom antropologu, heraldičaru, veksilologu i genealogu **Fredericku G. Brownellu** (rođ. 1940.).⁷

Na Međunarodnom veksilološkom kongresu održanom u Londonu, 2017. godine, za njegov rad na uspostavljanju znanstvenih temelja veksilologije kao društvene znanosti, počasni naziv laureata Federacije dodijeljen je pukovniku dr. sc. **Željku Heimeru** (rođ. 1971.), predsjedniku HGZD-a i uredniku časopisa *Grb i zastava*. To je tek sedma dodjela ove nagrade u gotovo pola stoljeća njezinog postojanja. To je veliko priznanje ne samo osobno, nego i našem Društvu i hrvatskoj veksilologiji uopće.

Na 20. općoj skupštini FIAV-a održanoj u Berlinu 2005. usvojen je prijedlog izgleda odlikovanja za nagradu laureata. Znak odlikovanja se sastoji od kružnog metalnog pozlaćenog medaljona promjera 40 mm s plavom emajliranom podlogom u kojoj je prikazan zlatni veksilološki čvor, simbol Federacije, okružen zlatnim lovorovim vijencem. Medaljon je ovješeno ušicom i

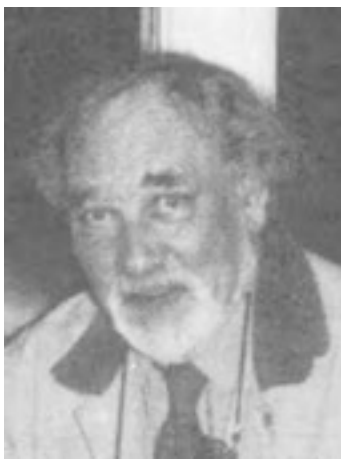
Ted Barraclough
(Photo: Flagmaster 46/1985)

Whitney Smith
(Photo: Wikipedia)

Ottfried Neubecker
(Photo: DGF)

William Crampton
(Photo: Flagmaster 86/1997)

The International Federation of Vexillological Associations (FIAV) awards as its highest recognition the honorary title of Laureate of the Federation. The award was established during the first session of the FIAV General Assembly held in Boston, Massachusetts on 7 September 1969 during the 3rd International Congress of Vexillology, with the Article 11 of the adopted FIAV Statutes.¹ The laureates are named by the General Assembly, but with Art. 13(a) of the FIAV Constitution² the Assembly delegated this responsibility to its Board (comprising the FIAV president, secretary-general, and secretary-general for congresses). The recognition is awarded for an outstanding original contribution to the science of vexillology.

*Prior to 2017 the honor of Laureate of the Federation had been recognized six times, and four of the laureates are no longer alive. The first award was given in 1983 to the British Royal Navy Captain **Edward Murray Conrad Barraclough** (1893–1984), the founder of the Heraldry Society Flag Section in 1967, which eventually evolved into the Flag Institute.³ The “father of vexillology” and the founder of the Flag Research Center **Whitney Smith Jr.** (1940–2016) was named a laureate in 1991,⁴ while two more giants were recognized posthumously in 1999 – the German heraldist and vexillologist **Ottfried Neubecker** (1908–1992) and the British vexillologist **William George Crampton** (1939–1997), the founder of the Flag Institute.⁵*

*The honor of laureate was presented in 2003 to the professor of American studies at San José State University, **Scot M. Guenter** (born in 1956),⁶ the first editor of the vexillological scientific journal *Raven*, and in 2015 to the South African social anthropologist, heraldist, vexillologist, and genealogist **Frederick G. Brownell** (born in 1940).⁷*

*At the International Congress of Vexillology in London, 2017, for his work in establishing the scientific foundations of vexillology as a social science, the honorary title of Laureate of the Federation was awarded to Lieutenant Colonel Dr. **Željko Heimer** (born 1971), the president of HGZD and the editor of journal *Grb i zastava*. It is only seventh recognition of this kind in the award's almost half-century of existence. It is a great recognition not only for him personally, but also for our Society and for Croatian vexillology in general.*

At the 20th FIAV General Assembly held in Berlin 2005, a proposal for insignia for the laureate award was adopted. The insignia consists of a circular metal gilded medallion of 40 mm in diameter with blue enameled

pozlaćenom karikom promjera 5 mm o kružni prsten promjera 10 mm, kroz koji je provučena plava vrpca ogrlice od moariranog ripsa, širine 32 mm, sredinom koje prolaze dvije žute pruge, svaka 3 mm široka i isto toliko razmaknute. Ogrlica se nosi oko vrata i na zatiljku kopča metalnom spojnicom. Uz nju dolazi i mala oznaka za odoru, pravokutnog oblika dimenzija 32 mm × 10 mm, jednakog dizajna kao i vrpca ogrlice, na kojoj je u sredini između žutih pruga pričvršćen zlatni metalni kružić promjera 2 mm, a sa stražnje strane ima sigurnosnu kopču. Za nošenje na civilnom odijelu odlikovanje ima u kompletu i dvije umanjenice u obliku značke kružnog oblika promjera 12 mm od pozlaćenog metala plave emailirane podloge s dvije zlatne paralelne pruge te zlatnim krugom, kao i na maloj oznaci. Značke imaju sa stražnje strane igle i sigurnosnu leptir kopču.

Odlikovanje nižeg stupnja naslova *Fellow of the Federation* (koje se dodjeljuje za značajan doprinos veksilologiji i za zasluge za Federaciju) načelno je istog otkova, no umanjenice i male oznake nemaju središnji zlatni kružić, dok se medaljon nosi na prsima na kratkoj istovjetnoj vrpici od moariranog ripsa 50 mm dužine, savijene u donjem kraju u trokut, sa sigurnosnom kopčom na naličju pri gornjem kraju.

Uz odlikovanje smješteno u kutiji veličine 160×160 mm, visine 12 mm, dolazi i odgovarajuća povelja u plavim koricama na kojima je zlatnim tiskom prikazana zastava Federacije i ispisan njezin naziv na francuskom jeziku. Povelja je jednostavna, bijele boje, sa zlatnim tiskom naziva Federacije na francuskom nadvišenim zlatno obrubljenim prikazom zastave Federacije (na plavoj podlozi zlatni veksilološki čvor). Ispod

→ 20

Predsjednica Republike Hrvatske Kolinda Grabar-Kitarović, temeljem čl. 98. stavka 5. Ustava Republike Hrvatske, čl. 4. Zakona o odlikovanjima i priznanjima Republike Hrvatske i čl. 5. Pravilnika o odlikovanjima i priznanjima, a na prijedlog Državnog povjereništva za odlikovanja i priznanja, izdala je Suglasnost za primitak i nošenje odlikovanja počasnog naslova Međunarodne federacije veksiloloških udruga (FIAV) Laureate of the Federation i nižeg stupnja tog odlikovanja Fellow of the Federation dr. sc. Željku Heimeru te njihovo isticanje i nošenje na civilnom odijelu i vojnoj odori. (KLASA: 060-05/17-01/06, URBROJ: 71-06-04/6-17-02, 26.09.2017.)

- 1 FIAV Statutes, Minutes GA 1, Boston, Massachusetts, Info-FIAV 14, July 1999, 11-21.; Art. 10, FIAV Statutes, Minutes GA 8, Oxford, England, Info-FAIV 16, February 2001, 35-50.; FIAV Constitution, Minutes GA 11 Melbourne, Victoria, 1989, Info-FIAV 18, July 2001, 12-24.; Minutes GA 16, Victoria, British Columbia, 1999, Info-FIAV 15, November 2000, 7-26.
- 2 The FIAV provisional council adopted provisional statutes on September 3, 1967. The FIAV statutes were formally adopted on September 7, 1969 and amended on September 29, 1983. The statutes were replaced by the current FIAV Constitution, which was adopted on September 27, 1989. The Constitution has been amended on August 12, 1997, July 29, 1999, July 23, 2001, August 7, 2007, July 14, 2009, and August 8, 2017. <http://fiav.org/constitution> (Visited: 16.08.2017, to be published in Info-FIAV nr. 44!!!).
- 3 William G. Crampton: *In Memoriam Captain E M C Barraclough CBE RN FFI*, Flagmaster, 46, 1995, 1-2.
- 4 *In Memoriam: Whitney Smith*, The Flag Bulletin, 234, November 2016, 1-6.; *In Memoriam: Dr. Whitney Smith (1940–2016)*, GiZ 20, 2016, 33.
- 5 Laureates of the Federation, Appendix to the Minutes, Minutes GA 16, Victoria, British Columbia, 1999, Info-FIAV 15, November 2000, 26.; Cdr Bruce Nicolls: *Dr William George Crampton, M.Ed, PhD (1936-1997): An Obituary*, Flagmaster 86, 1997, 1-2.
- 6 Correspondence Concerning FIAV Naming Scot Guenter as a laureate of the Federation, Info-FIAV 21, July 2005, 20.
- 7 Frederick Gordon Brownell, DPhil, OMSS, SM, MMM, JCD, LF, FF, Sixth Laureate of the Federation, Info-FAIV 41, March 2016, 1-2.

Scot Guenter
(Photo: SJSU)

Frederick Brownell
(Photo: Info-FIAV 41)

Željko Heimer
(Photo: I. A. Szekeres)

background depicting a golden vexillological knot, the symbol of the Federation, encircled with a golden laurel wreath. The medallion hangs from a 5 mm suspension ring by a 10 mm circular ring through which is set a blue ribbon 32 mm wide, with two parallel yellow stripes passing along its center, each 3 mm wide and 3 mm apart. The ribbon is worn around the neck and clasped with a clip at the nape. It is complemented with a ribbon bar for uniform use, rectangular in shape 32 × 10 mm, of the same design as the insignia ribbon, with a golden "pip" (metal disk of 2 mm in diameter), with a metal securing clip at the back. For civilian use the insignia set is equipped also with two button-shaped pins of circular shape 12 mm in diameter, of gilded metal with blue enamel background with two parallel golden stripes and the golden pip, as in the ribbon bar. The badges have a needle and a butterfly securing nut at the back.

The insignia of the lower rank of Fellow of the Federation (which is awarded for significant contributions to vexillology and/or rendered significant service to FIAV) is basically of the same minted medallion, but the ribbon bar and the badges do not include the central "pip", while the medallion is worn on the chest suspended on a short ribbon 50 mm in length with a securing clip at the top end.

With the insignia, set in a box 160×160 mm and 12 mm in height, is an accompanying certificate in a blue folder with golden print depicting the FIAV flag and its full name in French. The certificate itself is simple, white, with FIAV full name in French printed in gold topped with the flag (blue with a golden

→ 20

The President of the Republic of Croatia, **Kolinda Grabar-Kitarović**, acting on the basis of Art. 98, Item 5, of the Constitution of the Republic of Croatia, Art. 4 of the Law on Decorations and Acknowledgments of the Republic of Croatia, and Art. 5 of the Regulations on Decorations and Acknowledgments, following the proposal by the State Commission for on Decorations and Acknowledgments, has granted the Consent for Reception and Wearing of Decoration of the honorary title of the **International Federation of Vexillological Associations (FIAV)** the Laureate of the Federation, and the lower rank of the decoration Fellow of the Federation, to Dr. **Željko Heimer**, and their display and wearing on civilian clothes as well as on military uniform. (26 September 2017)

Čestitamo! (1)

Naša dugogodišnja suradnica **Dijana Nazor**, viša konzervatorica-restauratorica Odjela za štafelajno slikarstvo, Odsjek III, Hrvatskoga restauratorskog zavoda, obranila je 27. lipnja 2017. doktorsku disertaciju pod nazivom *Slike u infracrvenom području: odlaganje vidljivoga* na poslijediplomskom doktorskom umjetničkom studiju Slikarstvo na Akademiji likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu te stekla akademski stupanj **doktorice umjetnosti** iz područja umjetnosti, umjetničkog polja likovne umjetnosti, umjetničke grane slikarstvo pod mentorstvom, red. prof. art. Igora Rončevića i izv. prof. dr. sc. Jane Žiljak Vujić. Rad je obranila pred Povjerenstvom za ocjenu i obranu doktorskog rada u sastavu: predsjednik Povjerenstva, izv. prof. art. Jagor Bučan, izv. prof. dr. sc. Vladan Desnica i izv. prof. mr. Egidio Budicin. Likovni dio doktorskog rada, izložila je na tri izložbe: u sklopu koncerta Gudačkog kvarteta *Sebastian* u Maloj dvorani KD *Vatroslava Lisinskog*, 2015.; na izložbi u Galeriji *Bačva* u HDLU u Zagrebu i u Galeriji *Prica* u Samoboru, 2016. Čestitamo od srca i želimo joj još mnoštvo uspjeha! (Ur.)

Čestitamo! (2)

Naš dugogodišnji suradnik **Marko Vitez** s odličnim je uspjehom diplomirao na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, kod mentorice doc. dr. sc. Dubravke Spevec. Diplomski rad s naslovom *Utjecaj jedinica lokalne i regionalne samouprave na formiranje populacijske politike - primjer Varaždinske županije* obranio je 12. srpnja 2017. te time stekao naslov **magistra edukacije geografije i povijesti**. Čestitamo od srca i želimo mu još mnoštvo uspjeha! (Ur.)

→ 19

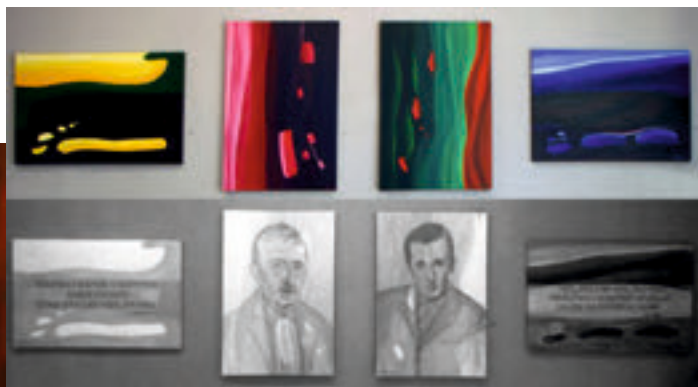
slijedi tekst koji u prijevodu glasi: [Međunarodna federacija veksiloloških udruga] priznaje Željka Heimera laureatom Federacije za njegov izvanredan originalni doprinos veksilološkoj znanosti, 27. međunarodni veksilološki kongres, London, 11. kolovoza 2017. te slijede potpisi članova Odbora Federacije. U korice je pričvršćena s četiri kutna platnena zlatno-žuta trokuta ispod transparentne folije.

Čestitamo našem predsjedniku i želimo mu puno daljnjih uspjeha!

Congratulations! (1)

Our long-standing collaborator **Dijana Nazor**, senior conservator-restorer in the Cantilever painting department, Division III of the Croatian Restoration Institute, successfully defended her doctoral thesis, titled *Paintings Under Infrared Light: Beyond the Visible*, in the Postgraduate Doctoral Art Studies Painting at the Academy of Fine Arts of the University of Zagreb, achieving the academic title of **Doctor of Arts** in the area of arts, the field of fine arts, and the branch of painting, under the mentorship of Prof. Art. Igor Rončević and Prof. Dr. Jana Žiljak Vujić. She defended her dissertation before a commission of Prof. Art. Jagor Bučan, Prof. Dr. Vladan Desnica, and Prof. MA. Egidio Budicin. She exhibited the artistic portion of the dissertation on three occasions: as part of the Sebastian string quartet concert in the Vatroslav Lisinski Concert Hall in 2015, at an exhibition in the Bačva gallery of the Croatian Fine Arts House in Zagreb, also in 2015, and in the Prica gallery in Samobor in 2016. Cordial congratulations and best wishes for numerous successes to come! (Ed.)

Congratulations! (2)

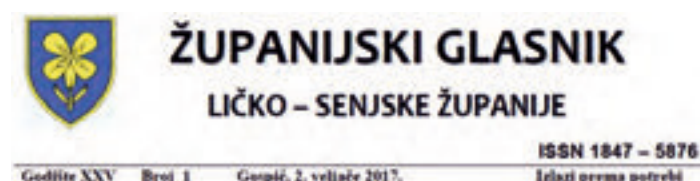
Our long-standing collaborator **Marko Vitez** graduated cum laude from the Geography Department of the Faculty of Science of the University of Zagreb, under the mentor Dr. Dubravka Spevec. On 12 July 2017 he defended his graduate thesis, titled *The influence of the local and regional self-government units on the development of population policy – a case study of Varaždin County*, and thus obtained title of **Master of Geography and History Education**. Cordial congratulations and best wishes for numerous successes to come! (Ed.)

→ 19

vexillological knot). The text follows: [FIAV] recognizes Željko Heimer as a laureate of the Federation for his outstanding, original contribution to the science of vexillology, Twenty-Seventh International Congress of Vexillology—London, August 11, 2017 followed by signatures of the FIAV board members. It is attached to the folder with four corner canvas golden-yellow triangles beneath a transparent sheet.

We congratulate our president and we wish him much further success!

Svi opći akti koje donose predstavnička i izvršna tijela jedinica lokalne i regionalne samouprave, moraju se javno objaviti i biti dostupni građanima. Općine, gradovi i županije objavljuju ih u posebnim službenim glasilima. Prema **Središnjem katalogu službenih dokumenata Republike Hrvatske Središnjeg državnog ureda za razvoj digitalnog društva** takvih je glasila 2016. godine bilo 332 od čega je 21 županijsko (uključujući i službeno glasilo Grada Zagreba).¹ Kako lokalna i regionalna samouprava ima obavezu objaviti odluke vezane uz usvojene grbove i (svečane) zastave, ovom će se prilikom istražiti na koji je način heraldika zastupljena u službenim glasilima županija. Pri tome su analizirani svi brojevi županijskih glasnika dostupni u **Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici** i na web stranicama već spomenutog kataloga službenih dokumenata.

Odluke o prihvaćenim simbolima javno je u glasilima objavilo ukupno dvadeset županija, a **Grad Zagreb** je sadašnje simbole prihvatio odredbama *Statuta* iz 1999. godine. Svaka od odluka sadrži opise grba i zastave, uvjete i načine njihove uporabe te kaznene odredbe. Iako se prilikom opisa simbola uvijek ističe da su likovni prikazi sastavni dijelovi tih odluka, prikazi su u službenim glasilima uglavnom izostavljeni. Samo je osam županija tiskalo simbole neposredno uz samu odluku, najčešće u jednobojnim crno-bijelim prikazima, dok je jedino **Koprivničko-križevačka** županija koristila heraldičku šrafuru. Razlog tome leži u činjenici što bi tisak s likovnim dodacima, posebice u boji, koštao mnogo više. Kako je u posljednjih dvadesetak godina nekoliko puta promijenjen *Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi* i njegove odredbe vezane uz grbove i zastave, tako su i neke županije ponovno prihvaćale (usklađujući sa Zakonom) odluke o simbolima, no samo je **Primorsko-goranska** županija 2010. godine tada i prikazala svoja znamenja. Ipak, primjer dobre upravno-pravne procedure je **Šibensko-kninska** županija koja je, nakon što je 1999. godine izmijenila simbole i uz odluku ih grafički prikazala, objavila i rješenje **Ministarstva uprave** o njihovom odobrenju, iako to nije formalno trebala. To je

*All general acts (legal instruments) adopted by the representative bodies of the units of local and regional self-government in Croatia must be publicly announced and available to citizens. The communities, cities, and counties publish them in specialized official gazettes. According to the **Central Catalogue of Official Documents of the Republic of Croatia** maintained by the Central State Office for Development of Digital Society, in 2016 there were 332 such gazettes, 21 of them belonging to counties (including the gazette of the City of Zagreb).¹ As the local and regional self-government has an obligation to publish its decisions regarding the coats of arms and flags, this paper examines how the heraldry is present in the county official gazettes. For that purpose, all the issues of various county gazettes available in the **National and University Library** in Zagreb and on the web site of the mentioned Central Catalogue were analyzed.*

*All of the 20 counties publicly issued their decisions on adopted symbols in their gazettes, while the **City of Zagreb** adopted its symbols with its 1999 Statutes, also published in its gazette. All of the decisions include the descriptions of the coat of arms and the flag, conditions and manners of their use, and penal determinations. Although generally they include a prescription that their visual representations are integral part of the decisions, those are, as a rule, omitted from the published decisions. In only eight cases the symbols are depicted next to the published decision, in most cases in black and white, while only **Koprivnica-Križevci** County used the heraldic hatching to indicate colors. Obviously, that was done because illustrations, especially colored ones, would have increased the printing costs considerably. Since the Law on Local and Regional Self-Government, including its decision regarding the coats of arms and flags, has changed several times, some counties readopted their decisions on symbols (to conform with the Law), but only one, **Coast and Gorski Kotar** County, depicted them in the amending decision. An excellent example of good administrative-legal procedure is **Šibenik-Knin** County, which, after the amendments to its symbols in 1999, published illustrations with the new decision, as well as the **Ministry of Administration's** approval the design, although it was not formally required to do so. That is, indeed, the only county*

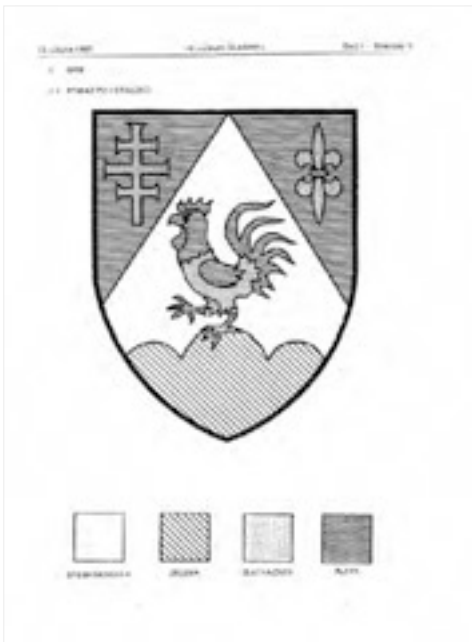
jedina županija koja je objavila akt Ministarstva o odobrenju simbola. Nadalje, niti jedna odluka ne opisuje boje grbova i zastava po nekoj od međunarodno prihvaćenih skala (Pantone, CMYK, RGB) što daje prostora improvizaciji prilikom njihova korištenja.

Kako jedinice lokalne samouprave imaju, dakako, pravo koristiti grbove u vlastitim glasilima, njihova se upotreba može najbolje uočiti na zaglavlja naslovnica. Jedino **Koprivničko-križevačka** i **Bjelovarsko-bilogorska** županija te **Grad Zagreb** nemaju prikazane grbove na naslovnicama glasila. Dvanaest županija ima jednobojno crno-bijele prikaze, njih četiri ima u boji, a **Ličko-senjska** i **Međimurska** županija koristile su ranije crno-bijele prikaze, kasnije zamijenjene onima u boji.

Vremenski su intervali od prihvatanja grbova do njihova smještaja na naslovnice glasila poprilično različiti. Tako je **Šibensko-kninska** županija grb postavila na naslovnicu u istom broju u kojem je objavljena odluka, dok su **Dubrovačko-neretvanska**, **Splitsko-dalmatinska**, **Osječko-baranjska** i **Krapinsko-zagorska** županija to napravile odmah u idućem broju (otprilike dva mjeseca kasnije). Neslavni je rekorder tu **Ličko-senjska** županija, koja je grb na naslovnicu stavila čitavih četrnaest godina nakon njegova prihvatanja.

Vrijedi zabilježiti i još neke specifičnosti. Grb **Republike Hrvatske** koristile su tako **Zadarska** županija do 1999. godine (od 1998. godine ima županijski grb) i **Primorsko-goranska** županija do 2004. godine, iako je još 1995. godine usvojila vlastiti. **Brodsko-posavska** županija je prvo 1993. godine koristila grb **Slavonskog Broda**, potom dvije godine grb Republike, da bi svoj upotrebljavala tek od 1996. godine. **Požeško-slavonska** županija je 1995. godine u nekoliko brojeva koristila izvorni grb **Požeške** županije iz 1748. godine, dok **Međimurska** županija i danas koristi grb koji nije u obliku štita, već je stiliziran u obliku kvadrata. Jedna od zanimljivosti dolazi iz **Sisačko-moslavačke** županije u kojoj su do 2013. godine postojala dva službena glasila s istim nazivom, no različitim mjestom izdanja (**Petrinja** i **Sisak**). Grb županije na zaglavlju koristilo je službeno glasilo (iz Siska) u kojemu županija akte nije objavljivala od 2000. godine, već je glasilo pod županijskim imenom objavljivalo samo akte gradova Siska i Gline.

Ipak, za potpuniju sliku o tome kako se lokalna samouprava odnosi prema heraldici na službenim glasilima, a samim time provodi li pravovaljano odluke koje je na tom području usvojila, trebalo bi sagledati ostalih tristotinjak lokalnih glasila što zahtjeva iznimno puno vremena i truda.²

which published the Ministry approval act. Further on, none of the decisions prescribes the coats of arms and flags colors using an internationally adopted scale (Pantone, CMYK, RGB), providing leeway for improvisation in their use.

Since the units of local self-government have the right to use their coats of arms on their own official gazettes, it is very interesting to examine their mastheads. All counties except **Koprivnica-Križevci**, **Bjelovar-Bilogora**, and the **City of Zagreb**, display their coats of arms on the front page of their gazettes. Twelve counties display their coat of arms in black and white, four show them in color, while the counties of **Lika-Senj** and **Međimurje** used black and white depictions eventually replaced with colored ones.

The time elapsed between the adoption of the coats of arms and their inclusion on the front page of the gazette varies widely. For example, **Šibenik-Knin** County set its new coat of arms on the front page of the same issue where the decision of its adoption was published, and the counties of **Dubrovnik-Neretva**, **Split-Dalmatia**, **Osijek-Baranja**, and **Krapina-Zagorje** started displaying their new symbols in the first issue after the one publishing the decision (that being about two months afterwards in all four cases). However, **Lika-Senj** County holds inglorious record, taking fourteen years after the symbol's adoption to include it on the front page of its gazette.

Other curiosities may be noted on the front pages. The coat of arms of the Republic of Croatia was used there by **Zadar** County until 1999 (having adopted its own in 1998) and by **Coast and Gorski Kotar** County until 2004 (even though it received its own arms in 1995). **Slavonski Brod and Posavina** County initially used the coat of arms of the city of **Slavonski Brod** in 1993, then the state arms for two years, and eventually only the county arms starting in 1996. For a number of issues in 1995 **Požeško-Slavonia** County used its original 1748 **Požega** County arms, while **Međimurje** County depicts its arms stylized in square form rather than in a shield shape. A curiosity from the **Sisak-Moslavina** County is that until 2013 there were two official gazettes, having the same title, but different place of issue (**Petrinja** and **Sisak**). The county coat of arms in the header was used by the gazette (from Sisak) in which the county has not been publishing its acts since 2000, but which included only the acts of the cities of Sisak and Gline.

However, for a wider picture on how the local self-government uses its heraldic devices in their official gazette, and if the decisions adopted are correctly implemented in this regards, one would have to consider some 300 other local gazettes, which would require much more time and effort.²

1 Katalog službenih glasila tijela lokalne samouprave, Središnji državni ured za razvoj digitalnog društva, <http://www.digured.hr> (28.8.2017.)

2 Urednik koristi priliku izraziti svoju zahvalnost gospodinu Vitezu, koji je svojim istraživanjem unazad nekoliko godina proučio i većinu ostalih glasila te pružio mnoštvo vrijednih podataka, kojima su dopunjene prezentacije na web stranicama ^{The} FAME na <http://zeljko-heimer-fame.from.hr>.

The editor uses the opportunity to express his gratitude to Mr. Vitez, who in his research during the last several years also analyzed most of the other gazettes, and provided invaluable data used to complement the presentations at ^{The} FAME web site <http://zeljko-heimer-fame.from.hr>.

Zastava Šibenika

U *Knjizi poznavanja svih kraljevstava* [1, 2, 3] (u daljem tekstu, *Knjiga poznavanja*), kao jedan od najvažnijih gradova u zemlji **Slavoniji** (*Esclavonia*) spominje se **Šibenik** (*Sinbichon*). Njegov značaj su priznavali i autori portolana, ispisujući njegovo ime u brojnim varijacijama izvedenim ili, kao u *Knjizi poznavanja*, od originalnog hrvatskog imena ili od talijanskog oblika *Sebenico*. U ranim portolanima, pripisana mu je i zastava žute/zlatne boje, s bijelim diskom na kojem je crveni križ. Iako su oblik zastave i veličina diska varirali, a u manjoj mjeri i oblik križa, ipak se može reći da je to bio prilično ujednačen nacrt, osobito u usporedbi sa zastavom **Senja** (vidi 1. dio, GiZ 21).

Postojanje ove zastave nije dokazano. Međutim, ona ima sličnosti s prikazima grba **Bosne** iz nekih sačuvanih primjeraka *Knjige poznavanja*, koji vjerojatno predstavlja kasniji dodatak, budući da tekst, koji je očito dosljedno prepisivan, tvrdi da se u Bosni koristi znamenje Slavonije, kopirano na portolanima kao zastava Senja (v. 1. dio). Izveden iz grba pripisanog Slavoniji, prikazani grb Bosne zadržava srebrnu zvijezdu na gornjem crvenom polju, ali u donje zlatno polje dodaje rundelu zelene – prema Rukopisu S [1] – ili srebrne boje – prema Rukopisu Z [3] (sl. 1) – na kojoj je crveni križ. Čini se da je ovaj dodatak *Knjizi poznavanja* nastao ubrzo nakon što je napisana: pošto je bosanski kralj **Stjepan Tvrtko I.** zauzeo veći dio **Dalmacije**, uključujući Šibenik, u razdoblju od 1387. do 1389., a **Stjepan Dabiša** ga izgubio 1394., mogao je to biti pokušaj da se označi bosanska vlast nad ovim dijelom jadranskog priobalja. Moguće je i da zastava Šibenika sa portolana odražava istu činjenicu, ali i dalje ostaje nejasno je li ona nastala od grba iz *Knjige poznavanja*, ili obrnuto. Porijeklo ovih nacrti također ostaje nerazjašnjeno: na pečatima bosanskih vladara iz XIV. stoljeća, vladar je prikazan kao konjanik u oklopu, koji nosi koplje s kojeg vijori zastava s križem [4]; to sugerira uporabu ovakvih zastava u tadašnjoj Bosni, uključujući osvojene dijelove Dalmacije, ali je nedovoljno da bi išta dokazalo.

Najstariji poznati prikaz je trenutno onaj sa mape **Angelina Dalorta** iz 1330. [5, 6, 7], danas u sastavu *Knjižnice princa Corsinija*, **Firenca**. Ova se zastava završava šiljkom konkavnih rubova, a kraci križa se zakrivljeno šire prema obodu diska (sl. 2). I zastava na mapi **Angelina Dulcerta** iz 1339. (*Nacionalna knjižnica Francuske*, **Pariz**) prikazuje sličan križ, iako su kraci uži, a zakrivljeno proširenje počinje tek blizu završetaka (sl. 3); glavna razlika između dva nacrti je oblik zastave, koji je kod Dulcerta jednostavni pravokutnik [6, 7, 8, 9, 10]. Iako su autori ovih portolana dugo bili smatrani za različite osobe, jedan Talijan i drugi Katalonac, novija tumačenja ih poistovjećuju, pretpostavljajući da prezime *Dalorto* treba čitati kao *Dulceto* i da je riječ o stanovniku **Mallorce** koji potječe iz Italije [11]. Sličnost ovih nacrti zastave Šibenika (karakterističan križ, kakav se ne pojavljuje na drugim

Flag of Šibenik

In the *Book of Knowledge of All the Kingdoms* [1, 2, 3] (*Book of Knowledge*), **Šibenik** (*Sinbichon*) is mentioned as one of the most important cities in the country of **Slavonia** (*Esclavonia*). The authors of portolans also recognized its importance, inscribing its name in numerous variations derived either from its original Croatian name, as in the *Book of Knowledge*, or from the Italian form, *Sebenico*. In early portolans, the flag in yellow/gold color, charged with a white disc bearing a red cross, was attributed to it. Although the flag shape and disc size varied, as did the cross shape to a lesser extent, it can still be considered to have been a rather uniform design, especially in comparison with the flags of **Senj** (see Part 1, GiZ 21).

The existence of this flag is not definitely proved. However, it resembles the depictions of the arms of **Bosnia** in some extant versions of the *Book of Knowledge*, which probably represent a later addition, since the text, consistently copied, claims that the symbol of Slavonia, copied in the portolans as the flag of **Senj** (see Part 1), is used in Bosnia. Derived from the arms attributed to Slavonia, the arms depicted for Bosnia keep the silver star on top red field, but amend the lower gold field with a roundel in green – according to the Manuscript S

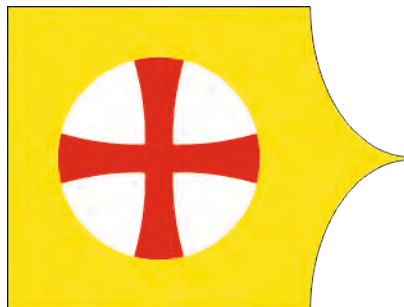
[1] – or silver – according to the Manuscript Z [3] (fig. 1) – charged with a red cross. This addition to the *Book of Knowledge* seems to have been created shortly after it was written: as the Bosnian king **Stephen Tvrtko I** conquered larger part of **Dalmatia**, including Šibenik, in 1387 – 1389, and **Stephen Dabiša** lost it in 1394, it might have been an attempt to mark Bosnian rule over this

part of Adriatic coast. It is possible that the flag of Šibenik from the portolans reflects the same fact, but it still remains unclear whether it originates from the arms from the *Book of Knowledge*, or vice versa. The origin of these designs also remains unexplained: on the seals of Bosnian rulers from the 14th century, the ruler is depicted as an armored horseman who carries a spear from which a flag with the cross flies [4]; this suggests the use of such flags in the then Bosnia, including the conquered parts of Dalmatia, but is insufficient to prove anything conclusive.

The oldest known depiction is currently the one on the map of **Angelino Dalorto** from 1330 [5, 6, 7], now in the Library of Prince Corsini, **Florence**. This flag ends in a point with concave edges, and the cross arms expand in curves towards the disc edge (fig. 2). The flag on the 1339 map of **Angelino Dulcert** (*National Library of France*, **Paris**) displays a similar cross, although the arms are narrower, and curved expansions begin just near their ends (fig. 3); the main difference between two designs is the flag's shape, which is a simple rectangle on Dulcert's map [6, 7, 8, 9, 10]. Although the authors of these portolans were long considered different persons, an Italian and a Catalan, respectively, newer interpretations regard them as identical, assuming that the surname *Dalorto* is read as *Dulceto* and that he was an inhabitant of **Majorca** originating from Italy [11]. Similarity in these designs of the flag of Šibenik (distinctive cross, which does not

1. Grb Bosne. *Knjiga poznavanja*, Rukopis Z
Coat of Arms of Bosnia. *Book of Knowledge*, Manuscript Z

2. Zastava Šibenika. *Flag of Šibenik*.
Angelino Dalorto, 1330.

Crteži Drawings TT & ŽH

3. Zastava Šibenika. *Flag of Šibenik*.
Angelino Dulcert, 1339.

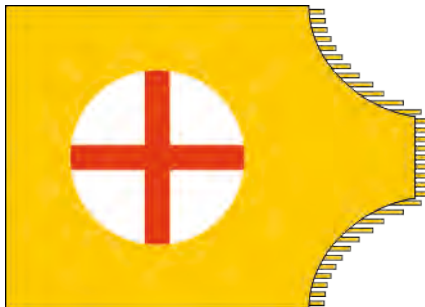
portolanima) mogla bi govoriti u prilog ovo pretpostavci, iako se ništa pouzdano ne bi moglo reći bez detaljnijeg proučavanja svih prikazanih zastava, što prelazi opseg ovog rada. Obje mape imaju zajedničko i to što je na njima ispisano i ime zemlje – *Sclauonia* – i to upravo blizu zastave Šibenika, iako se ono može lako pročitati tek kada se mapa okrene naopako.

Na kasnijim portolanima, križ je uvijek prikazan s kracima konstantne širine, iako druge karakteristike zastave mogu varirati. Takav križ je prikazao **Abraham Cresques** u *Katalonskom atlasu* (oko 1375.; Nacionalna knjižnica Francuske), dok zastava (sl. 4), tipično za ovu mapu, ima suženi završetak konkavnih rubova [9, 12, 13]. Ovakva zastava je prikazana i na nepotpisanom portolanu s kraja XIV. stoljeća koji potiče iz Cresquesove radionice, a čuva se u Nacionalnoj knjižnici Francuske [7, 14], dok se ona s nepotpisanog

portolana iz istog izvora, danas u *Nacionalnoj knjižnici* u **Napulju**, razlikuje samo po tome što je završetak zastave praktično trapezoidan – rubovi, čak i ako jesu konkavni, toliko su neznatno zakrivljeni da se to u trenutno raspoloživim izvorima ne može vidjeti [7, 14]. I

Guillem Soler [7, 8, 14, 15] je prikazao ovakav križ oko 1385. (Nacionalna knjižnica Francuske) na dugačkoj pravokutnoj zastavi, s velikim diskom smještenim blizu koplja (sl. 5), ispisavši i ime Slavonije u blizini na isti način kao i Dalorto i Dulcert prije njega. Na mapi iz 1413. (Nacionalna knjižnica Francuske) [7, 8, 9, 17], kao i na onoj iz 1423. (*Laurentijska knjižnica*, Firenca) [7, 9, 17], **Mecià** (ili Macià) **de Viladestes** je prikazao zastavu oblika sličnog onoj iz *Katalonskog atlasa*. **Battista Beccario** 1426. godine (*Bavarska državna knjižnica*, **München**) je zastavi Šibenika dao sličan oblik kao i Dalorto prije njega, iako je donji kut slobodnog kraja nemarno zaobljen, no sa znatno kraćim pravokutnim dijelom, dok se u trenutno raspoloživim izvorima ne vidi jasno je li i križ prikazan kao kod Dalorta i Dulcerta, ili kao na drugim portolanima [7, 9, 18].

Gabriel Vallseca je također prikazivao križ s kracima konstantne širine, na mapi iz 1439. (*Pomorski muzej*, **Barcelona**) [7, 9, 19], kao i na mapi iz 1447. (Nacionalna knjižnica Francuske) [8, 9, 19] i na nepotpisanoj mapi iz 1440. (*Središnja nacionalna knjižnica*, Firenca) koja mu se pripisuje [9, 19]. Oblik zastave varira: niz lučnih udubljenja duž slobodnog ruba (heraldički *urez*) iz 1439. (sl. 6), jednostavan pravokutnik iz 1440. i završetak kao na zastavi iz *Katalonskog atlasa* iz 1447. Još ranije (1425.), **Pere Rosell** (*Petrus Roselli*) je prikazao zastavu [20, 21], prilično karakterističnog oblika (sl. 7): kompleksna kombinacija završetaka kakve su preferirali Cresques i Vallseca (mapa u zbirci *Knjižnice Sveučilišta Yale*). Identična zastava je prikazana na nepotpisanoj mapi iz XV. stoljeća [20], pripisanoj istom autoru (danas

4. Zastava Šibenika. Flag of Šibenik. Katalonski atlas, Catalan Atlas, ca. 1375.

5. Zastava Šibenika. Flag of Šibenik. Guillem Soler, ca. 1385.

appear on the other portolans) might speak in favor of this assumption, although nothing certain could be said without a more detailed study of all flags depicted, which exceeds the scope of this work. Both maps also have in common that the country name – *Sclauonia* – is inscribed on them, right near the flag of Šibenik, although it can be read easily only if the map is turned upside-down.

On later portolans, the cross is always shown with arms of constant width, although the other flag features may vary. Such a cross was depicted by

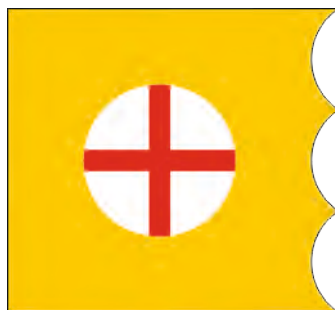
Abraham Cresques on the Catalan Atlas (c. 1375, National Library of France), while the flag (fig. 4), typical of this map, has a narrowed fly with concave edges [9, 12, 13]. Such a flag is also shown on the anonymous portolan from the end of the 14th century, which originated from the Cresques workshop and is held in the

National Library of France [7, 14], while the one on the anonymous portolan from the same source, now in the National Library in **Naples**, differs only in a virtually trapezoidal flag ending – the edges, even if concave, are so slightly curved that the curve cannot be seen on the currently available sources [7, 14]. **Guillem Soler** [7, 8, 14, 15] also depicted

such a cross c. 1385 (National Library of France) on long rectangular flag with large disc set near the hoist (fig. 5), having also written the name of Slavonia nearby in the same way as Dalorto and Dulcert did before him. On the 1413 map (National Library of France) [7, 8, 9, 17], as well as on the one from 1423 (Biblioteca Laurenziana, **Florence**) [7, 9, 17], **Mecià** (or Macià) **de Viladestes** depicted the flag with a shape similar to that in the Catalan Atlas. In 1426, **Battista Beccario** (Bavarian State Library, **Munich**) gave a similar shape to the flag of Šibenik, as did Dalorto before him, only with much shorter rectangular part, although with carelessly rounded bottom fly corner, while it is not clear from the currently available sources if the cross is also depicted like on Dalorto's and Dulcert's, or as on the other portolans [7, 9, 18].

Gabriel Vallseca also depicted the cross with arms of constant width on the map from 1439 (Naval Museum, **Barcelona**) [7, 9, 19], as well as on the 1447 map (National Library of France) [8, 9, 19] and on the anonymous map from 1440 (Central National Library, Florence) which is attributed to him [9, 19].

The flag shape varies: concave arcs along the fly edge (engrailed) in 1439 (fig. 6), a simple rectangle in 1440, and the ending as on the flag from the Catalan Atlas in 1447. Even earlier (1425), **Pere Rosell** (*Petrus Roselli*) had depicted a flag [20, 21] with a very distinctive shape (fig. 7): a complex combination of endings preferred by Cresques and Vallseca (map in the collection of the Yale University library). An identical flag is shown on the anonymous map from the 15th century [20], attributed to the same author (now in the same

6. Zastava Šibenika. Flag of Šibenik. Gabriel Vallseca, 1439.

7. Zastava Šibenika. Flag of Šibenik. Pere Rosell, 1425.

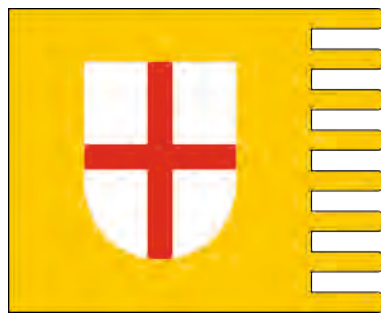

u istoj kolekciji). Međutim, na kasnijim Rosellovim mapama [7, 21] zastava Šibenika se uopće ne pojavljuje, a u XV. stoljeću još ju je samo **Grazioso Benincasa** prikazao 1473. godine (mapa u *Knjižnici Sveučilišta u Bolonji*), ali na lokaciji koja više odgovara gradu **Zadru**, mada se u trenutno raspoloživim izvorima [7] ime grada ne može pročitati. Na ovoj mapi, zastava je pravokutna, sa zašiljenim završetkom (sl. 8), slično susjednoj zastavi Senja (v. 1. dio).

8. Zastava Šibenika. *Flag of Šibenik.*
Grazioso Benincasa, 1473.

U XVI. stoljeću, prikazi zastave Šibenika se još više prorjeđuju, a greške umnožavaju. Tako je **Pietro Russo** [9, 22] na portolanu iz 1508. (Pomorski muzej, Barcelona) ne samo postavio zastavu kod Zadra (ime i ovdje nečitko), već je izmijenio i njen nacrt zamijenivši disk štitom (sl. 9); slično drugim zastavama sa iste mape, i ova je *gonfanon* – štoviše, taj oblik se najbolje raspoznaje upravo na njoj. S druge strane, **Giacomo Russo** (*Jacobus Russus*) nije mijenjao nacrt, ali je zastavu prikazivao na drugim lokacijama – na mapi iz 1535. godine (*Fundació March Severa, Palma de Mallorca*) kod Splita [9, 23], a na onoj iz 1550. godine (*Britanska knjižnica, London*) kod Zadra [22], s tim što se ime grada ovdje jasno vidi – *Iara*, izvedeno od latinskog *ladera*; na obje mape, zastava je jednostavnog pravokutnog, gotovo kvadratnog oblika. Posljednji poznati prikaz ove zastave dao je **Lopo Homen** 1554. godine (*Institut i muzej povijesti znanosti, Firenca*) [24]. Na ovoj mapi, to je jedina zastava na obali Jadrana, ali je pomaknuta daleko na sjever od svoje prvobitne lokacije – prema Senju, ili čak **Rijeci** (trenutno raspoloživi izvori ne omogućuju precizno lociranje) – a izdvaja se i po obliku (pravokutni, širine nešto veće od dužine), kao i po bojama: disk je srebrn (danas potamnio do gotovo crne), dok je u svim ranijim primjerima bijele boje (sl. 10); to bi mogao biti jedini slučaj kombiniranja srebrne i zlatne boje na portolanima uopće – po pravilu, zlatna/žuta se kombinirala s bijelom, a ako se srebrna boja pojavljuje na istoj mapi, korištena je samo za zastave na kojima nema zlatne/žute.

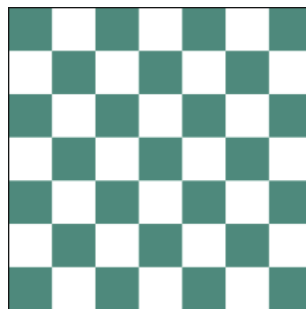

9. Zastava Šibenika. *Flag of Šibenik.*
Pietro Russo, 1508.

Dok je na svim naprijed opisanim portolanskim kartama prikazana praktično ista zastava, postoje i dva zanimljiva izuzetka. Prvi je mapa koju je 1492. izradio **Jorge de Aguiar**, a danas se nalazi u zbirci Knjižnice Sveučilišta Yale [7, 20, 25], gdje je Šibenik označen šahiranom zastavom sa 7 puta 7 zelenih i bijelih polja (sl. 11). U stvari, zastava je postavljena između Šibenika i **Trogira** (nazvanog *Tragu*, što bi mogao biti prelazni oblik između latinskog *Tragurium* i suvremenog talijanskog *Traù*). Ipak, vjerojatnije je da ona ipak označava Šibenik, čije ime je, kao značajnije, ispisano crvenom tintom, dok je ime Trogira ispisano crnim; ostali primjeri pomaka zastave Šibenika na drugu lokaciju (v. naprijed) također govore u prilog ovoj pretpostavci. Po nekim mišljenjima [26], ovo bi mogao biti najraniji prikaz šahovnice kao simbola Hrvatske, iako ne sasvim točan (zeleni umjesto crveni). Međutim, na istoj mapi postoji i zastava sa 6 puta 7 bijelih i crvenih šahovskih polja, ali prikazana u Ukrajini, sjeverno od Krimskog poluotoka. Također, brojne zastave s ove mape, uključujući ove dvije, ne pojavljuju se nigdje drugdje, a njihovi, uglavnom

10. Zastava Šibenika.
Flag of Šibenik.
Lopo Homen, 1554.

11. Zastava Šibenika.
Flag of Šibenik.
Jorge de Aguiar, 1492.

collection). However, on later maps by Rosell [7, 21], the flag of Šibenik does not appear at all, and in the 15th century, only **Grazioso Benincasa** also depicted it, in 1473 (map in the Bologna University Library), but at the location which better matches the city of **Zadar**, although the city name cannot be read in the currently available sources [7]. On this map, the flag is rectangular, with a pointed ending (fig. 8), like the neighboring flag of Senj (see Part 1).

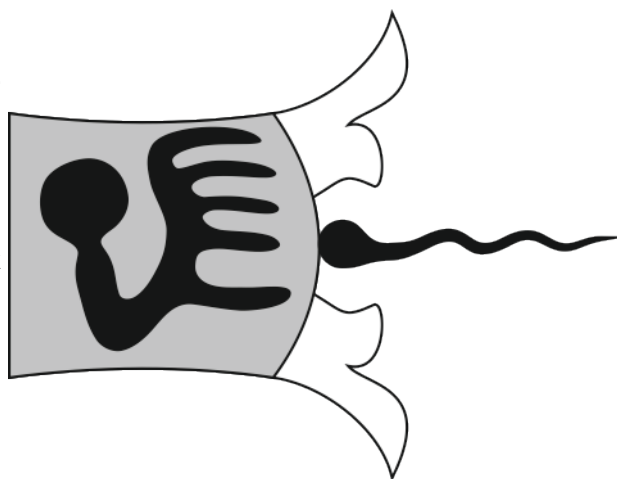
In the 16th century, depictions of the flag of Šibenik were more rare and the errors multiplied. **Pietro Russo** [9, 22] thus not only located the flag off Zadar (name also illegible here) on the 1508 portolan (Naval Museum, Barcelona), but also changed its design, replacing the disc with a shield (fig. 9); like the other flags from the same map, this one is also a *gonfannon* – moreover, that shape is best discerned right on it. On the other hand, **Giacomo Russo** (*Jacobus Russus*) did not change the design, but depicted the flag at other locations – off Split on the 1535 map (*Fundació March Severa, Palma de Mallorca*) [9, 23], and off Zadar on the 1550 map (British Library, **London**) [22], with the city name clearly visible – *Iara*, derived from Latin *ladera*; on both maps, the flag is in simple rectangular, nearly square shape. The last known depiction of this flag was given by

Lopo Homen in 1554 (Institute and Museum of Science History, Florence) [24]. On this map, it is the only flag on the Adriatic coast, but is moved far north from its original location – towards Senj, or even **Rijeka** (currently available sources do not enable locating precisely) – and it also stands out by its shape (rectangular, width somewhat greater than length), as well as the colors: the disc is silver (now darkened almost to black), while it was white in all the earlier examples (fig. 10); it might be the only example at all in the portolans of combining silver and gold colors – as a rule, yellow/gold was combined with white, and if silver color appeared on the same map, it was used only for the flags without yellow/gold.

While the flag depicted on all portolan charts described above was virtually the same, two interesting exceptions exist. The first of those is the map made by **Jorge de Aguiar** in 1492, now in the collection of the Yale University library [7, 20, 25], where Šibenik is marked with a chequy flag with 7 times 7 green and white fields (fig. 11). In fact, the flag is placed between Šibenik and **Trogir** (called *Tragu*, which might be a transitional form between Latin *Tragurium* and modern Italian *Traù*). Still it is more probable that it denotes Šibenik, whose name, more important, is inscribed in red ink, while the name of Trogir is inscribed in black; other examples of moving the flag of Šibenik to another location (see above) also speak in favor of this assumption. According to some opinions [26], this might be the earliest depiction of chequy pattern as the symbol of Croatia, albeit not quite correct (green instead of red). However, there is also a flag with 6 times 7 white and red chequy fields, but depicted in Ukraine, to the north of Crimean Peninsula. Also, numerous flags from this map, including these two, do not appear anywhere else and their mostly simple

jednostavni geometrijski nacrti, ne čine se kao da imaju veze sa mjestima koja označavaju, što sugerira da one predstavljaju plod mašte ilustratora. Uslijed svega toga, definitivna identifikacija ove zastave i dalje očekuje otkriće novih informacija koje bi je mogle dodatno rasvijetliti.

Drugi, ne manje zanimljiv izuzetak se također nalazi u Knjižnici Sveučilišta Yale: to je portolan iz 1505. koji je izradio **Judah ibn Zara (Jehuda Abenzara)** [20, 22]. Ovdje je Šibenik označen zastavom srebrne boje (danas potamnjela do tamnosive), na kojoj je crnom bojom prikazan simbol koji se može prepoznati kao orlovo krilo (sl. 12). Ovo je očigledno grbovni barjak knezova **Bribirskih**, samo sa srebrnim poljem umjesto uobičajenog crvenog, što bi mogla biti i intervencija ilustratora koji je izvorni podatak o kombinaciji boja, kao izuzetak od heraldičkih pravila, smatrao greškom. Sama pojava ovog simbola na portolanima je toliko rijetka da je nejasno kako je uopće došlo do toga da on bude prikazan, i to tek u vrijeme kada su knezovi Bribirski već bili izumrli, iako je zastava zaista ispravno postavljena u područje iz kojeg oni potječu i gdje im je bilo sjedište. Moguće objašnjenje bi bilo u tome da su portolani nastali poslije perioda u kojem su knezovi Bribirski bili na vrhuncu moći, kada njihove zastave ne bi mogle biti zanemarene, a činjenica da se one ne pojavljuju ni u *Knjizi poznavanja*, također nastaloj poslije tog vremena, svakako je pridonijela tome da većina kartografa ne sazna za njih. Također, knezovi **Zrinski**, bočni ogranak knezova Bribirskih, u to vrijeme su još bili najutjecajniji u područjima udaljenim od obale, malo zanimljivim tadašnjim kartografima, tako da se ni njihova varijanta grba sa dva orlova krila nije pojavila na portolanima. Druga neobičnost ove zastave su tri neobična „repa“ na slobodnom kraju, od kojih dva izgledaju kao „listovi“ kakvi se tipično nalaze povrhu obruča kruna, dok onaj između njih liči na dugačku, vijugavu kičanku. Ova kombinacija izgleda kao pokušaj crtanja okrunjenog štita sa grbom od kojeg se odustalo na pola puta, da bi bio prepravljen u zastavu – što se očigledno nije tako dogodilo,

12. Zastava Šibenika. Flag of Šibenik. Jehuda Abenzara, 1505.

geometric patterns seem not to be related to the places which they denote, which suggest that they are products of illustrator's imagination. Due to all of that, definitive identification of this flag still awaits the discovery of new information which might additionally clarify it.

The other, not less interesting exception is also in the Yale University library: it is the 1505 portolan made by **Judah ibn Zara (Jehuda Abenzara)** [20, 22]. Here, Šibenik is marked with a flag in silver (now darkened to dark gray), on which a symbol is depicted in black, which may be recognized as the eagle wing

(fig. 12). This is obviously the banner of arms of the dukes of **Bribir**, only with a silver field instead of the usual red, which might be the intervention by illustrator who considered the original data about the color combination, as an exception to the rules of heraldry, to be an error. The very appearance of this symbol on the portolans is so rare that it is unclear how it happened to be depicted at all, and not until the time when the dukes of Bribir were already extinct, although the flag is indeed correctly placed in the area from which they originated and where they were seated. A possible explanation would be that the portolans had appeared after the period in which the dukes of Bribir were at the peak of power, when their flags could not have been neglected, and the fact that they also do not appear in the Book of Knowledge, also created after that time, certainly contributed to the idea that most of the cartographers did not learn about them. Also, the dukes of **Zrin**, a cadet branch of the Bribir dukes' family, were the most influential at that time in the regions away from the coast, of little interest to the then cartographers, so their variant of the arms with two eagle wings did not appear in the portolans either. The other peculiarity of this flag is three unusual "tails" at the fly end, two of which look like the "leaves" typically found atop the circlets of the crowns, while the one between them looks like a long, winding tassel. This combination looks like an attempt to draw a crowned shield of arms which was aborted halfway before the completion, to be redone as a flag – which

Izvori Sources:

- [1] *Book of the Knowledge of all the Kingdoms, Lands, and Lordships that are in the World, and the Arms and Devices of each Land and Lordship, or of the Kings and Lords who possess them*; London: Hakluyt Society, 1912
- [2] *Viajes medievales*, Tomo I, Madrid: Fundación José Antonio de Castro, 2005, pp. 347-404.
- [3] Munich Digitization Center website – Digital copy of *El libro del conocimiento de todos los reinos*, Manuscript Z, <http://daten.digital-sammlungen.de/~db/0009/bsb00091708/images/index.html>
- [4] Mirojević, Adi: *Heraldičko nasljeđe srednjovjekovne Bosne*, GiZ 17, 2015.
- [5] *Map of Angelino Dalorto*, Web site of National Library of Australia, <http://nla.gov.au/nla.obj-233481045/view>
- [6] *Map(s) of Angelino Dulcert*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Map_of_Angelino_Dulcert
- [7] *Portulanos blog - Siglos XIV y XV*, <http://butronmaker.blogspot.com/2008/02/siglos-xiv-y-xv.html>
- [8] Wigal, Donald: *Historic Maritime Maps (Used for Historic Exploration) 1290-1699*, New York: Parkstone Press, 2000.
- [9] *Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya*, <http://www.histocat.cat/index.html?msgOrigen=7&msgValor=10&Familia=FA008&Subfamilia=SF061>
- [10] *Map of Angelino Dulcert*, Gallica digital library, <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b52503220z/>
- [11] *Angelino Dulcert*, Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Angelino_Dulcert
- [12] *Catalan Atlas*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Catalan_Atlas
- [13] *Catalan Atlas*, Gallica digital library, <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b55002481n/>
- [14] *Maps from the Cresques workshop*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Maps_of_Cresques_family
- [15] *Map of Guillem Soler*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Maps_by_Guillem_Soler
- [16] *Maps of Mecia de Viladestes*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Mecia_de_Viladestes
- [17] *Map of Battista Beccario*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Battista_Beccario
- [18] *Maps of Gabriel Vallseca*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Gabriel_de_Vallseca
- [19] *Yale University Library* Web site, <http://brbl-dl.library.yale.edu/vufind/Search/Results?lookfor=Portolan%20Charts&type=tag>
- [20] *Map of Lopo Roselli*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Petrus_Roselli
- [21] *Portulanos blog - Siglos XVI y XVII*, <http://butronmaker.blogspot.rs/2008/09/siglos-xvi-y-xvii.html>
- [22] Mesenburg, Peter: *Untersuchungen zur Geometrie und zur Genese alter Karten* – online presentation, page about the 1535 map of Jacobus Russus, http://www.mesenburg.de/Seiten/Portolane/Einzelkarten/Jacobus-Russus/Jacobus-Russus_Portolan.htm
- [23] *Map of Lopo Homen from 1554*, Cercle Català d'Història Web site, <http://www.cch.cat/php/ls.php?fx=1vmmp04900>
- [24] *Map of Jorge de Aguiar*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Jorge_de_Aguiar
- [25] Heimer, Željko: *Zastave hrvatskih krajeva u starim izvorima*, Hrvatski vojnik, 403 (2012): 47, http://hrvatski-vojnik.hr/pdfmagazin/hv_403.pdf#47
- [26] *Map of Battista Beccario*, Bayerische Staatsbibliothek, <http://daten.digital-sammlungen.de/~db/bsb00002312/images/>

budući da sve zastave na ovoj mapi imaju takve repove, dok malobrojni prikazani grbovi nemaju krune. Što je ilustrator time htio reći, ostaje nejasno, jer se ovakve dekoracije ne pojavljuju nigde drugde.

Može izgledati neobično što se sa prikazivanjem zastave Šibenika prestalo prilično rano – mnogo ranije nego što se prestalo sa iluminiranjem portolana – utoliko prije što su mu u početku kartografi pridavali možda i veći značaj nego pisac *Knjige poznavanja*, birajući da upravo tu ispišu ime Slavonije. Razlog je mogao biti taj što se grad početkom XV. stoljeća našao pod mletačkom vlašću, tako da kartografi više nisu imali razloga da ga posebno ističu na taj način. Još neko vrijeme su nastavili s tim po inerciji, prepisujući jedni od drugih, ali veza zastave s gradom se očigledno gubila i sve se je manje vodilo računa je li ona ispravno locirana. Tako su naprijed opisane greške najavile konačan nestanak zastave Šibenika sa portolana. ⊕

obviously did not happen that way, since all the flags on this map have the same ending, while the few depicted arms have no crowns. What the illustrator wanted to represent with that remains unclear, since such decorations appear nowhere else.

It may seem strange that depicting of the flag of Šibenik ceased rather early – much earlier than illuminating the portolans ceased – even more because in the beginning, the cartographers might have attached even greater importance to it than the author of the Book of Knowledge, choosing to inscribe the name of Slavonia right there. The reason might have been that the city came under the Venetian rule in the beginning of the 15th century, so the cartographers no longer had a reason to distinguish it in that way. They kept doing so for some time by inertia, copying from one another, but the connection of flag with the city was obviously fading away and taking care to locate it correctly was decreasing. The errors described above thus announced the eventual disappearance of the flag of Šibenik from the portolans. ⊕

Errata za 1. dio – Zastava Senja

Prilikom pripreme članka Tomislava Todorovića *Zastave jadranskog priobalja na portolanskim kartama (1): Zastava Senja i njene varijacije* za prošli broj GiZ, Tomislav i ja mnogo puta smo slali tekst i ilustracije jedan drugome, razmjenjivali mišljenja i pretpostavke, razmatrali interpretacije izvora koji su nam bili na raspolaganju itd. U jednom trenutku je bilo potrebno podvući liniju i zgotoviti članak.

U današnjem trenutku to je neminovno nezahvalno, jer se upravo dok ovo čitate, neprestano on-line pojavljuju "novi i stariji" izvori, svaki čas se digitaliziraju i ustupaju čitateljima weba sve bolji i detaljniji prikazi starih rukopisa skrivenih po knjižnicama, na način koji je još pred nekoliko godina bio potpuno nezamisliv. Dovoljno je pogledati bilo koji od radova od prije desetak i više godina koji obrađuju ovu temu, i uvjeriti se da oni uglavnom obrađuju rijetko više od dva-tri portolana koja su istraživačima bila na raspolaganju, iz lokalnih knjižnica ili iz rijetke dostupne literature.

No, to je ujedno i razlog da začas, već od zaključenja prošlog, broja popisujemo dopune i ispravke... Pa da krenemo po redu. Zastava Senja na Dulcertovom portolanu iz 1339. (Slika 2) mora se malo popraviti – jer je na novodostupnoj digitalizaciji iz Nacionalne knjižnice Francuske [10] jasno da je žuto polje zastave znatno duže nego što su to dosadašnji izvori sugerirali. Boju zvijezde na crvenom polju i dalje je teško interpretirati, mogla bi biti i bijela, no vjerojatno će se za konačnu odluku netko morati uputiti u pariške depoe, a do tada, neka bude žuta... To ju čini ujedno i vrlo sličnoj Solerovom prikazu 1385. (Slika 3).

Slično tome, bolja rezolucija primjerka u Bavarskoj državnoj knjižnici [27] omogućila je da potvrdimo da je zvijezda na Beccariovom portolanu šestokraka s jednom vodoravnom osi (tj. za 90° u odnosu na raniji crtež sa Slike 4).

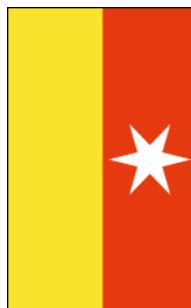
Zagledajući ponovo već ranije izvore, čini se da bi Pilestrina zastava s portolana iz 1533. trebala biti interpretirana ne kao zastava s kombinacijom dva križa (kakva je definitivno nacrtana na njegovom portolanu iz 1511, originalna Sl. 11 u GiZ 21), već kao vrlo izdužena osmokraka zvijezda koja dolazi do samih rubova i uglova zastave (Slika 11a).

Isto tako, detaljnija analiza otkriva da se dva nepotpisana portolama iz Cresquesove radionice razlikuju od Katalonskog atlasa u pojedinostima koje nije bilo lako otkriti. Na onom iz Nacionalne knjižnice Francuske, disk koji zamjenjuje zvijezdu zapravo je bijele boje (neobojeni pergament), a ne zlatne, ali on je toliko mali da je to bilo vrlo lako previdjeti i zaključiti da se zastava uopće ne razlikuje od one sa Katalonskog atlasa; da li je u pitanju greška ilustratora, ili vjerno preuzimanje boje iz *Knjige poznavanja*, ostaje nepoznanica. Što se tiče mape iz Nacionalne knjižnice, na njoj se zastava Senja razlikuje po tome što je njen završetak praktično trapezoidan – rubovi, čak i ako jesu konkavni, toliko su neznatno zakrivljeni da se to u postojećim izvorima ne vidi; ipak, ostaje moguće da buduća pojava kvalitetnije digitalizacije ove mape potvrdi da je to ipak konkavni rep tipičan za Cresquesove prikaze zastava.

Ujedno koristim priliku ispričati se autoru i čitateljima: u uvodnom poglavlju u engleskom tekstu člana na str. 14 prilikom završnog slaganja teksta tehničkom greškom je izostavljen na kraju tekst *earliest illuminated portolans.* (Ur.) ■

2. revidirana revised. Zastava Senja. Flag of Senj. Angelino Dulcert, 1339.

4. revidirana revised. Zastava Senja. Flag of Senj. Battista Beccario, ca. 1385.

11a. Zastava Senja. Flag of Senj. Salvat de Pilestrina, 1533.

Errata for Part 1 – Flag of Senj

While preparing Tomislav Todorović's paper *Flags of Adriatic Coast on Portolan Charts (1): Flag of Senj and its Variations for the previous issue of GiZ*, Tomislav and I sent text and illustrations to each other a number of times, exchanging thoughts and assumptions, considering interpretations of the sources we had available, etc. At some point it was necessary to draw the line and finish the paper.

Even while you are reading this, "ever newer and even older" sources continue to emerge on-line, with ever-better and more-detailed reproductions of old manuscripts hidden away in libraries being digitized and provided to the web audience all the time, in such a manner that would have been entirely unimaginable even a few years ago. It is enough to look at any of papers dealing with similar topics a decade ago to be convinced that they mostly consider no more than two or three portolans available to the researcher in local libraries or rarely available literature.

For this reason, we can list addenda and errata since the previous issue ... Let's see. The flag of Senj in the 1339 Dulcert portolan (Fig. 2) must be slightly modified – in a newly released digital image from the National Library of France [10] it is clear that the flag's yellow field is much longer than previous sources led us to believe. The color of the star in its red field is still difficult to discern, but it may just as well be white. Probably the final decision on that will have to be made by someone visiting the Paris depository, but in the meantime, let it be yellow... That also makes it very similar to the 1385 Soler illustration (Fig. 3).

Similarly, a much better resolution image in the Bavarian State Library [27] enables us to confirm that the star in Beccaria's portolan is six-pointed with a horizontal axis (i.e. rotated 90° from what we previously showed in the original Fig. 4).

Studying previous sources anew, it seems that Pilestrina's flag on the 1533 portolan should have been interpreted not as depicting a cross and a saltire (as it definitely appears in his 1511 portolan, as in the original Fig. 11 GiZ 21), but rather as a much-elongated eight-pointed star, reaching the very edges and corners of the flag (Fig. 11a).

Similarly, a more detailed analysis reveals that the two unsigned portolans of Cresques' workshop differ from the Catalan Atlas, in details that were not easily noticed. In the copy from the National Library of France, the disk replacing the star is actually white (uncolored parchment), and not golden, but it is so small that it was easily missed and we decided that it is no different from the Catalan Atlas; it remains unknown whether this was a copyist error or a rectification to better match the Book of Knowledge. The map from the National Library differs also in showing the Senj flag's fly end as trapezoidal – the ends, even if they were made concave, are so unnoticeably curved that it is indiscernible in the present sources. A better quality digitalization of the map may eventually confirm if it indeed has a concave tail typical of Cresques' depictions.

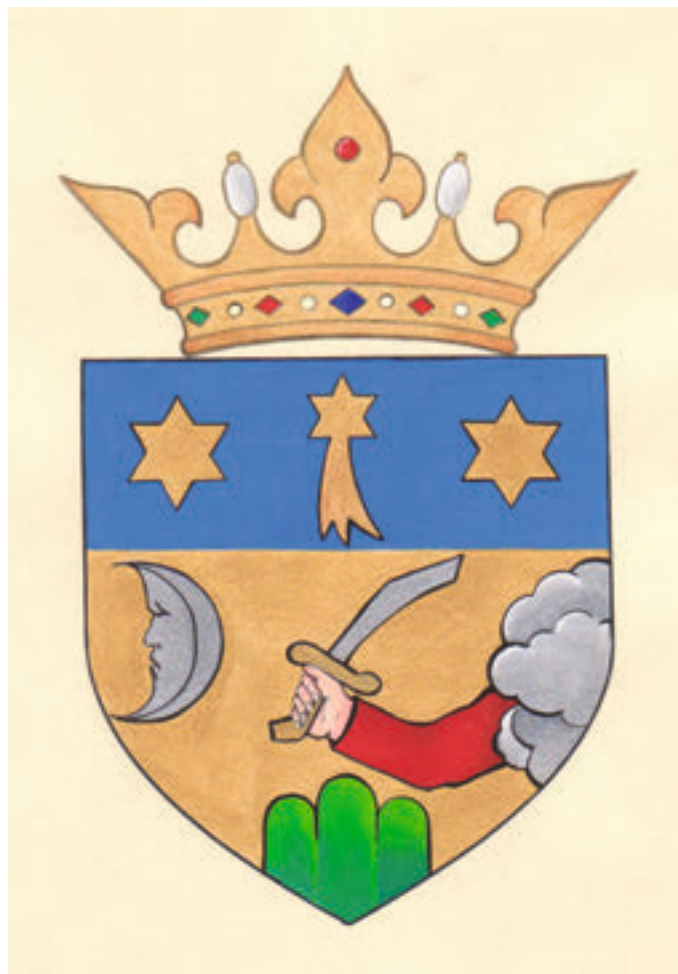
Finally, I use this opportunity to apologize to the author and the readers: in the introductory chapter, in its English text on page 14, during the final editing, though technical error, the text *earliest illuminated portolans.* was omitted at the very end. (Ed.) ■

Skradinski i porečki plemići Bersatići

Bersatić Nobility from Skradin and Poreč

Rod **Bersatić** podrijetlom je s otoka **Brača**, iz mjesta **Supetra**, a povijesni spisi ih bilježe kao Bersatić, Berstaić, Barsatić i Barsatović (*Bersatich, Berstaich, Barsatich i Barsatovich*). Pokojni dr. sc. **Mladen Andreis** poznati istraživač rodoslovlja i auctor knjige *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)* donosi u svojoj knjizi zaključak da bi se ovaj rod trebao prema suvremenom pravopisu pisati **Brsatić**. Međutim mi ostajemo pri biografskim priručnicima i drugim povijesnim djelima gdje se ovaj rod bilježi kao Bersatić. Rodoslovlje ovog roda bilježi više grana i ne mogu se sve grane povezati prema sačuvanim matičnim knjigama Supetra. Pretpostavljamo da je rodonačelnik roda porečkih Bersatića parun (brodar) **Ivan rečeni Oblačina**, kako to bilježi rodoslovlje ove obitelji, po komu su potomci ušavši u plemstvo **Poreča** istakli u svoj obiteljski grb ruku obučen u crveni rukav koja izlazi iz oblaka (Oblačina) i drži sablju. Iz ovog detalja grba je vidljivo da su Bersatići htjeli sačuvati u s p o m e n u n a s v o g rodonačelnika.

U povijesnim vrelima otoka Brača Bersatići se spominju 1615. godine kad je zabilježen kao predstavnik pučana u Supetru **Ivan Bersatić** kako to piše brački povjesničar **Andre Jutronić**.¹ U popisu pučana za bračku galiju iz Supetra 1625. godine nalazi se: **Ivan Bersatić pok. Frane, Mihovil Bersatić pok. Ivana, Petar Bersatić, Pavao Bersatić, Frane Bersatić pok. Vida, Jerolim Bersatić** i njegov brat **Dujam Bersatić, Ivan Bersatić pok. Jerolima, Frane Bersatić pok. Marka, August Bersatić pok. Jerolima i Šime Bersatić pok. Jerolima**. Budući je stara supetarska crkva Sv. Petra izgorjela, a s njom i arhiv, sastali su se predstavnici domova 1729. godine radi izgradnje nove crkve. Među predstavnicima domova koji su sudjelovali u izgradnji nove crkve nalaze se i Bersatići i to: svećenik **Pavao Bersatić**, kapetan **Frane Bersatić, Pavao Bersatić pok. gospodina**

Grb porečkih Bersatića

U zlatnome iz lijevog ruba izlazi u crveno odjevena ruka iz oblaka drži sablju, pračena desno srebrnim polumjesecom, u podnožju zeleni trobrijeg; glava štita u plavome zlatna zvijezda repatica između dvije zlatne šestokrake zvijezde. Štit nadvišen plemićkom krunom.³

Bersatić of Poreč

Or a hand embowed clad gules holding a scimitar issuant from a cloud from sinister, in dexter a crescent argent and in the base a triple mount vert, in the chief azure a shooting star or between two mullets also or.³

*The gens of **Bersatić** originates on the island of **Brač**, from the town of **Supetar**, and is recorded in documents as **Bersatić, Berstaić, Barsatić and Barsatović** (*Bersatich, Berstaich, Barsatich and Barsatovich*). Dr **Mladen Andreis**, famous genealogical researcher and the author of the book *Nobility of Trogir until the End of the First Austrian Administration in Dalmatia (1805)*, concludes in it that, in accordance with the modern orthography, we should write the name as **Brsatić**. However, we retain the usual form in biographical handbooks and other history works, where they are named **Bersatić**. Their genealogy counts several branches and not now all of them may be linked together through records preserved in Supetar. It is supposed that the progenitor of the Bersatićs of Poreč was a ship owner, **Ivan named Oblačina**, as noted in the genealogy of the family. When his descendants entered the nobility of **Poreč** they displayed a hand clad in red sleeve issuing from a cloud (Croatian oblak = cloud). This detail shows that the Bersatićs wanted to savor the memory for their progenitor.*

*In sources from the island of Brač, Bersatićs are mentioned in 1615, when **Ivan Bersatić** is recorded as a representative of commoners in Supetar, as told by the Brač historian **Andre Jutronić**.¹ Mentioned in a 1625 list of commoners for a Brač galley from Supetar are: **Ivan Bersatić son of the late Frane, Mihovil Bersatić son of the late Ivan, Petar Bersatić, Pavao Bersatić, Frane Bersatić son of the late Vid, Jerolim Bersatić and his brother Dujam Bersatić, Ivan Bersatić son of the late Jerolim, Frane Bersatić son of the late Marko, August Bersatić son of the late Jerolim and Šime Bersatić son of the late Jerolim**. After the old church of St. Peter in Supetar burned down, along with its archives, the representatives of several houses met in 1729 to build a new one. Mentioned among the representatives participating in erecting the new church are: a priest **Pavao Bersatić, Captain Frane Bersatić, Pavao Bersatić***

¹ Andre Jutronić, *Naselja i porijeklo stanovništva na otoku Braču*, Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena, 34 (1950) : 104.

² Ibid. : 105-106.

³ Friedrich Heyer von Rosenfeld: *Wappenbuch des Königreichs Dalmatien*, J. Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch, IV/3, Nurnberg (1871) 1873 : 98, Tab. 71.

Matija, Juraj i Jerolim Bersatić, Jelena udova pok. kapetana **Bersatića** i braća **Bersatić pok. Nikole**.² Međutim osim u Supetru zapisani su i u matičnim knjigama **Bola, Postira, Bobovišća** itd. s napomenom iz Supetra. Matične knjige **Nerežišća** bilježe ih 1661. te 1674. godine. Budući su bili brodari i kapetani Bersatići sudjeluju sa svojim brodovima u borbi protiv **Turaka** u Kandijskom ratu. Stoga se u *terminaciji* generalnog providura **Contarinija** izdanoju Splitu 8. studenog 1662. godine ističu zasluge **Ivana i Juraja Bersatića** u bitkama oko **Kotora** u kojoj je Juraj bio i ranjen, pa su zbog svojih zasluga izuzeti od pučkih obveza i stavljeni u stalež povlaštenika. To se odnosilo na spomenutu braću **Ivana i Juraja Bersatića** kao i na njihova nećaka **Ivana, sina Pavla Bersatića**.

Prema rodoslovlju obitelji kapetan **Pavao Bersatić** (1663 – prije 1751.) oženio je 1691. godine **Katarinu Bersatić** (r. 1664), a zaručnici su oslobođeni zapreke 3. i 4. stupnja krvnog srodstva, što upućuje na mogućnost da je Katarinin djed **Jerolim** (u. prije 1649) nećak **Pavla Bersatića** (u. oko 1677.), a taj Pavao je djed navedenog zaručnika kapetana Pavla. Iz toga upisa vjenčanja je vidljivo da su im preci zajednički. Kapetan Pavao Bersatić je primljen u plemićko vijeće grada Poreča 31. ožujka 1726. godine,⁴ dok je brat njegove žene kapetan **Jerolim Bersatić** primljen u Vijeće **Skradina** *terminacijom* generalnog providura **Giustina da Riva**, njegovom odlukom od 13. siječnja 1705. (=1706). On se našao na sjednici obnovljenog vijeća 28. veljače 1706. godine, a sudjelovao je u radu skradinskog vijeća od 20. ožujka 1707. godine kad mu je kao punoljetni zakoniti sin primljen **Ivan Petar Bersatić** (Zanpiero) koji je položio prisegu.⁵

Naslovnica Zlatne knjige skradinskog plemstva⁷
The title page of the Golden Book of the Skradin Nobility⁷

nephew **Ivan**, son of **Pavao Bersatić**.

According to a family genealogy, Captain **Pavao Bersatić** (1663–before 1751) married **Katarina Bersatić** (b. 1664) in 1691 and the betrothed were released from the prohibition against the marriage of 3rd and 4th degree of blood relatives. This indicates possibility that Katarina's grandfather was **Jerolim** (d. before 1649), nephew of **Pavao Bersatić** (d. ca. 1677), this Pavao being grandfather of the groom. The wedding record thus shows common ancestors. Captain Pavao Bersatić was admitted into the nobility council of the city of Poreč on 31 March 1726,⁴ while his wife's brother, Captain **Jerolim Bersatić**, was admitted into the Council of **Skradin**, by the Termination of the Governor-General **Giustino da Riva**, of 13 January 1705 (=1706). He was recorded in the renovated council session on 28 February 1706, and participated in the council of 20 February 1707, when his

son of the late Mr. **Matija, Juraj, and Jerolim Bersatić, Jelena** widow of the late Captain **Bersatić** and brothers **Bersatić sons of the late Nikola**.² However, besides in Supetar, they also appear in the register books in **Bol, Postira, Bobovišće**, etc., with notes that they are from Supetar. They appear in the record books of **Nerežišća** in 1661 and 1674. As they were ship owners and captains, Bersatićs participated with their ships in the War of Candia (Crete) against the **Ottomans**. Therefore in a Termination (decision) of Provveditore Generale (General Governor) **Contarini**, issued in Split on 8 November 1662, he emphasizes the meritorious conduct of **Ivan and Juraj Bersatić** in battles around **Kotor**, where the latter was wounded. For their merits they were exempt of commoners' dues and inducted into the class of concessionaries. That included those brothers and their

4 Arhiv HAZU, Bračke arhivalije, sv. 44.

5 Miroslav Granić, *Dalmatinske obitelji u „Libro aureo dei veri titolati“*: 165-166.

6 Ibid.

7 Zlatna knjiga plemstva skradinske komune (*Libro d'oro de nobili della comunità della mag^aca: citta di Scardona MDCCV*), Zbirka raritetnih izdanja, MGŠ 3669, Muzej grada Šibenika.

Grb skradinskih Bersatića

U plavome na zelenom podnožju stoji srebrni galeb, u kljunu drži zelenu grančicu. Kaciga na kopču sučelice s nakitom pet crvenih pera. Plašt plavo-srebrno i zeleno.

The Bersatić of Skradin.

Azure a seagull argent stantant of a mound vert holding in its beak a branch vert. Barred helmet facing, crest five plumes gules. Mantling azure-argent and vert.

Osim Jerolima u skradinsko plemstvo primljen je i njegov brat **Nikola Bersatić**, iako nije naveden u Zlatnoj knjizi skradinskog plemstva. Na to nas upućuje popis plemstva za dobivanje soli u mjestu Supetar iz 1773. godine gdje se bilježi kao skradinski plemić **Mate Bersatić**, a prema rodoslovlju obitelji Bersatić Mate je sin Nikole Bersatića, koji je brat od Jerolima primljenog u skradinsko plemstvo. Iz ovog popisa vidimo da su oba brata Jerolim i Nikola uživali plemstvo grada Skradina, jer njihovi sinovi se vode kao skradinski plemići.

Porečka grana plemenitih Bersatića izvodila je naslov *conte* po rodu **Tolentisa**, a *terminacijom* Magistrata nad feudima od 14. kolovoza 1772. priznat je naslov *conte* **Tomi Bersatiću pok. Ivana** i njegovim sestrama **Katarini** i **Dominiki**. Terminaciju Magistrata su Bersatići prikazali u providurovoj kancelariji u Zadru 14. rujna 1772. godine koja je bila službeno zavedena u spisima.⁶ Toma Bersatić koji je dobio potvrdu naslova *conte* bio je doktor obaju prava, a primljen je u Veliko vijeće **Trogira** 15. studenog 1796. Naslov *conte* koji su Bersatići tražili da im se prizna po rodu Tolentić dobili su, jer se kapetan **Ivan Bersatić** sin **Pavla** koji je primljen u porečko plemstvo oženio hvarskom plemkinjom **Kornelijom Nicolini**, praukom **Frane**, sina **Katarina Nicolinija** i korčulanske plemkinje **Ursule Rosaneo**, po ženskoj lozi potomka roda Tolentis kojima je car **Fridrik III.** podijelio plemstvo **Svetog Rimskog Carstva**.⁸ Ta povelja koja je data 19. veljače 1480. godine šibenskom biskupu **Luki de Tolentisu**, njegovom bratu **Nikoli** i sestrama **Marini**, **Miri**, **Ivani**, **Stani** i **Cviti** je najneobičnija u našoj povijesti. U toj povelji piše da

legitimate son **Ivan Petar Bersatić** (Zanpiero), who came of age, was admitted and gave an oath.⁵

Besides Jerolim, his brother **Nikola Bersatić** was also admitted into the Skradin nobility, even though he is not listed in the Golden Book of the Skradin Nobility. This is indicated with a nobility list for salt provisions in Supetar of 1773, where one **Mate Bersatić** is recorded as a Skradin nobleman, and according to the family genealogy, he was a son of Nikola Bersatić, whose brother Jerolim was ennobled in Skradin. The list thus confirms that both brothers enjoyed the status of Skradin nobility, since their sons are recounted as Skradin noblemen.

The Poreč branch of Bersatić nobility derived its title of *conte* after the gens of **Tolentis**. A Termination of the Fiefs Magistrate (Magistrato sopra feudi) of 14 August 1772 recognized the title of *conte* to **Toma Bersatić son of the late Ivan** and to his sisters **Katarina** and **Dominika**. The Magistrate Termination was presented by Bersatićs to the Governor's office in Zadar on 14 September 1772, where it was officially recorded in the archives.⁶ Toma Bersatić, who was granted the *conte* title, was a Doctor of Both Laws, and he was admitted in the great Council of **Trogir** on 15 November 1796. The Bersatićs' *conte* title, required to be approved through the Tolentić gens, was granted because Captain **Ivan Bersatić**, son of **Pavao**, who was admitted into Poreč nobility, married a noblewoman of Hvar, **Kornelija Nicolini**, great-grand-daughter of **Frane**, son of **Katarino Nicolini** and noblewoman of Korčula **Ursula Rosaneo**, a female branch of the Tolentis gens, to whom Emperor **Fredrick III** granted the nobility of the **Holy Roman Empire**.⁸ The charter dated 19 February 1480 was granted to the Bishop of Šibenik

plemstvo dobivaju spomenuti braća i sestre kao i izvanbračna djeca, te djeca proizašla iz rodoskvrnuća i kažnjivih veza, potomcima po ženskoj liniji, naravnim potomcima, te djeci rođenoj u odnosima sa ženama udatim za zakonite muževe.⁹

Na Braču odakle su podrijetlom Bersatići se bilježe u popisima za dobivanje soli u Supetru, pa tako u najstarijem sačuvanom popisu iz 1718. godine ne bilježimo Bersatiće među plemstvom nego među pukom. Stoga su zabilježeni među pučanstvom parun **Juraj Bersatić** sa tri člana u obitelji, kapetan **Frane Bersatić** sa šest članova, parun **Pavao Bersatić** sa šest članova, parun **Viktor Bersatić** sa šest članova, gospođa **Elena udova Bersatić** sa dva člana, gospođa **Lukrecija Bersatić** sa četiri člana i kapetan **Pavao Bersatić** sa sedam članova u obitelji.¹⁰

U tom popisu nisu navedena braća Jerolim i Nikola Bersatić koji su bili članovi skradinskog plemićkog vijeća, međutim oni se nalaze na popisu, ali u kućanstvu njihove majke Lukrecije kojoj doduše ne piše da je udovica. Iz popisa je očito da Bersatići još nisu dostavili knezu otoka Brača dokaze pripadnosti skradinskom plemstvu, jer bi inače bili upisani zasebno kao skradinski plemići. Zanimljivo je da je isti Nikola Bersatić uvršten u popis obitelji koje se imaju smatrati, kao izvorno plemićke i biti podložne samo onim podavanjima kojima su podvrgnuti i ostali plemići.¹¹ Što upućuje na to da je bio brački plemić koji je u plemstvo uvršten odlukom Senata. Dokaz za to je i popis za dobivanje soli iz 1755. godine za mjesto Supetar gdje se navode **Mate Bersatić** i **Marko Antonio Bersatić**, tada bez obitelji gdje su zabilježeni kao *Nobili con Ducal*.¹²

Već popis za dobivanje soli iz 1773. godine¹³ u Supetru bilježi Bersatiće izdvojeno od ostalih pučana i to kao plemiće grada Poreča i Skradina. Među plemstvom grada Poreča zapisan je gospodin *conte* doktor **Toma Bersatić** sa trinaest članova u obitelji i gospodin dr. **Vicko Bersatić** sa šesnaest članova u obitelji, dok se među plemićima Skradina nalaze gospodin **Mate Bersatić** sa tri člana i gospodin **Marko Antonio** sa devet članova obitelji. Osim njih popis bilježi i pučane, pa su među pučanima zapisani gospođa **Franka udovica pok. Pavla Bersatića** sa četiri člana, gospodin **Antonio Bersatić** sa četiri člana i gospodin **Nikola Vidoš Bersatić** sa četiri člana u obitelji. Popis iz 1791. godine za mjesto Supetar bilježi Bersatiće i to je kao plemić grada Poreča zapisan gospodin *conte* doktor **Toma Bersatić** sa 12 članova u obitelji, gospođa **Marija udovica Bersatić** sa sedam članova i gospodin **Vicko Bersatić** sa četiri člana u obitelji. Zatim je popis plemića Skradina u kojem se nalaze kapetan **Marko Antonio Bersatić** sa pet članova i gospođa **Lukrecija udovica Bersatić** sa tri člana u obitelji. Osim njih u popisu među pučanima zabilježeni su gospođa **Betina Bersatić** sa šest članova, gospodin **Andrija Bersatić** samac, gospodin **Jerolim Bersatić** samac,¹⁴ međutim popis pučana je jako oštećen pa se ne mogu vidjeti ostali Bersatići u popisu pučanstva.

Iz svega navedenog zaključujemo da su Bersatići iako pučani, kao kapetani i brodari (paruni) generacijama živjeli građanskim životom što im je omogućio i gospodarski uspon na hijerarhijskoj ljestvici, te su svojom sposobnošću i rodbinskim vezama s mnogim plemićkim obiteljima uspjeli biti nobilitirani u plemstvo grada Skradina i Poreča. ★

*Luka de Tolentis, to his brother Nikola, and his sisters Marina, Mira, Ivana, Stana and Cvita, being a most awkward time in our history. It states that the nobility is granted to those brothers and sisters as well as to extramarital children and to children ensuing from incest and punishable relations, to offspring through female lines, to natural descendants, and to children born from relations with women married with legitimate husbands.*⁹

*On Brač, where the Bersatićs originated, they are recorded in salt delivery lists in Supetar; but in the oldest preserved such list of 1718 they are not listed under nobility, but among commoners. Listed there are ship owner Juraj Bersatić with three family members, Captain Frane Bersatić with six, ship owner Pavao Bersatić with six, ship owner Viktor Bersatić with six, Madame Elena widow Bersatić with two, Madame Lukrecija Bersatić with four, and Captain Pavao Bersatić with seven family members.*¹⁰

The list does not mention brothers Jerolim and Nikola Bersatić, members of the Skradin nobility council, but they are nevertheless included in the household of their mother Lukrecija, although she is not listed as a widow. The list makes it obvious that he have had not yet submitted proofs of their Skradin ennoblement to the lord of the island of Brač, since they would have been listed separately otherwise. It is notable, however, that the same Nikola is listed among families to be considered as original nobility and thus due only those same taxes as other noblemen.¹¹ This indicated that he was a Brač nobleman, enlisted in the nobility by a decision of the Senate. A further proof of that is a salt delivery list of 1755 for Supetar, listing Mate Bersatić and Marko Antonio Bersatić, at the time without families, registered as Nobili con Ducal.¹²

The 1773 Supetar salt delivery list¹³ has the Bersatićs separately from other commoners, listed as noblemen of the cities of Poreč and Skradin. Among the Počer nobility there are listed Master Conte Doctor Toma Bersatić with thirteen family members and Master Doctor Vicko Bersatić with sixteen, while among the Skradin nobility are Master Mate Bersatić with three and Master Marko Antonio with nine family members. The list also names Bersatićs among commoners: Madame Franka widow Pavao Bersatić with four family members, Master Antonio Bersatić with four, and Master Nikola Vidoš Bersatić with four. The 1791 list records among the Poreč nobility Master Conte Doctor Toma Bersatić with 12, Madam Marija widow Bersatić with seven, and Master Vicko Bersatić with four members in their families. There follow Skradin noblemen Captain Marko Antonio Bersatić with five and Madam Lukrecija widow Bersatić with three family members. Among the commoners there are Madam Betina Bersatić with six members, Master Andrija Bersatić, single, Master Jerolim Bersatić, single.¹⁴ However, the commoners list is so damaged that other names are not legible.

It may be concluded that the Bersatić family, although commoners, being captains and ship-owners, lived for generations a civic lifestyle, which provided them both economic prosperity and upward movement in the social hierarchy. Through their capacity and family ties with numerous noble families they entered into the nobility of the cities of Skradin and Poreč. ★

8 Mladen Andreis: *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805)*, Muzej grada Trogira, 2006 : 131-135.

9 V. A. Duišin: *Glasnik Heraldike*, 1 (1937).

10 Državni Arhiv Zadar, fond Brački arhiv, kutija 50.

11 Jugoslav Gospodnetić: *Brač i njegovo pomorstvo (I)*, Brački zbornik, Supetar, 17 (1995) : 278.

12 Državni Arhiv Zadar, fond Brački arhiv, kutija 103.

13 *Ibid.*, kutija 137.

14 *Ibid.*, kutija 182.

»Večernji list« objavio postere grba i zastave

Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo (HGZD) ostvarilo je zanimljivu suradnju s jednim od najutjecajnijih hrvatskih dnevnih novina, »Večernji list«, koje su u povodu **Dana nezavisnosti**, 8. listopada, svojim čitateljima darovale u ponedjeljak, 9. listopada i utorak 10. listopada dva velika postera, prvi koji prikazuje današnji grb Republike Hrvatske, njegove elemente i povijesni razvoj, te drugi koji to isto čini sa zastavom. S veseljem smo sudjelovali u njihovoj pripremi u skladu sa statutarnim ciljevima našeg Društva u promidžbi heraldike i veksilologije kao znanstvenih disciplina i popularizaciji hrvatske baštine grbova i zastava.

Ugodnim pozivom za suradnju iz »Večernjeg lista« pružila nam se prilika pa se pridružimo proslavi Dana nezavisnosti te za svojevrsno skromno obilježavanje **Svjetskog veksilološkog dana** 1. listopada.

Svjetski veksilološki dan HGZD obilježava drugu godinu za redom. Lani smo ga, da podsjetimo, obilježili predavanjima i posterima u **Zadru** tijekom **V. kongresa hrvatskih povjesničara**. Inicijativu za obilježavanje ovog dan pokrenula je prošle godine skupina veksilologa i entuzijasta za zastave iz SAD, a već tada su ideju prihvatile na desetine nacionalnih veksiloloških udruga širom svijeta, a HGZD je bio među prvima. Ove je godine **Međunarodna federacija veksiloloških udruga** (FIAV) na svojoj **Općoj skupštini** održanoj u **Londonu** i službeno prihvatila taj datum kao priliku za promidžbu veksilološke znanstvene discipline i interesa za proučavanje i istraživanje zastava.

Nadamo se da ćemo tako doprinijeti široj popularizaciji naših nacionalnih simbola i upoznavanju javnosti sa zanimljivom i bogatom povijesti njihovih sastavnica. Dakako, popularizacija i razvijanje šireg interesa za heraldiku i veksilologiju i očuvanje naše heraldičke i veksilološke baštine dva su od ciljeva našeg Društva (treći je, da podsjetimo, i unaprjeđenje ovih znanstvenih disciplina). ■

»Večernji list« Issues Posters of Coat of Arms and Flag

The Croatian Heraldic and Vexillological Association (HGZD) recently cooperated with one of the most influential Croatian daily newspapers, »Večernji list«, to mark our national **Independence Day**, 8 October. The newspaper presented to its readers, as gifts, two large posters on Monday, 9 October and Tuesday, 10 October. The first shows the current coat of arms of the Republic of Croatia, explaining its elements and historical development, while the other shows and explains the flag. We gladly assisted in their preparation, in accordance with our statutory goals – the promotion of heraldry and vexillology as scientific disciplines, and popularization of Croatia's heraldic and vexillological heritage.

The pleasant invitation from »Večernji list« to cooperate in this effort gave us an opportunity to join in celebrating Independence Day, thus also modestly marking **World Vexillology Day** 1 October.

This was the second World Vexillology Day. Last year, let us remind you, HGZD marked it with lectures and posters in **Zadar** during the 5th Congress of Croatian Historians. The initiative for this day was started by a group of vexillologists and enthusiasts in the USA last year, and the idea was immediately taken up by dozens of vexillological societies around the world. HGZD was among the first to do so. The **International Federation of Vexillological Associations** (FIAV) officially adopted World Vexillology Day at its General Assembly in **London** this year as an opportunity to promote vexillology as a scientific discipline and interest in flag research.

We hope that in this way we can contribute to a wider popularization of our national symbols and to educate the public about their interesting and rich history. Certainly, the popularization of heraldry and vexillology and preservation of our heraldic and vexillological heritage are two of our Association's goals (the third one being the advancement of these scientific disciplines). ■

Zbornici zadarskih znanstvenih skupova o Domovinskom ratu

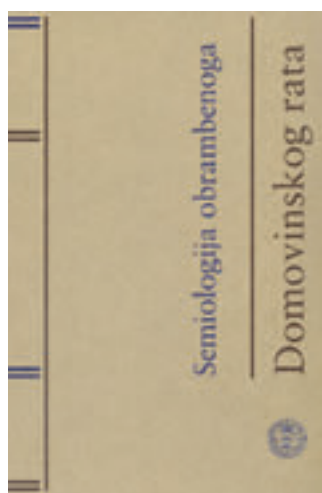
Proceedings of the Zadar Scientific Conferences on Homeland War

U nakladi **Sveučilišta u Zadru** iz tiska su izašla dva znanstvena zbornika o Domovinskom ratu (DR). Prvi nosi naslov *Semiologija obrambenoga Domovinskog rata*, a obuhvaća šest znanstvenih radova nastalih kao rezultat proširenih prvotnih izlaganja na istoimenom znanstveno-stručnom skupu u prosincu 2013. godine. Drugi zbornik rezultat je znanstveno-stručnog skupa *Vojno-geografski aspekti obrambenoga Domovinskog rata* održanog u ožujku 2014., a obuhvaća četiri znanstvena priloga.

Znanstveni savjetnik prvoga zbornika je pukovnik dr. sc. **Željko Heimer**, a drugog general bojnik dr. sc. **Slaven Zdilar**. Urednik oba zbornika je **Marin Sabolović**. Recenzenti zbornika radova *Semiologija obrambenoga Domovinskog rata* su dr. sc. **Dubravka Peić Čaldarović** i dr. sc. **Tijana Trako Poljak**, a recenzenti zbornika radova *Vojno-geografski aspekti obrambenoga Domovinskog rata* su dr. sc. **Željka Šiljović** i dr. sc. **Nenad Pokos**.

Two scientific proceedings on the Homeland War (HW) were issued by the **University of Zadar**. One is titled *Semiology of the Defensive Homeland War*, including six papers resulting from expanded lectures presented at the scientific and professional conference with the same title held in December 2013. The other resulted from the scientific and professional conference *Military-Geographic Aspects of the Defensive Homeland War* held in March 2014, including four scientific papers.

The scientific advisor for the first one was LTC Dr. **Željko Heimer**, and for the other Major General Dr. **Slavko Zdilar**. Both proceedings were edited by **Marin Sabolović**. Reviewers for the *Semiology of the Defensive Homeland War* were Dr. **Dubravka Peić Čaldarović** and Dr. **Tijana Trako Poljak**, and for *Military-Geographic Aspects* were Dr. **Željka Šiljović** and Dr. **Nenad Pokos**.

Semiologija obrambenoga Domovinskog rata : Zbornik radova znanstveno-stručnog skupa

Urednik / Editor : **Marin Sabolović**

ISBN: **978-953-331-150-0**

Broj stranica / Nr. of pages : **94**

Uvez / Binding : meki / paperback

Dimenzije / Size : 16 cm × 24 cm (6.3"×9.5")

Vojno-geografski aspekti obrambenoga Domovinskog rata : Zbornik radova znanstveno-stručnog skupa

Urednik / Editor : **Marin Sabolović**

ISBN: **978-953-331-151-7**

Broj stranica / Nr. of pages : **84**

Uvez / Binding : meki / paperback

Dimenzije / Size : 16 cm × 24 cm (6.3"×9.5")

Semiologija obrambenoga Domovinskog rata

Predgovori

- Marin Sabolović: *DR kao neiscrpan izvor semioloških aspekata*
- Željko Heimer: *DR kao izvor hrvatske nacionalne baštine*

Radovi

- Frane Bojmić: *Agresija na Republiku Hrvatsku i stvaranje Oružanih snaga Republike Hrvatske*
- Ivica Neveščanin, Andreja Smetko: *Semiološki aspekti izložbe „Domovinski rat“*
- Željko Heimer: *Vojne zastave postrojbi iz DR*
- Željko Jamičić: *Semiologija Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove i Ministarstva unutarnjih poslova od 1989. do 1995.*
- Marin Sabolović: *Službene odore Oružanih snaga Republike Hrvatske od 1991. do 1993. godine*
- Slavko Rajić: *Simbolika dušobrižništva u DR*

Vojno-geografski aspekti obrambenoga Domovinskog rata

Uvodnik

- Marin Sabolović: *Vojno-geografski aspekti obrambenoga DR*

Radovi

- Sandra Jović – Mazalin: *Dubrovačko gospodarstvo u obrambenom DR*
- Adrijana Perković Paloš: *Suživot Hrvata i Srba tijekom srpske pobune u Hrvatskoj: primjer Sjeverne Dalmacije*
- Marin Sabolović, Lucija Sikirić, Goran Vuković: *Teorijski pregled vojno-geografskih analiza – primjer operacija "Vihor"*
- Dražen Živić: *Važnost "Kukuruznog puta" u obrani Vukovara 1991. godine*

Semiology of the Defensive Homeland War

Forewords

- Marin Sabolović: *HW as an Inexhaustible Source of Semiological Aspects*
- Željko Heimer: *HW as a Source of Croatian National Heritage*

Papers

- Frane Bojmić: *The Aggression on the Republic of Croatia and the Development of the Croatian Armed Forces*
- Ivica Neveščanin, Andreja Smetko: *Semiological Aspects of the Exhibition "Homeland War"*
- Željko Heimer: *Military Unit Flags from the HW*
- Željko Jamičić: *Semiology of the Republican Secretariat of Interior and the Ministry of Interior 1989 – 1995*
- Marin Sabolović: *Official Uniforms of the Croatian Armed Forces 1991 – 1993*
- Slavko Rajić: *The Symbolism of Pastoral Care in the HW*

Military-Geographic Aspects of the Defensive Homeland War

Introduction

- Marin Sabolović: *Military-Geographic Aspects of the HW*

Papers

- Sandra Jović-Mazalin: *The economy of Dubrovnik in the HW*
- Adrijana Perković Paloš: *Coexistence of Croats and Serbs during the Serb Rebellion in Croatia: the Case-Study of Northern Dalmatia*
- Marin Sabolović, Lucija Sikirić, Goran Vuković: *Theoretical Review of Military-geographic Operations – the case study of the Operation "Whirlwind"*
- Dražen Živić: *The Importance of the "Maize Road" in the Defence of Vukovar in 1991*

Iz predgovora dr. sc. Željka Heimera, znanstvenog savjetnika zbornika *Semiologija obrambenoga Domovinskog rata*

Stvaranje samostalne Republike Hrvatske i obrambeni Domovinski rat koji je uslijedio nesumnjivo su ključni događaji u povijesti hrvatskog naroda. Velike patnje i stradanja koje su građani Republike Hrvatske podnosili u prvoj polovici devedesetih godina dvadesetog stoljeća, bilo kao posljedicu neposredne ratne ugroze ili nužnosti života u ratom zahvaćenom hrvatskom društvu, spadaju u takva razdoblja nacionalne povijesti u kojima su emocije izraženije nego u drugim „redovitim“ periodima povijesti. U takvim okolnostima stvaraju se nacionalni simboli koji imaju posebno značenje za budućnost i ostaju zabilježeni u nacionalnoj svijesti kroz buduće generacije (...)

(...) Znanstveno-stručni skup *Semiologija obrambenoga Domovinskog rata* rezultat je inicijative grupe studenata Sveučilišta u Zadru, čije napore su na Sveučilištu prepoznali kao vrijedne potpore. Na njihov poziv Hrvatsko se grboslovno i zastavoslovno društvo s veseljem odazvalo da učestvuje u organizaciji, prepoznavši ciljeve sukladne svrsi i ciljevima Društva: unaprjeđenje heraldike i veksilologije te srodnih područja istraživanja, poticanje i razvijanje šireg interesa za njih te očuvanje tog dijela nacionalne baštine. Želja nam je da ovakva vrsta, kako znanstveno-stručnog skupa tako i zbornika radova bude poticaj za nastavak istraživanja i za buduće znanstvene radove koji će se posvetiti ovim značajnim temama.

Iz uvodnika Marina Sabolovića, urednika zbornika *Vojno-geografski aspekti obrambenoga Domovinskog rata*

Iako svaki projekt okrunjen publikacijom očekuje kritike znanstvene i šire javnosti, potrebu provedbe znanstvenog doprinosa u rješanju konkretnih znanstvenih problema, u konačnici i potvrde značaja obrađene teme, ovaj projekt razlikuje se karakterno zbog toga što je proizvod rada onih koji tek ulaze u svijet znanosti, poput i samoga zbornika skromno, ali s nadom u nastavak znanstvene karijere koji će se jednoga dana sa sjetom sjećati svojih početaka. Uz nadu u ugodno čitanje, ovaj uvodnik prikladno zaključuje izvadak iz recenzije. U zaključnoj ocjeni cijenjena znanstvenica prof. dr. sc. Željka Šiljković napominje (...) važnost zbornika je u činjenici da je isti nastao radom i entuzijazmom studenata geografije, mladih profesora koji su po prvi puta otvorili problematiku Vojne geografije na Odjelu za geografiju Sveučilišta u Zadru. ■

From the Foreword by Dr. Željko Heimer, scientific advisor to the proceedings *Semiology of the Defensive Homeland War*

The creation of independent Republic of Croatia and the defensive Homeland War which followed it are doubtfully key events in the history of the Croatian people. Great sufferings and sacrifices endured by the citizens of the Republic of Croatia in the first half of the 1990s, either as a result of the immediate threat of war or the necessity of living in the war-stricken Croatian society, count among such periods of the nation's history where emotions are expressed more than in other "regular" periods of history. National symbols with profound meaning for the future are created during such circumstances and remain deeply present in the national conciseness through future generations (...)

*(...) The scientific and professional conference *Semiology of the Defensive Homeland War* is a result of an initiative by a group of students from the University of Zadar; and their efforts were recognized as worthy of support at the University. The Croatian Heraldic and Vexillological Association gladly responded to their call to co-host the event, recognizing its goals were compatible with the mission and goals of the Association: advancement of heraldry and vexillology and related research fields, and encouragement and development of wider interest and preservation of that part of the national heritage. It is our wish that such conferences and proceedings encourage continuation of the research and a basis for future scientific papers dedicated to these significant topics.*

From the Introduction by Marin Sabolović, editor of the proceedings *Military-Geographic Aspects of the Defensive Homeland War*

Even though any project finalized with a publication has to expect to receive critique from scientific and wider public, needs to contribute to solving of concrete scientific problems, and finally must confirm the relevance of its topics, this project is different in character—since it is a product of work of those just entering the scientific world. Modest as the proceedings book is, they hope to continue their scientific careers and eventually to look back to these humble beginnings. With the hope for a pleasant reading, we end this introduction with appropriate conclusion from the review. In her final evaluation the esteemed scientist Prof. Željka Šiljković states (...) the importance of the proceedings is also in the fact that it emerged through an effort and enthusiasm of geography students, young teachers who thus first opened the issue of Military geography at the Geography Department of the University of Zadar. ■

LEYKAM
international

POVIJEST

Marko Trogrić:
Dostojaan vojnik
Jelačića bana 220,-

ROMANI

Beck Boris:
Pandorina kutija 128,-

Peter Henisch:
Majušna žena 168,-

ESEJI

Tihomil Maštrović:
Kroatološki ogledi 220,-

Max Kübeck:
Plavi broš 168,-

LEYKAM
international

www.leykam-international.hr
leykaminternational@gmail.com

Ilica 42, 10000 Zagreb

*Pitajte za naša ostala izdanja,
ranije brojeve časopisa **Grb i Zastava**,
kao i ostala izdanja **HGZD**-a.*

*Inquire for our other issues,
previous numbers of journal **Grb i Zastava**,
and for other **HGZD** issues.*

Anna Mitgutsch:
Kuća iz djetinjstva 198,-

7. lipnja 2017. – predstavljanje knjige **Davor Zovko**: »Viteštvo danas«, Družba »Braća hrvatskog zmaja«, Zmajska dvorana nad Kamenitim vratima, Zagreb.

8. lipnja 2017. – predavanje **Davor Zovko**: »Heraldika – nanovo otkriveno blago« i Master Class »Male tajne velikih majstora heraldike«, HGZD u suradnji s Družbom »Braća hrvatskog zmaja«, Zmajska dvorana nad Kamenitim vratima, Zagreb. ①

8. srpnja 2017. – na web stranicama HGZD-a objavljen pregled heraldičkih i veksiloloških časopisa (magazina, glasila, biltena i druge periodike heraldike, veksilologije i srodnih područja) <http://hgzd.hr/izvori/casopisi/> Pozivamo Vas da nam pošaljete dopune i ispravke. ②

15. – 30. srpnja 2017. – održana izložba »Grbovi paškog plemstva« u Vijećnici na katu Kneževog dvora u Pagu, autor **Mladena Stojić**, Heraldic art Rijeka, pokrovitelja Grada Paga, u sklopu »Paškog kulturnog ljeta 2017.« u organizaciji Centra za kulturu i informacije Pag. ③

7. – 11. kolovoza 2017. – 27. međunarodni veksilološki kongres **27 ICV - London, 2017**. Predavanje **Željko Heimer**: »Povijesno podrijetlo suvremenih hrvatskih municipalnih zastava (Historical Origins of Contemporary Croatian Municipal Flags)«. ④ ⑤

26. rujna 2017. – sastanak Predsjedništva HGZD-a ⑥

1. listopada 2017. – **Svjetski veksilološki dan** i 8. listopada 2017. – **Dan nezavisnosti** u Hrvatskoj, HGZD surađuje s novinama »Večernji list«, koje objavljuju postere hrvatskog grba 9. listopada i hrvatske zastave 10. listopada. → 32

26. listopada 2017. – veljača 2018. – izložba »Povijesne zastave u Muzeju Slavonije do 1945. godine«, zgrada Magistrata, Muzej Slavonije, Osijek. www.mso.hr ⑦

Najave:

2. – 5. kolovoz 2018. – **33. međunarodni kongres genealoških i heraldičkih znanosti**, 33 ICGHS – Arras, Francuska, tema *Heraldika i genealogija između rata i mira*, suorganizatori *Fédération française de généalogie* www.genefede.eu i *Société française d'héraldique et de sigillographie*, sfhs-rfhs.fr

15. – 19. srpnja 2019. – **28. međunarodni veksilološki kongres**, HEMISFLAG: 28 ICV – San Antonio, Teksas, SAD, <http://www.texflags.org/hemisflag.htm>
Organizatori *Vexillological Association of the State of Texas* i *Flag Research Centre*

7 June 2017 – presentation of the book by **Davor Zovko**: »Viteštvo danas«, »Brotherhood of Croatian Dragon« Society, Dragon Hall over the Stone Gates, Zagreb.

8 June 2017 – lecture by **Davor Zovko**: »Heraldry – a re-discovered treasure« and a Master Class »Little Secrets of Great Masters of Heraldry«, HGZD co-organized with the »Brotherhood of Croatian Dragon« Society, Dragon Hall over the Stone Gates, Zagreb. ①

8 July 2017 – a review of heraldic and vexillological periodicals (journals, magazines, newsletters, bulletins, and other periodicals of heraldry, vexillology, and related fields) published at the HGZD web site <http://hgzd.hr/izvori/casopisi/> We ask you to send us additions and corrections. ②

15 – 30 July 2017 – exhibition »Coats of Arms of Pag Nobility« in the Assembly Hall over the Rector's Palace in Pag, by **Mladen Stojić**, Heraldic Art Rijeka, under the patronage of the City of Pag, part of the »Pag Cultural Summer 2017«, organized by the Center for Culture and Information in Pag. ③

7 – 11 August 2017 – 27th International Congress of Vexillology **27 ICV – London, 2017**. Lecture by **Željko Heimer**: »Historical Origins of Contemporary Croatian Municipal Flags«. ④ ⑤

26 September 2017 – HGZD Board meeting held ⑥

1 October 2017 – **World Vexillology Day** and 8 October 2017 – **Independence Day** in Croatia: HGZD cooperates with »Večernji list« newspapers to issue posters of the Croatian coat of arms on 9 October and the Croatian flag on 10 October. → 32

26 October 2017 – February 2018 – exhibition »Flags in the Museum of Slavonia Collections«, Magistrate Palace, Museum of Slavonia, Osijek. www.mso.hr ⑦

Announcements:

2 – 5 August 2018 – **33rd International Congress of Genealogical and Heraldic Sciences**, 33 ICGHS – Arras, France, titled *Heraldry and Genealogy, between War and Peace*, co-organized by the *Fédération française de généalogie* www.genefede.eu and the *Société française d'héraldique et de sigillographie*, sfhs-rfhs.fr

15 – 19 July 2019 – **28th International Congress of Vexillology**, HEMISFLAG: 28 ICV – San Antonio, Texas, USA, <http://www.texflags.org/hemisflag.htm>, co-organized by the *Vexillological Association of the State of Texas* and the *Flag Research Center*

Foto: Miroslav Mikulan

②

Foto: CKI Pag

Foto: D. Galović

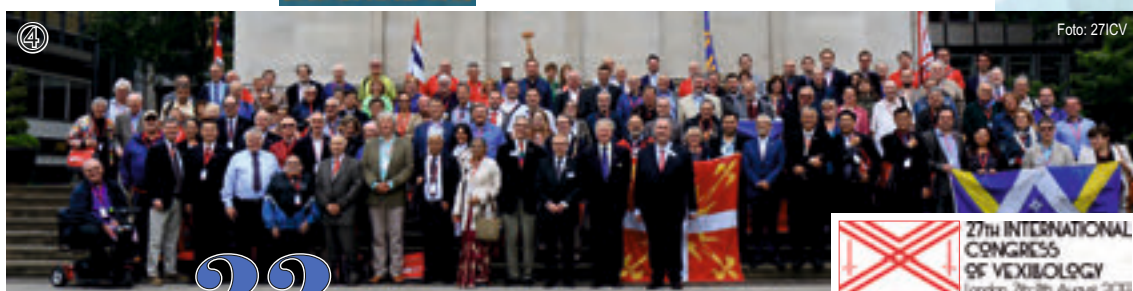

Foto: 27ICV

